

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

136

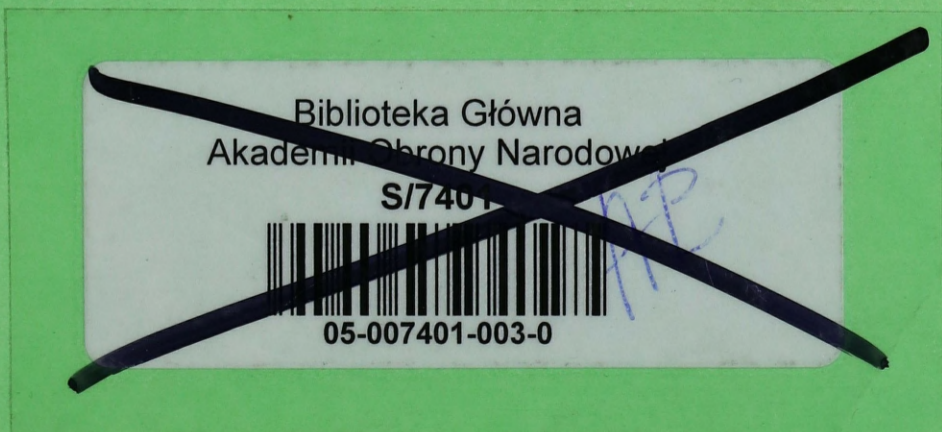

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

UWARUNKOWANIA WSPÓLPRACY CYWILNO-WOJSKOWEJ W REJONIE DZIAŁANIA

„WSPÓLPRACA”

WARSZAWA

74731

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

**UWARUNKOWANIA WSPÓŁPRACY
CYWILNO-WOJSKOWEJ
W REJONIE DZIAŁANIA**

„WSPÓŁPRACA”

Recenzent:

płk dr hab. Ryszard CHROBAK

Zespół autorski:

Płk dr Andrzej CZUPRYŃSKI: redakcja naukowa, wstęp, rozdział: 1; 2.1; zakończenie.

Płk dr Jacek TREMBECKI: rozdział: 2.2; 2.3; 2.4; 2.5; 3.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE ROZWIĄZYWANEGO PROBLEMU	8
1.1. Identyfikacja sytuacji problemowe.....	8
1.2. Przedmiot badań.....	10
1.3. Hipotezy i organizacja badań.....	11
2. DETERMINANTY WSPÓŁPRACY CYWILNO-WOJSKOWEJ W REJONIE DZIAŁANIA SIŁ WSPARCIA POKOJU	16
2.1. Ewolucja celów współczesnych operacji.....	17
2.1.1. <i>Cele w pierwszej wojnie w Zatoce Perskiej</i>	17
2.1.2. <i>Cel konfliktu zbrojnego na przykładzie działań w Czeczenii w latach 1994-2002</i>	23
2.1.3. <i>Cele w operacji na przykładzie interwencji NATO w 1999 roku</i>	29
2.1.4. <i>Przeobrażenia w celach operacji na przykładzie konfliktu w Afganistanie w 2002 roku</i>	33
2.1.5. <i>Zmiany w celach operacji na przykładzie drugiej wojnie w Zatoce Perskiej</i>	36
2.1.6. <i>Cele działań w operacji ISAF</i>	44
2.1.7. <i>Cel operacji w konflikcie Izrael-Hezbollah w 2006 roku</i>	46
2.1.8. <i>Ewolucja celu operacji reagowania kryzysowego w Iraku od 2003 roku</i>	50
2.2. Istota i właściwości współpracy cywilno-wojskowej.....	56
2.3. Cele, zasady i funkcje CIMIC.....	61
2.4. CIMIC w operacjach wsparcia pokoju.....	70
2.5. Formalne i instytucjonalne uwarunkowania współpracy cywilno-wojskowej NATO.....	77
3. FUNKCJONOWANIE WSPÓŁPRACY CYWILNO-WOJSKOWEJ W REJONIE DZIAŁANIA SIŁ WSPARCIA POKOJU	81
3.1. Początki współpracy cywilno-wojskowej.....	81
3.1.1. <i>Wpływ zadań realizowanych przez CIMIC na osiągnięcie celu operacji w Bośni-Hercegowinie</i>	84
3.1.2. <i>Funkcjonowanie współpracy cywilno-wojskowej na przykładzie operacji wsparcia pokoju KFOR</i>	92
3.2. Współpraca cywilno-wojskowa na przykładzie operacji wsparcia pokoju ISAF.....	104
ZAKOŃCZENIE	114
WYKAZ RYSUNKÓW, TABEL I WYKRESÓW	118
LITERATURA	119

WSTĘP

Na przełomie XX i XXI wieku dynamicznym zmianom uległy operacje poprzez zmiany w ich celach i metodach ich osiągania. Operacje prowadzone są w innych uwarunkowaniach geopolitycznych, a przede wszystkim w innym środowisku bezpieczeństwa w stosunku do drugiej połowy XX wieku. Inne podejście do kształtowania bezpieczeństwa stawia wyzwania przed metodami używania sił zbrojnych we wszystkich państwach na świecie. Stąd założenia politycznego współistnienia stwarzają nowe warunki używania sił zbrojnych do wspierania zamierzeń politycznych państwa. Nowe podejście do kształtowania bezpieczeństwa personalnego, narodowego, regionalnego i światowego stwarza podstawy do zmian w prowadzeniu operacji, które są kreatorem zmian w teorii operacji. Jednocześnie należy podkreślić, że badane operacje dostarczają wniosków do kreowania nowej teorii sztuki operacyjnej, w aspekcie pragmatycznym. Opracowane kierunki zmian w teorii wpływają na charakter prowadzenia przyszłych operacji. Wizja kierunków rozwoju operacji jest głównie wytworem analizy zmian w ostatnim dwudziestolecu. Jest produktem analizy ewolucji operacji na przestrzeni jej rozwoju w aspekcie wspierania celów polityki państwa oraz myślenia operacyjnego. W wyniku myślenia operacyjnego powstaje nowa wiedza, która jest wtórna do już wytworzonej i doświadczeń z jej stosowania, a jednocześnie jest jakościowo inna - wzbogacona o wnioski z doświadczeń i kierunki rozwoju kształtowania bezpieczeństwa przy użyciu sił zbrojnych.

Wnioski ze współczesnych konfliktów wskazują, że do osiągnięcia jego celu nie wystarczy usunięcie przeszkody na drodze do politycznego porozumienia. W aspekcie celów współczesnych konfliktów dotyczących kształtowanego bezpieczeństwa wymagane są takie działania, by po pokonaniu przeciwnika stworzyć lokalnej społeczności warunki do rozwoju i współpracy we własnym państwie, oraz w stosunku do innych podmiotów prawnych na arenie międzynarodowej. Stąd nie wystarczy pokonać przeciwnika, jak wskazują doświadczenia ze współczesnych konfliktów, ale należy stworzyć warunki do rozwoju i współpracy. Takie podejście do zakończenia konfliktu zastosowano na obszarze byłej Jugosławii. Wskazuje to na znaczną ewolucję celów konfliktu i oczekiwanych innych metod działania wydzielonych kontyngentów sił zbrojnych niż dotychczas. W trwałym i długofalowym osiągnięciu celu konfliktu większy skutek przynoszą działania prowadzone metodami innymi niż walka zbrojna. W praktyce pojawia się pojęcie kine-

tycznych i niekinetycznych metod osiągnięcia celu. Oznacza to, cele osiągnięte metodami walki zbrojnej traktowane jako kinetyczne nie powodują trwałych zmian w społeczeństwie z wyjątkiem pokonania jego zbrojnej reprezentacji. Natomiast metody niekinetyczne traktowane są, jako pakiet skierowany na rozwój i współpracę powodując pozytywne i trwałe zmiany w środowisku i mentalności ludzi, których problem dotyczy.

Stąd w niniejszej pracy podjęto się opracowania problemu wpływu współpracy cywilno-wojskowej na osiągnięcie celu operacji. Jeżeli celem wielu współczesnych konfliktów nie jest pozbawianie w sposób trwały innych podmiotów suwerenności, to w aspekcie kształtowania bezpieczeństwa nie wystarczy pozbawić danego państwa jego instrumentów walki. Po pokonaniu danego przeciwnika, a właściwie jego reprezentacji zbrojnej należy stworzyć warunki do rozwoju i współpracy, by negatywne skutki konfliktu nie pogłębiały się, lecz powodowały pozytywne zmiany. Gwarancją bezpieczeństwa w regionie nie są państwa jako instytucje, ale jego obywatele, którzy w sposób świadomy wspierają lub przeciwstawiają się agresywnej polityce. Stąd w każdym konflikcie można wyszczególnić cel: **militarny, społeczny i polityczny**. Cel militarny i polityczny nie wymaga interpretacji, natomiast cel społeczny skierowany jest na człowieka, jako kreatora i wykonawcę zachowań pozytywnych lub negatywnych w kategoriach bezpieczeństwa. Pozytywne postawy, prospołeczne i propaństwowe wyzwalają w danym narodzie żołnierze i instytucje rządowe i pozarządowe z obcych państw, często z tych państw, które wcześniej dokonały destrukcji poprzedniego porządku społecznego i prawnego.

Do trwałego osiągnięcia celu danego konfliktu wymagane jest pozyskanie do tworzenia zmian lokalnej ludności danego państwa. Wyzwalanie postaw propaństwowych i prospołecznych może być zainicjowane poprzez pomaganie danej populacji organizować życie społeczne, gospodarcze i polityczne na wyższym poziomie niż przed konfliktem. Stąd powołano komórki współpracy cywilno-wojskowej, których zadaniem jest pomoc lokalnej społeczności w odbudowie zniszczeń wojennych, organizacji życia społecznego i politycznego z uwzględnieniem ich kulturowych oczekiwań. Ideą współpracy cywilno-wojskowej nie jest wykonanie czegoś za lokalną ludność, a pomoc w zorganizowaniu się lokalnej ludności do wykonania czegoś dla siebie. W rejonie każdego konfliktu zawsze pojawia się wiele organizacji: rządowych z wielu państw wspierających jedną ze stron; światowego i regionalnego przedstawicielstwa organizacji pokojowych i

humanitarnych oraz wiele pozarządowych organizacji i fundacji, które pragną wspierać lokalną ludność w powrocie do normalności lub obniżania negatywnych skutków konfliktu. Wymaga to właściwego zarządzania środkami, by trafiły one do potrzebujących, a jednocześnie środki ze światowych i regionalnych organizacji pokojowych lub fundacji były celowo inwestowane. Nie oznacza to, że współpraca cywilno-wojskowa wyręcza lokalną społeczność od ponoszenia odpowiedzialności, a tylko to, że umożliwia i koordynuje przepływ środków i inwestycji we właściwym kierunku według planu opracowanego przez lokalną społeczność lub wybrane przez nich organy władzy.

Problemy współpracy cywilno-wojskowej są stosunkowo młodą specjalnością wojskową z punktu praktycznego i teoretycznego. Stąd wymagane są liczne badania i zbieranie wniosków ze zdobytych doświadczeń, by stworzyć podstawy teorii współpracy cywilno-wojskowej, a poprzez to wywierać wpływ na podnoszenie jakości praktycznego działania. Autorzy zdają sobie sprawę, że problemy współpracy cywilno-wojskowej nie tylko kumulują się na sferze wojskowej, ale we wszystkich resortach państw zaangażowanych w dany konflikt i państwa w stosunku do którego dane środki są stosowne. Stąd problematyka współpracy cywilno-wojskowej wymaga wielu badań w ciągle zmieniającej się rzeczywistości.

Badane problemy współpracy cywilno-wojskowej w niniejszej pracy zostały opracowane w trzech rozdziałach poprzedzonych wstępem i zamkniętych tematycznie zakończeniem. W rozdziale pierwszym zaprezentowano podejście do rozwiązywanego problemu w aspekcie prowadzonych badań. W rozdziale drugim zawarto wnioski dotyczące uwarunkowań determinantów współpracy cywilno-wojskowej. W poszczególnych podrozdziałach zawarto ewolucje celów we współczesnych operacjach wskazując, że nie wystarcza pokonać siłę militarną, by zagwarantować trwałe warunki bezpieczeństwa w danym rejonie konfliktu. Jednocześnie określono istotę współpracy cywilno-wojskowej w aspekcie dotychczasowej teorii, uwarunkowań formalnych oraz jej celów i ogólnych zadań. W rozdziale trzecim zawarto wnioski z badań dotyczących funkcjonowania komórek CIMIC na Bałkanach i ewolucji idei współpracy cywilno-wojskowej w Afganistanie poprzez tworzenie zespołów odbudowy prowincji, co wskazuje na szersze i bardziej zorganizowane podejście do stworzenia w obszarze konfliktu warunków do współpracy i

rozwoju. W zakończeniu zawarto uogólnienia z prowadzonych badań i opracowanych wniosków.

Autorzy posiadają świadomość, że problem nadal wymaga jego badań, a osiągnięte rezultaty stanowią niewielki wkład do nauki w porównaniu do skali współpracy cywilno-wojskowej.

1. ZŁOŻENIA METODOLOGICZNE ROZWIĄZYWANEGO PROBLEMU

1.1. Identyfikacja sytuacji problemowej

Od zarania ludzkości i rozwiązywania wszelkich konfliktów środkami przemocy zawsze przedmiotem i podmiotem oddziaływania był człowiek, jako przeszkoda strony przeciwnej utrudniająca lub niepozwalająca osiągnąć cel konfliktu. W teorii po raz pierwszy Clausewitz sprecyzował cel wojskowy i polityczny w konflikcie, które w istocie zawsze występowały, ale nie były rozróżniane¹. Do końca zimnej wojny panowało przeświadczenie, że pokonanie armii przeciwnika kończy konflikt i ustanawia nowy porządek prawny w danym rejonie. Jednak wiele wniosków z analizy historii wojen wskazuje, że w wielu przypadkach była to błędna teza. Jeżeli dany naród posiadał wolę walki to nawet po pokonaniu jego armii oraz zajęciu terytorium nadal stawiał opór, ponieważ nie pokonano jego woli i nie zneutralizowano świadomości narodowej. **Współcześnie, jeżeli celem nie jest pozbawienie danego państwa podmiotowości prawnej, nie należy niszczyć jego armii, zajmować terytorium i łamać woli społeczeństwa.** Stąd coraz częściej niecelowe jest tradycyjne działanie skierowane na destrukcję. Pierwotnie myśląc o skutecznym i efektywnym działaniu miano na myśli takie osiągnięcie celu, gdzie poprzez maksymalne straty po stronie przeciwnika, a przy minimalnych lub niższych stratach własnych osiągnano zwycięstwo. Współcześnie, a bynajmniej od początku XXI wieku takie podejście do walki jest mało zasadne. Wynika to głównie z celu konfliktu, demokratyzacji życia społecznego, przestrzegania prawa międzynarodowego oraz swobodnego przepływu informacji. Należy podkreślić, że sprawcą owych zmian jest sam człowiek, a właściwie jego system wartości we współczesnym świecie. Stąd nastąpiło przeobrażenie w celach konfliktów i metodach ich osiągania. Współcześnie nadal w wielu przypadkach wymagane jest pokonanie armii przeciwnika, ale w kategoriach bardziej pozbawienia jej zdolności sprawnego działania niż zniszczenia. Nadal wymagane jest zajęcie lub kontrolowanie danego obszaru, by wpływać na zamierzone w nim zmiany społeczne. I wreszcie najważniejszy czynnik, który uległ rewolucyjnym przeobrażeniom – wola i świadomość.

---

¹ Zob., C. Clausewitz, *O wojnie*, wyd. TEST, Lublin 1995, s. 12-13.

mość narodowa danej populacji. Nikt nie zakłada, lub nie powinien zakładać zniszczenia lub pokonania woli społeczeństwa. **Współcześnie nie chodzi o pokonanie woli społeczeństwa, a pozyskanie jej do powodowania pozytywnych zmian.** Jeżeli nie dążymy do pokonania narodu, a działania zbrojne nie wynikają z wrogiego uczucia i zamiaru, to działania zbrojne stają się w istocie dopiero teraz w pełni instrumentem polityki². Jeżeli w działaniach zbrojnych nie chodzi o złamanie woli danej populacji lub narodu opartej na strachu i przemocy, to po pozbawieniu sprawności działania armii przeciwnika oraz rozpoczęciu sprawowania kontroli na jego terytorium należy zacząć pozyskiwać wolę jego narodu.

Stąd we współczesnych konfliktach, jako warunek ich trwałego zakończenia pojawiają się działania cywilno-wojskowe, których istotą w aspekcie osiąganego celu politycznego jest pozyskanie woli danego narodu do powodowania pozytywnych zmian. W tak postrzegane warunki osiągania celu konfliktu wpisany jest problem rozważany w niniejszej pracy. **W jakim zakresie zadania współpracy cywilno-wojskowej wpływają na osiągnięcie celu operacji?** Prowadzący badania niniejszego problemu nie zamierzali określić skali wartości wpływu współpracy cywilno-wojskowej w określonej jednostce miary. Problem wpływu zamierza się określić, jako determinanty rozwoju zjawiska i ich współzależność wobec celu wojskowego i politycznego konfliktu. Celem badań było **określenie wpływu współpracy cywilno-wojskowej na efektywność osiągania celu operacji.** Jeżeli efektywność osiągania celu w operacji przestała wyrażać liczbą, jako stosunek spowodowanych strat do poniesionych, to należy poszukiwać nie proporcji w stratach lub wielości zaangażowanych środków, a w spowodowanych pozytywnych zmianach i metodach pozwalających je powodować. Problem osiągnięcia lub nie osiągnięcia celu operacji nie jest jednoznaczny. Jeżeli zamierzamy powodować trwałe zmiany w mentalności danej populacji to nie osiągnie się tego w spektakularnym działaniu, ponieważ do tego wymagany jest długotrwały proces. **Stąd należy stworzyć podstawy, by każda populacja, której to dotyczy po zainicjowaniu procesu zmian kontynuowała je sama.** Na podstawie prowadzonych badań wnioskuje się, że proces tak postrzeganych zmian może zostać zainicjowany poprzez realizację zadań współpracy cywilno-wojskowej. Są to wnioski, które nie są poparte empirycznie,

---

² Zob., C. Clausewitz, *O wojnie ...*, s. 3-26.

ponieważ proces normalizacji, w którym zastosowano takie podejście nadal trwa i nie jest zakończony, między innymi na Bałkanach, w Iraku, w Afganistanie oraz w zupełnie innym kontekście w niektórych rejonach Afryki.

1.2. Przedmiot badań

Wnioski z analizy problemu i celu pozwoliły określić przedmiot badań. W nauce postrzega się rzeczywisty i abstrakcyjny przedmiot badań. Rzeczywistym przedmiotem badań jest to, co potrafimy zaobserwować własnymi zmysłami³. W wielu przypadkach w stosunku do współczesnych operacji była to obserwacja pośrednia ich charakteru i przebiegu za pośrednictwem mediów, lub bezpośrednia uczestnicząca, ale niezamierzona. **Przedmiotem badań były współczesne operacje w aspekcie współpracy cywilno-wojskowej.** Stąd przedmiotem badań z jednej strony były teoretyczne założenia współpracy cywilno-wojskowej. Natomiast z drugiej strony rzeczywiste zadania i struktury CIMIC w wybranych operacjach, ale tylko w wybranych rejonach. Ograniczenia przyjęte przez zespół, co do przedmiotu badań wynikają z braku dostępu do materiałów źródłowych oraz skali problemu. Stąd zawężono obszar badań tylko do określonych konfliktów i wybranych zespołów CIMIC lub zespołów odbudowy i rekonstrukcji. Należy z pełną świadomością podkreślić, że zawężenie przedmiotu i obszaru badań posiada swoją naukową konsekwencję, a mianowicie wyniki badań mogą posiadać charakter wstępny lub pilotażowy. Oznacza to, że ich wyniki stanowią podstawę do postrzegania zmian w teorii problemu, ale nie upoważniają do pewnej kategoryzacji ich wyników.

Poprzez zastosowanie abstrahowania wyodrębniono do badań zespoły CIMIC, w których większościowy skład stanowili Polacy. Uzyskane wyniki natomiast odnoszono do celu operacji w sensie całościowym. Wymagało to analiz ogólnych założeń i celów badanych operacji w aspekcie ich stanu końca militarnego i politycznego w stosunku do przewidywanego efektu odnoszono uzyskiwane wyniki badań z działalności CIMIC. Należy podkreślić, że wnioski z obszaru badań teoretycznych wskazują, iż jest to obszar wiedzy wymagający większego zagospodarowania. Z analiz teorii problemu wynika, że podstawą tworzenia zespołów CIMIC było stworzenie dowódcy właściwych warunków

---

³ Por., A. Groble, *Prawda i racjonalność naukowa*, wyd. Inter Esse, Kraków 1993, Rozdział III, Empiryzm.

do osiągania jego celów. Było to zawężone postrzeganie problemu, ponieważ skierowane było tylko na potrzeby dowódcy. Ewolucja problemu wskazuje, że współcześnie poprzez działania CIMIC chodzi o pozyskanie społeczeństwa do akceptowania wprowadzanych zmian. Podstawy teorii wskazują, że nie wystarcza tylko akceptacja, a właściwie chodzi o trwałe włączenie lokalnej społeczności w zadania budowania dla siebie szans na rozwój i bezpieczeństwo. Stąd podstawy współpracy cywilno-wojskowej wymagają ich rozszerzenia o sferę aktywizacji społecznej lokalnej ludności. Wnioski z badań funkcji i zadań wybranych zespołów CIMIC wskazują, że w istocie realizowane są zadania aktywizacji społecznej na rzecz współpracy, rozwoju i współodpowiedzialności za bezpieczeństwo. W istocie z pierwotnej funkcji CIMIC, jako organu koordynującego dostarczanie pomocy humanitarnej nastąpiła ewolucja w kierunku ułatwiania transferu inwestycji i zadań, istotnych dla rozwoju w danym regionie. Z porównanych zadań w zakresie współpracy i koordynacji przedsięwzięć w danym regionie wynika, że w rejonie odpowiedzialności znajduje się wiele organizacji rządowych, pozarządowych lub fundacji o różnym charakterze. Wymaga to umiejętnego zagospodarowania potencjału i funduszy na rzecz rozwoju w danym regionie. Współcześnie jest to jedno z najważniejszych zadań, do którego realizacji należy przygotować podstawy teoretyczne funkcjonowania CIMIC w rejonie operacji.

1.3. Hipotezy i organizacja badań

Badania naukowe to zespół zabiegów poznawczych stosowanych w nauce w celu wykrycia prawd o obiektywnej rzeczywistości, ich uzasadnienie i przedstawienie w postaci pojęć, twierdzeń i teorii naukowych. W badaniach głównym celem jest potwierdzenie lub zaprzeczenie hipotetycznych założeń. Na potrzeby badanego problemu związanego z określeniem wpływu osiągniętych efektów CIMIC na cel operacji przyjęto następującą hipotezę.

Na osiągnięcie celu militarnego we współczesnych operacji w dużym stopniu wpływają efekty działań innych niż wojskowe skierowane na stabilizowanie bezpieczeństwa i kreowanie rozwoju w rejonie konfliktu. Działania zmierzające do zawiązania współpracy na rzecz stabilizowania bezpieczeństwa środkami innymi niż

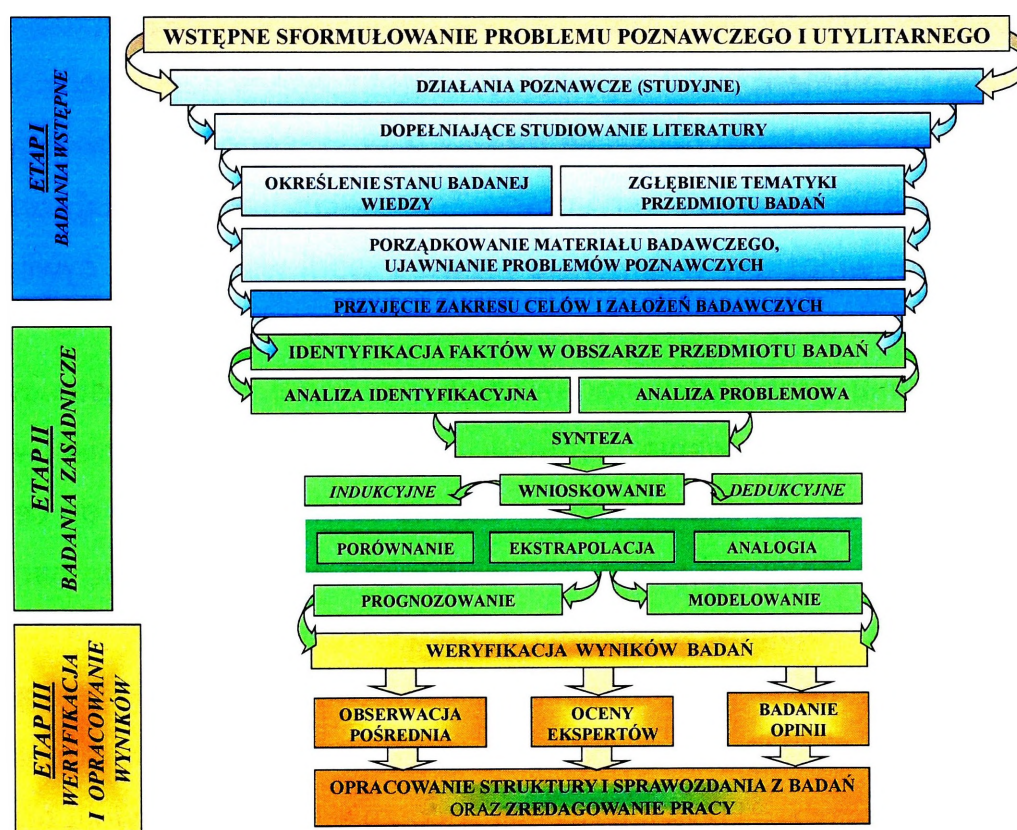
zbrojne mogą być trwalsze, ponieważ kształtują środowisko społeczne konfliktu. Poprzez wzmacnianie pozytywnych społecznych i ekonomicznych przemian w rejonie operacji obniżamy poziom wsparcia społecznego dla sił przeciwstawnych. Takie działanie może doprowadzić do osiągnięcia punktu krytycznego przeciwstawnych sił i utratę społecznego wsparcia ich własnego narodu. W efekcie obniży to poziom aktywnych działań zbrojnych przeciwnika skierowanych na siły stabilizujące oraz część współpracującego społeczeństwa. Osiągnięte cele współpracy-cywilno wojskowej wpłyną pozytywnie na wynik operacji, jeżeli w ich efekcie nastąpi obniżenie wsparcia sił przeciwstawnych przez ich własne społeczeństwo. W efekcie powinna nastąpić aktywizacja lokalnego społeczeństwa na rzecz współpracy i rozwoju, czyli budowania szans i rozwoju w regionie dla siebie. Wyzwolenia takiego myślenia wśród lokalnej ludności pozwoli szybciej i z większym efektem osiągać cele polityczne konfliktu. Wskazuje to również, że obok celu wojskowego i politycznego powinien być postrzegany cel społeczny operacji, skierowany na lokalne społeczeństwo. Do zapewnienia efektywnego osiągania celów społecznych operacji wymagane jest wsparcie państwa, które współpracę cywilno-wojskową organizuje w danym rejonie.

Wyniki badań prowadzone w zawężonym obszarze w istocie potwierdzają założenia hipotetyczne, ale nie dostarczają empirycznych dowodów na rzeczywiste i trwałe zmiany, ponieważ nadal trwają operacje w analizowanych rejonach, a ich trwałe efekty będą obserwowalne dopiero wiele lat po ich zakończeniu.

Cykl badań podzielony został na fazy, utożsamiane z głównymi składnikami metody naukowej, których cel został precyzyjnie określony (rys 1.1). W etapie wstępnym sprecyzowano i uzasadniono problem oraz dokonano jego krytycznej oceny w świetle dotychczasowych osiągnięć i stanu wiedzy. W etapie tym poddano analizie i wstępnej weryfikacji założenia metodologiczne badań i w ich wyniku sformułowano hipotezę roboczą oraz procedurę badań.

W etapie badań w zasadniczych w wyniku stosowania teoretycznych metod badawczych poddano analizie dotychczasowe podstawy teorii współpracy cywilno-wojskowej. Jednocześnie prowadzono badania struktur, zadań i funkcji CIMIC w operacji. Wnioski z prowadzonych badań wskazują, że w istocie CIMIC odgrywa coraz większe znaczenie w

osiąganiu celu operacji. Poddano krytycznej analizie założenia celów współczesnych operacji, w których nie chodzi tylko o pokonanie siły militarnej przeciwnika i zajęcie tere-
nu. Coraz częściej dostrzega się konieczność takiego oddziaływania, które będzie skie-
rowane na osiągnięcie trwałych efektów i zmian mentalnych lokalnej ludności. Wnioski z
badań funkcji i zadań CIMIC w wybranych rejonach działania wskazują na szerszy
aspekt osiągnięcia celu operacji również w sferze społecznej.

Rys. 1.1. Etapy prowadzenia badań

W etapie trzecim badań poprzez działalność publicystyczną oraz uczestnictwo w konferencjach poddano weryfikacji przyjęte założenia teorii współpracy cywilno-wojskowej. Należy podkreślić, że wyrażane opinie wskazują na potrzebę rozszerzenia pakietu zadań CIMIC oraz kompetencji dowódcy w stosunku do wszystkich organizacji znajdujących się w rejonie odpowiedzialności. Wymaga to odpowiedniego zapisu prawnego w mandacie. Wnioski z prowadzonych badań wskazują, że we współpracę powinny włączyć się aktywniej poszczególne resorty w aspekcie ofert dokonujących zmian społecznych i gospodarczych w rejonie odpowiedzialności narodowej CIMIC. Celowe

jest, by zadaniami CIMIC kierowała osoba posiadająca bezpośrednio kompetencje do kontaktów z poszczególnymi resortami zaangażowanymi we współpracę z kraju. Zmian mentalnych nie spowoduje się zapewnieniami, wymagane jest aktywne działanie poparte rzeczywiście dokonującymi się zmianami. Stąd państwo, jeżeli chce osiągnąć sukces w danym rejonie odpowiedzialności narodowej powinno zaangażować się poprzez tworzenie programów i fundacji wspierających rozwój i współpracę. Dynamika zmian spowodowana dużym zaangażowaniem powinna przyspieszyć proces przekazywania odpowiedzialności za losy regionu wybranej władzy lokalnej (w wyborach demokratycznych). Kolejnym problemem jest zwiększenie uczestnictwa w zespołach CIMIC specjalistów z poszczególnych sfer życia społecznego, z poszczególnych resortów zaangażowanych w promowanie rozwoju i współpracy. Trzeci etap badań zakończono syntetycznym opracowaniem wniosków w aspekcie rozwoju teorii współpracy cywilno-wojskowej w sztuce operacyjnej .

W rozwiązywaniu problemów badawczych niniejszej pracy zastosowano przede wszystkim: analizę, abstrahowanie, syntezę, porównanie, uogólnienie i wnioskowanie oraz obserwację pośrednią i uczestniczącą, ale nie uświadomioną co do celu i problemu badań (współautor uczestniczył przed zdefiniowaniem celu i problemu badań w rozwiązywaniu podobnych problemów w operacji w Iraku i Afganistanie).

Dążąc do uzyskania wiarygodnych wyników poddano analizie zakładane cele w operacjach od pierwszej wojny w Zatoce Perskiej i na tej podstawie określono ewolucję celów i kierunki ich rozwoju. Uzyskany wynik wskazuje kierunki rozwoju przyszłych operacji w aspekcie celu. Następnie poddano analizie funkcje, zadania i struktury CIMIC i PRT w odniesieniu do ich efektów działania w operacji. W wyniku porównania celu operacji z wpływem funkcji i zadań CIMIC i PRT na jego osiągnięcie określono współzależność celu operacji od osiąganych efektów CIMIC i PRT. Należy podkreślić, że mankamentem w przyjętych założeniach do badań jest ich wycinkowość, co nie pozwala uogólniać wyników, ale pozwala zdefiniować kierunki kolejnych badań skierowanych na rozwój teorii sztuki operacyjnej w przedmiotowym aspekcie.

Należy stwierdzić, że celem prowadzonych badań było wniesienie nowych treści do sztuki operacyjnej w aspekcie rozwoju teorii współpracy cywilno-wojskowej w rejonie operacji. Niewątpliwie cel został osiągnięty, ale tylko na poziomie odpowiednim do pro-

wadzonych badań dotyczących cząstkowego postrzegania problem przez pryzmat zdobywanych doświadczeń polskich komórek współpracy cywilno-wojskowej.

Metody przyjęte w procesie badań, w przekonaniu autorów, były odpowiednie do zamierzonego celu i pozwoliły przedstawić obiektywnie ewolucję celu współczesnych operacji i wpływu efektów działania współpracy cywilno-wojskowej na jego osiągnięcie. Jednocześnie autorzy zdają sobie sprawę, iż badania prowadzono na niepełnym materiale opisowym współczesnych operacji oraz funkcji i zadań w nich współpracy cywilno-wojskowej. Analiza informacji zawartych w źródłach pisanych, w mediach i na stronach internetowych, a przede wszystkim obserwacja pośrednia za pomocą mediów i uczestnicząca pozwoliły wyrobić w miarę obiektywny i krytyczny osąd współczesnych operacji i wpływu zadań współpracy cywilno-wojskowej na jej cel.

2. DETERMINANTY WSPÓŁPRACY CYWILNO-WOJSKOWEJ W REJONIE DZIAŁANIA SIŁ WSPARCIA POKOJU

Teoria operacji jest integralną częścią sztuki operacyjnej i dotyczy założeń przygotowania i prowadzenia operacji wojennych, operacji reagowania kryzysowego oraz operacji pokojowych. Każda z wyszczególnionych operacji wymaga odrębnych założeń ze względu na: osiągany cel, stosowane metody i środki, przedsięwzięcia organizacyjne, przeciwdziałanie przeciwnika, wpływanie środowiska na jej prowadzenie oraz inne, wynikające z celu i warunków jego osiągnięcia. Podstawą określenia celu militarnego operacji jest wymagany efekt wsparcia zbrojnego celu politycznego osiąganego przez państwo. Na podstawie analizy obecnych stosunków międzynarodowych pomiędzy różnymi podmiotami prawnymi można postawić tezę, że w przyszłości operacje powinny posiadać charakter inny niż wojenne. Oznacza to, iż będą to głównie operacje reagowania kryzysowego oraz pokojowe, ale taki stan jednoznacznie nie eliminuje operacji wojennych.

Dynamiczne zmiany we współczesnym świecie i preferowane sposoby rozwiązywania wszelkiego rodzaju konfliktów, sporów i sytuacji kryzysowych wymagają nowego modelu operacji oraz metod użycia w niej sił zbrojnych, adekwatnie do zagrożeń oraz wymagań politycznej aktywności kraju na arenie międzynarodowej. Konieczność zmian w sposobach i formach używania sił zbrojnych wynika z działalności politycznej kraju na arenie międzynarodowej oraz z innego charakteru zagrożeń bezpieczeństwa *suwerenności*⁴. W założeniach przyszłych operacji celowo jest uwzględnić:

- wymagania politycznej aktywności kraju na arenie międzynarodowej;
- możliwość użycia sił zbrojnych w aspekcie różnych celów politycznych i metod ich osiągnięcia, adekwatnie do zagrożeń i możliwości nowoczesnych środków walki oraz zróżnicowanego środowiska prowadzenia walki zbrojnej;

---

⁴ *Cecha państwa pojmowana jako rzeczywista niezależność władzy publicznej na określonym terytorium. W odniesieniu do władzy suwerenność oznacza władzę najwyższą, niezawisłą, samodzielną. Cecha ta przysługuje państwu od momentu jego powstania. W świetle prawa międzynarodowego każde państwo ma przyznaną suwerenność. Może być ono jednakże ograniczone w korzystaniu z tego prawa. Zob., Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2002.*

- legalność konfliktu oraz minimalizację strat po obu stronach konfliktu, z przewartościowaniem celu walki zbrojnej na cel precyzyjnie określonego celu działania.

Analiza konfliktów na początku XXI wieku pozwala postawić tezę, iż zmienia się w nich cel militarny. Ideą używania sił zbrojnych poza obszarem kraju nie jest zdobywanie terytorium, surowców lub rynków zbytu, a aktywne uczestnictwo w kreowaniu pokoju. Stąd wynika konieczność postrzegania operacji poza terytorium kraju w aspekcie ich legalności w świetle założeń Rozdziału I, VI i VII Karty Narodów Zjednoczonych. Wskazuje to jednoznacznie polityczny cel konfliktu, którym powinno być wymuszenie oczekiwanych zachowań pokojowych na arenie międzynarodowej i odpowiednio do określonego ogólnego celu powinny być planowane i prowadzone operacje.

2.1. Ewolucja celów współczesnych operacji

Za podstawę do analizy celów współczesnych operacji przyjęto: pierwszą i drugą wojnę w Zatoce Perskiej, konflikt o Kosowo, konflikt w Czeczeni oraz konflikt Izrael-Hezbollah. Wnioski z analizy celów i metod działania powinny być wystarczające do określenia zmian w ewolucji celów współczesnych operacji.

2.1.1. Cele w pierwszej wojnie w Zatoce Perskiej

Celem wojny było wyzwolenie Kuwejtu, a przedmiotem - siły armii irackiej, stojące na przeszkodzie do jego wyzwolenia. Analiza działań wskazuje, że całość działań należy postrzegać w jednolitym spójnym planie, ale w istocie operacja i plan tworzenia sił na teatrze działań, nazwany „Pustynna tarcza” trwała od 7.08.1990 do 17.01.1991 roku. Celem „Pustynnej tarczy” była ochrona przed Irakiem zagrożonej Arabii Saudyjskiej. Właściwy plan działania przeciw Irakowi został zatwierdzony przez Kongres USA 12 stycznia 1991 roku.

W koncepcji działań bojowych przyjęto, jako nadrzędną zasadę, minimalizację strat wojsk własnych. Potwierdziły to również późniejsze działania i poziom strat, Irakijczycy stracili łącznie około 30% żołnierzy, wobec utraty 0,01% żołnierzy wojsk koalicji

antyirackiej⁵. Osiągnięcie celu militarnego wojny planowane było w dwóch etapach operacji. Celem etapu pierwszego „Nagły grom” było wywalczenie dominacji w powietrzu i zdeorganizowanie życia politycznego, społecznego i gospodarczego Iraku⁶. Celem etapu drugiego „Pustynny miecz” było wyzwolenie Kuwejtu⁷.

Zbrojne działania wojenne rozpoczęły się 17 stycznia 1991 o godzinie 2.00 czasu środkowoeuropejskiego działaniami powietrznymi według założeń etapu operacji „Nagły grom”, opracowanego przez płk. Johna Wardena⁸. W pierwszym dniu wykonano ponad 2 tys. lotów bojowych na cele strategiczne w Iraku. W etapie pierwszym operacji zastosowanie nowoczesnych środków walki, nowych środków rozpoznania oraz metod działania polegających na zniszczeniu w pierwszej kolejności środków rozpoznania i naprowadzania pozwoliło uzyskać dominację w powietrzu. Rozpoczęcie etapu drugiego operacji 24 lutego 1991 roku nie spowodowało zakończenia pierwszego, a tylko przesunięcie środka ciężkości działania lotnictwa na wsparcie wojsk lądowych, które zaczęły wykonywać główne zadanie. Wojska lądowe wyparły przeciwnika z Kuwejtu wdzierając się najpierw na terytorium Iraku. Irakijczycy spodziewali się głównego ataku sił lądowych na terytorium Kuwejtu, tymczasem sprzymierzeni głównymi siłami atakowali na południe od Eufratu w rejonie Nasiriyah. Stworzyło to zagrożenie odcięcia sił znajdujących się w Kuwejcie i bezpośrednie niebezpieczeństwo dla stolicy. Stąd 26 lutego Husajn podejmuje decyzję o wycofywaniu sił z Kuwejtu. W tej sytuacji sprzymierzeni wykonali zwrot na Kuwejt, opanowali miasto oraz dokonali ogromnych zniszczeń wśród wycofujących się wojsk irackich. Istotą planu było wykonanie uderzenia lądowego tam, gdzie przeciwnik był słabiej przygotowany, jednocześnie takie podejście do planowania przenosiło główne działania na terytorium Iraku.

---

⁵ Zob., J. Biziewski, *Pustynna Burza. Część II*, Warszawa 1994, s. 49.

⁶ Do głównych obiektów ataku zaliczono: systemy rozpoznania powietrznego i naprowadzania rakiet, lotniska, ośrodki kierowania państwem i dowodzenia siłami zbrojnymi, elektrownie, zapory wodne, infrastrukturę komunikacyjną, siedziby partii Bass.

⁷ Zob., J. Biziewski, *Pustynna Burza. Część I*, AON, Warszawa 1994, s. 6 - 20.

⁸ Koncepcja Wardena nabrała znaczenia strategii działania. Jej genezy należy szukać w teorii wojny powietrznej G. Douheta oraz działaniach lotnictwa w drugiej wojnie światowej. Według Wardena określono obiekty, które w istotny sposób mogą wpływać na dalszy tok wojny. Założenia określa się pierścieniami Wardena: przywódcy, elementy wrogiej organizacji, infrastruktura, społeczeństwo, siły zbrojne. Problem w teorii sztuki wojennej nie jest odkrywczy, ale istotę jego stanowi przeprowadzenie analizy i zdefiniowanie tych obiektów, które mogą wpływać na losy wojny. Niszczenie lub ich neutralizacja we właściwej kolejności powoduje, że efekty osiągnięte wpływają na inne elementy zawarte w pierścieniu Wardena.

Pomimo stworzenia zagrożenia i zbliżenia się sił specjalnych na odległość 240 km od Bagdadu, nie podjęto działań zmierzających do całkowitego rozbicia przeciwnika i zajęcia stolicy, ponieważ to byłoby niezgodne z zakładanym celem wojny, a ponadto mogłoby zaowocować nieprzewidywalnymi konsekwencjami politycznymi w świecie arabskim. Stąd ograniczenia polityczne wojny pozwoliły Husajnowi po przegranej wojnie rozprawić się z powstańcami w kraju i utrwalić swoje rządy do 2003 roku. W dniu 28.02.1991 prezydent G.H.W. Bush ogłosił zakończenie wojny o wyzwolenie Kuwejtu. Wiązało się to z powrotem żołnierzy do kraju i uspokojeniem opinii publicznej, która obserwowowała wojnę na ekranach telewizorów. Kuwejt został wyzwolony przez wojska koalicji w 100 godzin. Straty koalicji antyirackiej wynosiły 240 zabitych (w tym 207 zginęło poza bezpośrednim polem walki), ok. 770 rannych, ok. 200 żołnierzy wziętych do niewoli, 36 czołgów oraz 56 samolotów. Straty irackie szacowane były na ok. 35 tys. zabitych, 86 tys. jeńców, ok. 60 tys. rannych, 3847 czołgów zniszczonych lub uszkodzonych, 1450 wozów bojowych, ok. 2,9 tys. dział oraz ok. 240 samolotów.

Wojna w Zatoce Perskiej postrzegana jest, jako przełomowa ze względu na zastosowanie na dużą skalę rozwiązań taktycznych i nowoczesnych środków walki (system rozpoznania satelitarnego, nowoczesne samoloty F 117A, czołg M1 Abrams, skomputeryzowanie sztabów, masowe zastosowanie noktowizorów, nowoczesne środki łączności, system antyrakietowy Patriot, precyzja rażenia i inne). Działania zgrupowań lądowych wspierane były bezpośrednio lotnictwem, co w pełni w tej wojnie pokazało jednostronny wymiar powietrzno-lądowy pola walki. Została zmodyfikowana koncepcja bitwy powietrzno-lądowej, poszerzona o głębokość, wysokość, przestrzeń elektromagnetyczną i czas działania⁹. Obawy przed irackimi raketami były wyolbrzymione, podobnie jak i przed obroną powietrzną i wojskami pancernymi¹⁰. W wojnie tej po stronie irackiej najsłabszym ogniwem był człowiek i jego wola walki. Oceniano, że kadra dowódcza i żoł-

---

⁹ Zob., A. i H. Toffler, *Wojna i antywojna*, wyd. Muza SA, Warszawa 1977, s. 98-100.

¹⁰ Na terytorium Izraela doleciało 69 rakiet Scud, które spowodowały dwie ofiary śmiertelne. Wiele z nich nie doleciało, ponieważ eksplodowały. Obrona przeciwlotnicza i powietrzna posiadały mniejszą skuteczność niż oceniano, ponieważ miała przestarzałe środki. Czołgi różnego typu nie posiadały nowoczesnych systemów kierowania ogniem, stąd w pojedynkach z Abramsami przegrywały. Zob. S. Tanner, *Wojny ...*, s. 93-106.

nierze posiadają bogate doświadczenia wojenne zdobyte w latach 1980-1988, ale okazało się, że byli przygotowani do minionej, a nie do przyszłej wojny¹¹.

Medialnie wojna w Zatoce Perskiej postrzegana była, jako nowoczesne i precyzyjne działanie, wolne od okrucieństw wojny jak w Wietnamie. Tymczasem należy podkreślić, że z wojskowego punktu widzenia w tej wojnie występowała nowoczesność, ale były też elementy z minionych wojen¹². Zastosowanie nowoczesnych środków walki spowodowało przełom w podejściu do osiągania celów wojskowych. To już nie żołnierz zdobywał teren, a technika, którą potrafił się posługiwać. Okazało się, że nowoczesne środki rozpoznania również mogą być zawodne i na zachodzie Iraku bombardowano składy nawozów mineralnych i maszyn rolniczych, myśląc, że są to składy rakiet¹³. Wskazuje to, że pomimo nowoczesnych środków walki człowiek nadal jest jej istotnym elementem. Nowoczesność wojny w Zatoce Perskiej przejawia się nie tylko w nowoczesnych środkach i metodach ich używania, ale w jasnym sformułowaniu celu politycznego i militarnego konfliktu. Konflikt ten jest przełomowy dla sztuki wojennej, ponieważ w nim użyto broń i środki walki z okresu konfliktów po drugiej wojnie światowej, a zarazem zastosowano nowoczesne systemy rozpoznania, rażenia i dowodzenia. Przełom w postrzeganiu operacji wyrażał się w zbiorowym podejściu społeczności międzynarodowej do zbrojnego rozwiązania problemu. Nowoczesne systemy kierowania i rażenia doprowadzają do wyczerpania „ducha bojowego” armii irackiej. Stąd następująca po tym ofensywa przynosi oczekiwane rezultaty. W konflikcie tym zaczęto uczyć się działać precyzyjnie na obiekty stanowiące o sile przeciwnika. Nie niszczonego tego, co można było zniszczyć, a tylko to, co należało zniszczyć.

Ujawnił się pełny wymiar połączonego działania co do: narodowości, rodzajów sił zbrojnych, osiąganych celów w różnych środowiskach działania komponentów, współzależność osiąganych celów i ich wpływu na metody osiągania celów następnych, możliwości swobodnego operowania środkiem ciężkości ze względu na jednolity organ dowodzenia operacją. Jednoznacznie zarysowały się również wyznaczniki operacji jako:

---

¹¹ Wojna z Iranem prowadzona była wówczas nowoczesnymi środkami walki, ale według metod z drugiej wojny światowej. Linia frontu rozciągała się na około 480 km. Tymczasem nowoczesna wojna w 1991 roku była ponad nimi, za i obok i to powodowało, że Irakijczycy nie byli przygotowani do takiego postrzegania wojny.

¹² Zob., A. i H. Toffler, *Wojna i antywojna ...*, s. 96-98.

¹³ Zob., S. Tanner, *Wojny ...*, s. 92.

swoboda decydowania i działania, wolna od bieżącej ingerencji politycznej; wybór metody działania odpowiednio do osiąganego celu; dobór sił i środków do metod osiągnięcia celu. Jednocześnie zostały jasno sprecyzowane ograniczenia polityczne, których dowódcy operacyjnemu nie wolno przekraczać, ponieważ mogą wpłynąć negatywnie na wynik wojny.

Niewłaściwy jest brak jednoznacznego stanowiska co do funkcji i roli ONZ w wojnie. W istocie to nie Stany Zjednoczone powinny być organem politycznym w wojnie, a ONZ, wzbudzałoby to wówczas mniej kontrowersji w oczach opinii światowej.

W dniu 28.02.1991 Irak zaakceptował bezwarunkowo rezolucję RB ONZ dotyczącą zakończenia wojny. Po wojnie ONZ wprowadziło sankcje wobec Iraku: obniżenie poziomu sprzedaży ropy naftowej, wypłacenie odszkodowań za zniszczenia wojenne spowodowane w Kuwejcie, embargo na handel, zniszczenie broni masowego rażenia, wprowadzenie strefy zakazu lotów dla sił irackich na południu i północy kraju. W dniu 3.04.1991 RB ONZ uchwaliła rezolucję w sprawie Iraku nr 687, w której ustalono warunki zakończenia konfliktu i powrotu do normalności w regionie. Powołani inspektorzy UNSCOM (*United Nations Special Commission*) otrzymali zadanie zajęcia się problemem rozbrojenia Iraku, zwłaszcza z broni masowego rażenia, rakiet o zasięgu powyżej 150 km oraz technologii związanych z programem zbrojeń. Jednym z warunków stabilizacji w regionie było bezwarunkowe zadeklarowanie przez Irak wyrzeczenia się prac nad bronią jądrową. Warunkiem było również zaprzestanie popierania przez Irak aktów międzynarodowego terroryzmu. Irak przyjął postanowienia rezolucji ONZ, ale określił je mianem ataku na swą suwerenność. Rada Bezpieczeństwa powołała Misję Obserwacyjną w Iraku i Kuwejcie (*United Nations Iraq–Kuwait Observation Mission – UNIKOM*)¹⁴, której zadaniem było nadzorowanie postanowień rezolucji.

W maju 1991 roku, z inicjatywy Biura Wysokiego Komisarza ONZ, do Iraku skierowano Policyjny Kontyngent Narodów Zjednoczonych (*United Nations Guard Contin-*

---

¹⁴ W ramach misji UNSCOM inspektorzy nadzorowali zniszczenie: 62 rakiet SCUD, 10 ruchomych wyrzutni rakiet, 28 wyrzutni stacjonarnych, 30 głowic przeznaczonych do ładunków chemicznych i biologicznych, działa *Baby Babylon* kalibru 350 mm, 38 537 sztuk amunicji chemicznej, 48 000 ton aktywnych substancji – składników broni chemicznej, ponad 3000 ton półproduktów, kilkaset sztuk narzędzi, wyposażenia i instrumentów niezbędnych do produkcji broni chemicznej. Stwierdzono, że Irak posiadał wyposażenie i materiały do wytwarzania broni biologicznej. W misji obserwacyjnej brała udział między innymi Polska (75 żołnierzy).

gent in Iraq – UNGCI), którego zadaniem była ochrona ludności kurdyjskiej przed represjami¹⁵.

W sierpniu 1991 roku RB ONZ uchwaliła rezolucję nr 706, znaną pod nazwą ropa za żywność, która miała spowodować lepszy poziom zaopatrzenia i przeciwdziałać katastrofie humanitarnej. Założenia rezolucji nr 712 były skierowane nie tylko do Iraku, ale do całej społeczności międzynarodowej, która powinna opierać swoją współpracę z Irakiem na płaszczyźnie rozwoju społecznego i gospodarczego, a nie militarnego. Irak odrzucił przyjęcie rezolucji wskazując, iż jest to ingerencja w suwerenność państwa. W celu przeciwdziałania badaniom nad bronią atomową inspektorzy UNSCOM i Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej zaproponowali plan nadzoru nad obiektami wojskowymi i przemysłowymi w Iraku, który został zatwierdzony i przyjęty rezolucją nr 715. Irak odrzucił założenia rezolucji, oświadczając, że nie podda się kontroli. Gra polityczna Iraku sugerująca posiadanie broni jądrowej stała się jedną z wielu przyczyn kolejnej wojny.

W aspekcie współpracy cywilno-wojskowej nie nastąpiły w tym konflikcie istotne zmiany. Istotne jest to, że społeczność międzynarodowa zakończyła ten konflikt próbując ustalić reguły do rozwoju i współpracy w regionie. Z punktu ewolucji celu widać zasadniczą różnicę, która polega na precyzyjnym określeniu celu i przedmiotu wojny i po osiągnięciu oczekiwanego stanu jej końca przerwano działania bojowe, co w późniejszym okresie często podnoszono jako błąd. Z punktu wojskowego i politycznego cel został osiągnięty, stąd nie zachodziła potrzeba dokonywania ingerencji w system wewnętrzny sprawowania władzy w Iraku. Takie zakończenie konfliktu również wskazuje, że wówczas nie postrzegano problemu Iraku w kategoriach regionalnego zagrożenia bezpieczeństwa, którego źródłem jest jego władza i system jej sprawowania.

---

¹⁵ Kontyngent liczył 498 policjantów z Austrii, Czech, Słowacji, Danii, Fidżi, Filipin, Ghany, Grecji, Nepalu, Polski i Tajlandii.

2.1.2. Cele konfliktu zbrojnego na przykładzie działań w Czeczenii w latach 1994- 2002

W 1991 roku Kongres Narodu Czeczeńskiego proklamował powstanie niepodległego państwa. W 1991 roku proklamowano powstanie Czeczeńskiej Republiki Iczerii. Rosja zareagowała wprowadzeniem stanu wyjątkowego w Czeczenii i Inguszetii. W miesiąc później Inguszetii ogłosiła odłączenie się od Czeczenii. W wyniku wewnętrznych problemów do 1994 roku Rosja ograniczyła się tylko do niewielkich akcji zbrojnych oraz do blokady ekonomicznej. Interwencja zbrojna Rosji datowana jest na 7/8 listopada 1991 roku, kiedy na lotnisku w Groznm wyładował oddział komandosów, którego zadaniem było przywrócenie porządku konstytucyjnego¹⁶. Działania zakończyły się fiaskiem.

W 1993 roku Czeczenia przyjmuje własną konstytucję. Wśród Czeczenów dochodzi do rozłamu, w wyniku czego wyodrębniają się frakcje o radykalnych poglądach. Podczas całego okresu kształtowania się republiki Rosjanie próbują ingerować w jej kształt różnymi metodami. Po odrzuceniu traktatu federacyjnego przez Czeczenów dochodzi do pierwszej wojny czeczeńskiej od 11.12.1994 do 31.08.1996.

Według oficjalnych informacji rosyjskich akcję w Czeczenii podjęto, by nie dopuścić do rozpadu Federacji Rosyjskiej. Obawiano się, że śladem Czeczenii pójdą inne republiki autonomiczne. Ponadto Rosja nie chciała dopuścić do destabilizacji Północnego Kaukazu. Niektóre źródła interpretują przyczynę wojny, jako dążenie wojskowych do podniesienia prestiżu armii, co oznaczałoby zachwianie funkcji państwa i jego podstawowych instytucji. Za jedną z bardzo ważnych przyczyn rozpoczęcia wojny przez Rosję uznaje się konieczność sprawowania kontroli nad rurociągiem łączącym Baku z Noworosyjskiem przez Czeczenię. Duże znaczenie posiadały również nowoczesne rafinerie położone w Czeczenii. Związane to było z rywalizacją o przebieg głównej trasy transportu ropy kaspjskiej. Utrzymując kontrolę nad Czeczenią, Rosja zagwarantowałaby sobie szanse na wybór drogi północnej¹⁷.

Działania zbrojne pomiędzy Federacją Rosyjską a Czeczenią, które Rosja rozpoczęła, uniemożliwiły odebranie władzy Dudajewowi przez Czeczenów, niezadowolonych z jego autorytarnych rządów. Interwencja wojskowa miała skutek odwrotny - zagrożony

¹⁶ Zob., M. Kuleba, *Imperium na kolanach*, Oficyna Wydawnicza Volumen, Warszawa 1998, s. 34-35.

¹⁷ W 1994 roku konsorcjum firm zachodnich podpisało kontrakt na odbiór ropy kaspjskiej. Trasa rurociągu mogła być położona na terytorium Rosji lub Gruzji i Turcji. Zob., *tamże*, s. 105-110.

naród zjednoczył się. W dniu 11 grudnia 1994 roku do Czeczenii wkraczają wojska rosyjskie. **Celem politycznym było przywrócenie porządku konstytucyjnego w Czeczenii jako republice federacyjnej¹⁸. Celem zbrojnych działań było opanowanie stolicy państwa, odsuniecie od władzy Dudajewa i poprzez sprawowanie kontroli nad instytucjami państwowymi i mediami sprawowanie kontroli na terytorium zbuntowanej republiki.**

Według planu zaakceptowanego przez Pawła Graczowa operacja była zorganizowana w czterech etapach. W etapie pierwszym od 1.11 do 5.12. 1994 zaplanowana była koncentracja wojsk federalnych i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w rejonach wyjściowych, przebazowanie lotnictwa na lotniska polowe w rejon konfliktu oraz zamknięcie przestrzeni powietrznej nad Czeczenią.

W etapie drugim od 7 do 9 grudnia planowano wykonać podejście do Groznego pod osłoną lotnictwa w trzech samodzielnych zgrupowaniach zadaniowych, grupą: „Półudniowo-Wschodnią”, z kierunku Dagestanu, „Zachodnią”, z kierunku Inguszetii, „Północną”, z kierunku Mozdoku, i zablokowanie miasta. W etapie tym zakładano blokadę zewnętrzną republiki wojskami Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz blokadę wewnętrzną Groznego przez wojska operacyjne. Zadaniem wojsk wewnętrznych było ponadto utrzymanie linii komunikacyjnych wewnątrz Czeczenii.

W etapie trzecim od 10-13 grudnia zakładano wykonanie uderzenia na Grozny i opanowanie miasta wraz z najważniejszymi obiektami administracji państwowej i infrastruktury społecznej. Oznaczało to opanowanie stolicy i pozbawienie władzy Dudajewa oraz rozbrojenie czeczeńskich formacji. Zadaniem zgrupowania „Północnego” było zdobycie pałacu prezydenckiego, obiektów rządowych oraz telewizji i radia. W etapie czwartym w ciągu 5-10 dni (tj. od 14 najpóźniej do 24 grudnia) zakładano doprowadzenie do stabilizacji wewnętrznej i przekazanie władzy oraz odpowiedzialności za bezpieczeństwo w republice oddziałom wewnętrznym.

Konstrukcja planu, jako idea działania, z wojskowego punktu widzenia była zasadna, ale terminy realizacji poszczególnych etapów biorąc pod uwagę obszar, przeciwnika i własne zdolności działania, były nierealne.

---

¹⁸ Por., Z. Czarnota, Z. Moszumański, *Czeczenia ...*, s. 16.

Realizacja planu wykazała, że siły rosyjskie nie były przygotowane do zajmowania Czeczenii. Pomimo początkowych powodzeń, próba zdobycia Groznego została zakończona klęską. Ignorując determinację Czeczenów, Rosjanie próbowali zdobyć Grozny czołgami bez wsparcia piechoty. Działania w Grozным wykazały wielką indolencję dowódców na różnych szczeblach dowodzenia. W lutym 1995 roku ostatecznie Grozny został zdobyty metodami z drugiej wojny światowej, polegającymi na zniszczeniu miasta artylerią i lotnictwem, a później zdobywaniu go i oczyszczaniu z bojowników, ulica po ulicy, dom po domu. Od tego momentu rozpoczęła się walka partyzancka, w której Rosjanie ponosili znaczne straty. Problemem dla sił rosyjskich były zwłaszcza walki w miastach, do których dowódcy i żołnierze rosyjscy nie byli przygotowani. Zdeterminowani bojownicy, używając środków przeciwpancernych, potrafili skutecznie zatrzymać jedną z potęg pancernych ówczesnego świata. Nie oznaczało to nieprzydatności czołgów we współczesnych konfliktach, a tylko niewłaściwe ich użycie. W styczniu 1995 roku zostały zajęte główne ośrodki oporu: Argun, Gudermes, Szali¹⁹. Po utracie ważnych ośrodków administracyjnych siły czeczeńskie przeszły do działań asymetrycznych, prowadząc działania partyzanckie i *akcje terrorystyczne*²⁰.

W grudniu 1995 roku wojska czeczeńskie przystąpiły do ofensywy zdobywając kilka miast, jednak w konfrontacji z regularną armią rządową zostały zmuszone do ich opuszczenia i przeniesienia działań w góry. Rosjanie sądzili, że głównym problemem w wojnie jest dowódca Czeczenów Dżochar Dudajew. Po zlokalizowaniu jego miejsca pobytu w czasie rozmowy przez telefon komórkowy został zlikwidowany 21 kwietnia 1996 roku za pomocą ataku raketowego. Jednak to nie rozwiązało problemu, a uwolniło działania radykalnych ugrupowań. W 1996 roku Czeczeńcy przystąpili do kolejnej ofensywy, zaskoczyli Rosjan i opanowali Grozny. Niepowodzenia w opanowaniu Czeczenii, a przede wszystkim zbliżające się wybory w Rosji, doprowadziły do podpisania porozumienia²¹. W wyniku podpisanego traktatu problemy uregulowania statusu Czeczenii z Rosją zostały odłożone na pięć lat. **Mimo, że z militarne go punktu widzenia nie do-**

¹⁹ K. Kubiak, *Wojny, konflikty zbrojne i punkty zapalne na świecie*, wyd. TRIO, Warszawa 2007, s. 101.

²⁰ W dniu 14.06.1995 Szamil Basajew opanował szpital w Budionnowsku biorąc 890 zakładników. Podobna akcja była przeprowadzona w 1996 na szpital w Kizliarze przez Rudajewa.

²¹ Rozejm został podpisany 31.08.1996 roku w Chasawjurt w Dagestanie. Do 1.10.1996 roku przewidywano wycofanie wojsk rosyjskich, wymianę jeńców, powołanie komisji dwustronnych do wypracowania zasad współistnienia. Problem określenia statutu Czeczenii został odroczony i miał być rozstrzygnięty do końca grudnia 2001 roku.

szło do jednoznacznego rozstrzygnięcia, to z punktu politycznego konflikt w kategoriach zwycięstwa zakończyła Czeczenia. Do przyczyn klęski rosyjskiej należy zaliczyć: brak przygotowania do walk z partyzantami w górach oraz w mieście; nieudolność i brak kompetencji dowódców; nieporadność wojsk rosyjskich; złą ocenę stanu technicznego armii; rozkład moralny wojska; zlekceważenie przeciwnika²².

W styczniu, pod nadzorem obserwatorów międzynarodowych, w Czeczenii odbyły się wybory, po których prezydentem został Aślan Maschadow, a premierem - Szamil Basajew. Rosja nie akceptowała wyniku wyborów, twierdząc, iż nie są prawomocne ze względu na frekwencję wyborczą. W republice, w wyniku radykalizacji poglądów niektórych dowódców polowych, zaczął panować chaos. Niebezpieczne dla regionu i środowiska międzynarodowego było również to, że radykalni dowódcy uaktywnili swoją współpracę ze światowymi terrorystami. Okres chaosu związany jest z walką o wpływy ugrupowań w kraju i o władzę przywódców. Nastąpiła seria porwań dla okupu²³. Według niektórych źródeł do takiej sytuacji w dużym stopniu przyczyniła się Rosja poprzez: izolację gospodarczą i polityczną Czeczenii, prowokacyjne akcje terrorystyczne oraz ciągłą dyskredytację zasadności walki Czeczenów na arenie międzynarodowej, a przede wszystkim w Rosji²⁴. Postanowienia porozumienia nie były przestrzegane przez strony konfliktu, co stało się podstawą do przekreślenia pokojowego zakończenia konfliktu²⁵.

Druga wojna czeczeńska rozpoczęła się we wrześniu 1999 roku działaniem lotnictwa. W początkowej fazie konfliktu Rosjanie wykonali ataki lotnicze na wybrane cele. Natomiast oddziały lądowe przekroczyły granicę czeczeńsko-rosyjską 1.10.1999 roku i zajęły nizinną część republiki do rzeki Terek. Na początku grudnia pod kontrolą wojsk rosyjskich znajdowała się ponad połowa terytorium Czeczenii. Po otoczeniu przez od-

²² Zob., T. Pióro, *Siła przeciw desperacji* [w:] *Polityka nr 33 z dnia 17.08.1996*.

²³ Między innymi: 1996 zabójstwo sześciu lekarzy Czerwonego Krzyża (zdaniem Czeczenów zadanie wykonał agent Rosji Adam Denijew); grudzień 1998 - porwanie i zabójstwo czterech Brytyjczyków i Nowozelandczyka (wg Czeczenów była to prowokacja FSB Rosji, a zadanie wykonał Arbi Sarajew); maj 1998 - porwanie przedstawiciela Rosji w Czeczenii Walentina Własowa; marzec 1999 - porwanie rosyjskiego generała Konstantina Szpiguna; 1999 - uprowadzenie pięciu obywateli polskich, w tym dwóch kobiet – prof. Zofii Fiszer-Malanowskiej i doc. Ewy Marchwińskiej-Wyrwał.

²⁴ Okazało się, iż część okupów finansowanych było z budżetu Rosji. Stąd sugestia, że było to zleczone zadanie ze wskazaniem na porwanie osób w celu zdyskredytowania walki Czeczenów w opinii światowej. Okupy finansował ówczesny zastępca sekretarza Rady Bezpieczeństwa Rosji Borys Bieriezowski.

²⁵ Za główny powód zerwania przez Rosję postanowień porozumienia podaje się wkroczenie oddziałów Szamila Basajewa i Chattaba do Diegestanu w 1999 z zamiarem ustanowienia na Kaukazie islamskiego kalifatu oraz brak zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w Czeczenii. Niektóre źródła sugerują, że był to pretekst, a nie powód zerwania porozumienia.

działy rosyjskie Groznego w grudniu 1999 roku wezwano mieszkańców miasta do jego opuszczenia, zapowiadając, że osoby pozostające w mieście będą uważane za terrorystów i zostaną zniszczone przez artylerię i lotnictwo. Szturm rozpoczęto 12 grudnia, w wyniku ponoszonych strat oddziały bojowników (ok. 2 tys.) opuściły miasto w nocy z 31 stycznia na 1 lutego 2000 roku. Wojska rosyjskie do końca kwietnia 2000 roku zajęły wszystkie miasta. W 2002 roku Rosja ogłosiła zakończenie działań zbrojnych i zaczęła stopniowo wprowadzać w Czeczenii, za pomocą działań politycznych, plan normalizacji. W działaniach stabilizacyjnych wg Rosjan chodzi o wyeliminowanie z życia społecznego Czeczenii organizacji i osób o poglądach skrajnych, które nie pozwalają zbudować dialogu. Podstawowymi elementami planu normalizacji było:

- przekazanie kierownictwa operacji z rąk armii do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych;
- stopniowe usuwanie z Czeczenii dowódców federalnych z okresu wojny;
- opracowanie nowej konstytucji;
- zapowiedź wyborów prezydenckich;
- wielokrotne ogłaszanie amnestii;
- włączenie ok. 20 tys. Czeczenów (wg źródeł rosyjskich w tej liczbie znajdowało się ok. 5 tys. byłych separatystów, którzy ujawnili się i przeszli pozytywną weryfikację) do struktur utworzonego oficjalnie w 2002 r. MSW Czeczenii oraz armii federalnej i republikańskiej administracji.

Mimo, że konflikt nie wzbudzał akceptacji społecznej, to jednak należy podkreślić, że jego zakończenie i próba przywrócenia stanu prawnego ma nowoczesne założenia, zwłaszcza stopniowe przekazywanie władzy tej części społeczeństwa, która współpracuje z władzami federalnymi. Powoduje to, że opór opozycji w większym stopniu skierowany jest na rodzimych kolaborantów niż na wspierające ich siły rosyjskie. **Ogłaszanie wielokrotnie amnestii powoduje, że ujawniają się dotychczasowi przeciwnicy, którzy są zmęczeni konfliktem lub dostrzegają jego bezcelowość.** Ujawnianie się dotychczasowych przeciwników powoduje, że zmniejszają się obszary wsparcia i działania opozycji. Ma to również aspekt społeczny, ponieważ sugeruje, że nowa władza jest wspaniałomyślna i dąży do normalizacji. Takie podejście znajduje uznanie zwłaszcza w kraju zniszczonym długoletnim konfliktem. Z wojskowego i politycznego punktu widzenia

takie podejście do zakończenia konfliktu jest zasadne. Kraj opuszczają żołnierze, z którymi kojarzone były wszystkie okrucieństwa, a ci którzy przybywają, wspierają narodowe siły Czeczeńców w normalizacji sytuacji. Trudno jest działania sił rosyjskich w Czeczeni określić mianem współpracy cywilno-wojskowej, ale należy podkreślić, że takie elementy się pojawiają, ale na innym poziomie niż na Bałkanach czy w Afganistanie. Konstytucję opracowują dotychczasowi przeciwnicy²⁶, daje to sygnał ich narodowi, że należy pójść na kompromis. Takie założenia zakończenia konfliktu powodują, że zaczynają słabnąć walki partyzanckie, ponieważ partyzanci tracą wsparcie moralne własnego narodu, który skłania się do kompromisu. Nastąpiło częściowe pozyskanie woli i świadomości narodowej części Czeczeńców do normalizacji sytuacji. **W istocie współczesne zadania współpracy cywilno-wojskowej zmierzają nie do pokonania woli danego narodu, a do jej pozyskania. Rosjanie osiągnęli to innymi metodami niż zakłada się to osiągnąć w ramach celów współpracy cywilno-wojskowej.**

Konflikty w Czeczenii są inne niż dotychczasowe o wyzwolenie narodowe. Głównym aspektem politycznym jest to, że nie został on umiędzynarodowiony, a postrzegany jest jako wewnętrzna sprawa Rosji. Należy podkreślić, że błędy popełnione przez Rosjan w pierwszej wojnie czeczeńskiej nie powtórzyły się w kolejnej. Bojownicy czeczeńscy przyjęli metody walki partyzanckiej z elementami terroryzmu, co nie budziło aprobaty świata. Konflikt w Czeczenii nie został zakończony i do procesu normalizacji jest daleko. Jest to typowy przykład asymetrii celów politycznych i działań militarnych²⁷. Działania w Czeczenii - to typowe działania asymetryczne, w których znajomość terenu oraz środowiska społecznego pozwala lekkimi środkami zadawać ciągle straty, których suma jest podstawą do „krzyku społecznego” na arenie międzynarodowej. W konfliktach tych w wielu przypadkach siła nie jest kierowana przeciw sile, a przeciw ludności cywilnej stron konfliktu.

---

²⁶ Projekt konstytucji przedłożył Achmad Kadyrow jeden z dowódców polowych, który przeszedł na stronę rosyjską. Kadyrow od 2000 roku był szefem prorosyjskiej administracji w Czeczenii. Konstytucja stwierdza, że Czeczenia jest integralną częścią Rosji i została przyjęta w referendum w 2003 roku. Przeprowadzone wybory prezydenckie wygrał Kadyrow, do ich bezstronności mieli zastrzeżenia obserwatorzy OBWE. W 2005 roku przeprowadzono w Czeczenii wybory do parlamentu republiki, ale mogły w nich brać udział tylko te partie, które uznają integralność Czeczenii z Rosją.

²⁷ Por., M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państwa obszaru transatlantyckiego*, PISM, Warszawa 2007, s. 40-54.

2.1.3. Cele w operacji na przykładzie interwencji NATO w 1999 roku

W 1989 roku pogrążoną w kryzysie ekonomicznym Jugosławię ogarnęła fala pluralizmu i demokracji. W 1990 roku we wszystkich republikach odbyły się wolne wybory. W Słowenii, Chorwacji, Macedonii oraz Bośni i Hercegowinie zwyciężyły partie narodowe, tylko w Serbii i Czarnogórze utrzymali się przy władzy socjaldemokraci. W dniu 25 czerwca 1991 roku Słowenia i Chorwacja proklamowały niepodległość i wystąpienie z federacji. Doszło do walk armii jugosłowiańskiej i serbskich ochotników z oddziałami słoweńskimi i chorwackimi. Walki serbsko-słoweńskie ustały po kilku dniach, serbsko-chorwackie toczyły się do końca roku. Pod hasłami nacjonalizmu i nietolerancji religijnej narody byłej Jugosławii wzajemnie się mordowały. Podobnie postąpiła Bośnia i Hercegowina w październiku 1991 roku oraz Macedonia w styczniu 1992 roku. W styczniu 1992 roku władze w Serbii i Czarnogórze proklamowały powstanie trzeciej Jugosławii.

Serbowie zgłaszali pretensje terytorialne wobec sąsiadów, co w czerwcu 1993 roku spowodowało wybuch konfliktu. Serbowie mieszkający na terenie Chorwacji ogłosili powstanie państwa - Serbskiej Krajiny, której mieszkańcy rzekomo opowiedzieli się za związkiem z Jugosławią. Armia chorwacka latem 1995 roku zlikwidowała Krajinę, łamiąc opór Serbów. Do konfliktu doszło również w Bośni i Hercegowinie, gdzie Serbowie proklamowali Serbską Republikę Bośni i Hercegowiny, do której chcieli włączyć serbskie enklawy. Problem był szczególnie, ponieważ utworzoną republikę zamieszkiwały trzy narody: Serbowie, Chorwaci i Bośniacy, różniące się religią, a ponadto żadna z tych grup etnicznych nie zamieszkiwała zwartego obszaru. Działania zbrojne pomiędzy stronami sporu cechowały się okrucieństwem skierowanym na ludność cywilną.

Konflikt w Kosowie wybuchł, jako następstwo pogarszających się sukcesywnie stosunków pomiędzy kosowskimi Albańczykami a mniejszością serbską. W 1998 roku doszło do eskalacji konfliktu pomiędzy wojskiem i policją serbską a siłami albańskimi. Rezultatem starć była śmierć 1500 i wysiedlenie około 400 tys. Albańczyków²⁸. Próby zażegnania sporu podejmowane przez przywódców i organizacje międzynarodowe nie

---

²⁸ Por., J. Pawłowski, A. Ciupiński, *Umiędzynarodowiony konflikt wewnętrzny*, AON, Warszawa 2001, s. 73.

przynosiły rezultatów. W wyniku zerwania przez stronę serbską rokowań w Rambouillet 18.03.1999 roku i zintensyfikowania działań zbrojnych wobec ludności albańskiej NATO zdecydowało się na rozpoczęcie 23 marca operacji powietrznej „Sojusznicza siła” (*Allied Force*), której celem było zmuszenie Serbów do rozpoczęcia rokowań i podporządkowania się postanowieniom Rady Bezpieczeństwa. W czasie trwania operacji powietrznej siły Sojuszu przygotowywały się do operacji lądowej oraz prowadziły operację humanitarną, niosąc pomoc wysiedlonym z Kosowa Albańczykom.

Celem politycznym operacji było zmuszenie rządu serbskiego do przestrzegania postanowień wstępnie ustalonych w Rambouillet i stworzenie warunków do pokojowego rozwiązywania sporu. Militarnym celem działań powietrznych było zniszczenie systemu kierowania obroną powietrzną państwa, zdeorganizowanie systemu kierowania państwem, niszczenie środków wojskowych znajdujących się głównie na spornym obszarze, niszczenie wybranych obiektów infrastruktury.

Wnioski z analizy operacji *Allied Force* wskazują, że składała się z pięciu faz. W literaturze podaje się, że od 20 stycznia 1999 roku realizowana była faza zerowa, której istotą było rozmieszczenie przewidywanych sił na wyznaczonych lotniskach i bazach. Faza ta często jest mylnie wyłączana z operacji. W istocie był to pierwszy etap tworzenia sił i drugi - zakończony rozmieszczeniem sił na teatrze działań. Za początek operacji przyjmuje się 24 marca, a w istocie był to już trzeci jej etap, w którym realizowano główne jej zadania. W etapie tym należy wyszczególnić trzy fazy, które wynikają z analizy działań. Od 24 do 27 marca faza pierwsza. Jej celem było zniszczenie systemu obrony powietrznej Jugosławii. Faza druga trwała od 27 marca do końca szczytu NATO w Waszyngtonie. W fazie tej obiektami ataku były: wojska, stanowiska dowodzenia, instalacje telekomunikacyjne, magazyny z uzbrojeniem, zakłady produkcyjne i składy paliw. Zakładano, że w tej fazie rząd Slobodana Miloševića ulegnie presji i przyjmie założenia pokojowego rozwiązania kryzysu. Pomimo wielu sukcesów i spowodowania dużych strat po stronie przeciwnika, rząd jugosłowiański nie poddał się. Stąd na szczycie NATO poszerzono zakres obiektów do niszczenia przewidzianych w fazie pierwszej i drugiej. Trzecia faza trwała do czasu zawieszenia broni. W trakcie tej fazy ataki wykonywano na obszar całej Jugosławii, głównie na obiekty infrastruktury komunikacyjnej, przemysłowej i energetycznej. Po zawarciu porozumienia część sił pozostała w bazach do nadzoro-

wania przestrzeni powietrznej, a pozostałe zgodnie z założeniem - zostały przemieszczone do miejsc stałego pobytu i odtwarzały zdolność bojową.

Poprzez takie działania militarne w ciągu ponad siedemdziesięciu dni został osiągnięty cel polityczny, ponieważ rząd jugosłowiański podporządkował się postanowieniom Rady Bezpieczeństwa. W dniu zawieszenia działań zbrojnych Rada Bezpieczeństwa wydała rezolucję nr 1244 określającą warunki rozwiązania kryzysu w Kosowie. Założenia pokojowego rozwiązania kryzysu zostały zaakceptowane przez Jugosławię, poprzez natychmiastowe zaprzestanie przemocy i wycofanie swoich sił z rejonu Kosowa²⁹. Rada Bezpieczeństwa zdecydowała, że polityczne rozwiązanie kryzysu będzie oparte na:

- natychmiastowym zaprzestaniu stosowania przemocy w Kosowie;
- natychmiastowym wycofaniu jugosłowiańskich sił wojskowych, policyjnych i paramilitarnych z Kosowa;
- rozmieszczeniu w Kosowie sił międzynarodowych ze znaczącym udziałem NATO oraz pod wspólnym dowództwem i kontrolą;
- ustanowieniu administracji przejściowej w Kosowie;
- bezpiecznym i wolnym powrocie wszystkich uchodźców;
- zainicjowaniu procesu politycznego umożliwiającego sprawowanie rządów;
- pomocy w ekonomicznym rozwoju regionu³⁰.

Pierwsze oddziały międzynarodowych sił bezpieczeństwa (KFOR) znalazły się w Kosowie 12 czerwca 1999 roku. Do operacji prowadzonej przez KFOR Polska wydzieliła kontyngent liczący 769 osób³¹.

Konflikt jugosłowiański wskazał, że działanie społeczności międzynarodowej jest skuteczne, jeżeli zastosuje się właściwe instrumenty nacisku. W działaniach militarnych cel został osiągnięty przez zniszczenie infrastruktury i części sił powietrznych w bazach lotniczych. **Charakterystyczne w nowych konfliktach jest to, że strona interweniująca nie jest zainteresowana budowaniem swoich wpływów, jak to miało miejsce**

²⁹ Wycofanie odbywało się zgodnie z umową wojskowo - techniczną zawartą pomiędzy NATO i Federalną Republiką Jugosławii 9.06.1999. Porozumienie zostało podpisane przez gen. M. Jacksona (NATO) oraz gen. S. Marjanovica (armia Jugosłowiańska) i przedstawiciela ministra spraw wewnętrznych Federalnej Republiki Jugosławii i Republiki Serbskiej gen. O. Stefanovica.

³⁰ M. Kulisz, T. Kesoń, *Kosowo – punkt zapalny Bałkanów*, Wojsko i Wychowanie nr 11/1999. s. 114.

³¹ J. Pawłowski, A. Ciupiński, *Umiejętności międzynarodowe ...*, s. 121.

w konfliktach neokolonialnych. Społeczność międzynarodowa angażuje się w konflikt ze względu na zagrożenie bezpieczeństwa regionalnego oraz nieprzestrzegania praw człowieka. Działania NATO w byłej Jugosławii są zwiastunem nowych operacji. Nie dąży się zajmowania terenu i walki z armią lądową, bo to nie jest ani celem, ani przedmiotem sporu. Poprzez działania militarne NATO społeczność międzynarodowa stwarza warunki do pokojowego zakończenia sporu.

W wielu opracowaniach wskazuje się, że pierwsza wojna w Zatoce Perskiej była przełomowa, jednak taka teza wydaje się częściowo zasadna w części dotyczącej zastosowania nowoczesnych środków walki. W istocie lotnictwo stosowało nowoczesne środki walki przygotowane do wojny globalnej.

Koncepcja działania NATO opierała się na założeniach uniknięcia strat śmiertelnych wśród własnych żołnierzy. Stąd zakładano, że akcje bojowe będą wykonywane z pułapu 5 tys. metrów. Rozważano możliwość wysłania wojsk lądowych, ale z obawy przekształcenia się działań w wojnę partyzancką zrezygnowano z tego. Podstawą działania lotnictwa miały być uderzenia chirurgiczne, jednak w działaniach powstawały straty również wśród ludności cywilnej. Spowodowane to było tym, że w pierwszych dniach nie zniszczono obrony powietrznej i lotnictwo wykonywało zadania z wysokiego pułapu, a w wielu przypadkach samoloty wracały z uzbrojeniem, którego pozbywały się, zrzucając do Morza Adria. Zniszczenia w operacji traktowane były jako skutki uboczne prowadzonych akcji bojowych. W trakcie działań zniszczono podczas działań zamierzonych: mosty na Dunaju, elektrownie, wybrane obiekty publicznego użytku, fabryki, a w wyniku działań niezamierzonych kilka szpitali i szkół. Operacja była zdominowana przez lotnictwo USA.

Niewątpliwie działania NATO w byłej Jugosławii były przełomowe w aspekcie stosowanych metod. Sprawdziła się teoria Giulio Doucheta dotycząca prowadzenia wojny tylko w powietrzu. Działania w byłej Jugosławii pokazały społeczności międzynarodowej inne podejście do rozwiązania problemu. **Przedmiotem ataku nie były tylko i wyłącznie siły zbrojne jako przeszkoda na drodze do osiągnięcia celu. Poprzez niszczenie infrastruktury nastąpiło pogorszenie jakości życia obywateli i to wyzwoliło bunt narodu przeciw władzy. Poprzez działania wspomaganą opozycję dochodziło do protestów i to również przyczyniło się do osiągnięcia celu politycznego.** Rozwiązywanie konfliktów zbrojnych wkracza w sferę dotychczas traktowaną drugorzędnie.

Zawsze armia strony przeciwnej była głównym przedmiotem oddziaływania, a metodą na osiągnięcie zwycięstwa było zadawanie jej dużych strat. Przełom wieków wskazuje, że pojawiają się konflikty, w których armia strony przeciwnej nie jest ani celem, ani głównym przedmiotem oddziaływania. Zakończenie konfliktu zbrojnego było możliwe w wyniku obrócenia się woli społeczeństwa przeciwko swemu przywódcy. Stąd nie tylko została pozyskana wola przeciwstawnej strony, ale nawet wykorzystano jej siłę do zakończenia konfliktu rozpoczęcia procesu demokratyzacji życia społecznego.

2.1.4. Przeobrażenia w celach operacji na przykładzie wojny w Afganistanie w 2002 roku

Atak terrorystyczny Al-Kaidy na Stany Zjednoczone 11 września 2001 roku był przyczyną wojny w Afganistanie w 2002 roku. Przywódca światowej organizacji terrorystycznej Osama bin Laden posiadał swoje zaplecze polityczne i religijne w Afganistanie rządzonego przez talibów. Po zamachu WTC (*World Trade Center*) w Nowym Jorku i Pentagon w Waszyngtonie Stany Zjednoczone zażądały od talibów wydania przywódcy Al-Kaidy i zdelegalizowania jej w Afganistanie. Talibowie odrzucili żądania USA i to stało się główną przyczyną wojny.

Politycznym celem wojny było ukaranie sprawców i organizatorów ataków terrorystycznych na USA. Z militarne punktu widzenia należało odsunąć talibów od władzy, by rozbić siatkę Al-Kaidy oraz schwycić jej przywódcę Osamę bin Ladena. W wyniku zaistniałej sytuacji Stany Zjednoczone skierowały w rejon Morza Arabskiego do przebywających tam wydzielonych sił floty z lotniskowcem *Enterprise* dodatkowo: okręt *Carl Vinson*, lotniskowiec *Theodore Roosevelt* z napędem atomowym i 70 samolotami szturmowymi na pokładzie, lotniskowiec *Kitty Hawk* ze śmigłowcami, a ponadto w rejonie przyszłego konfliktu znajdowało się 10 tys. żołnierzy na terytorium Arabii Saudyjskiej i Kuwejtu oraz 5 tys. od Turcji do Diego Garcia³². Przygotowywaną operację nazwano „*Trwała wolność*” (*Enduring Freedom*). Do rozprawienia się z Al-Kaidą zamierzano wykorzystać siły Sojuszu Północnego wspierane przez CIA oraz wydzielone siły wojsk specjalnych. **W założeniu przyjęto, że należy poprzez wspieranie opozycji oraz opłacanie jednych, by trwali w sojuszu, a innych, by zaprzestali walczyć z**

³² Zob., S. Tanner, *Wojny ...*, s. 180.

Sojuszem Północnym osiągnąć cel. Zakładano, że w wyniku działań CIA konflikt w Afganistanie zakończą się w kilka tygodni. Taką strategię działania przyjęto w Afganistanie w obawie, by nie ponieść klęski tak jak dotychczasowi wszyscy najeźdźcy. Stąd przyjęto strategię przekupstwa i zakulisowych rozgrywek pomiędzy przywódcami różnych ugrupowań opozycyjnych wobec talibów.

Ostatecznie konflikt z talibami rozpoczęto 7.10.2001 roku atakiem 15 bombowców, 25 samolotów myśliwsko-bombowych i 50 rakiet Cruise wystrzelonych z okrętów amerykańskich³³. Uderzenie raketowe i lotnicze skierowane było na radary przeciwnika, obronę przeciwlotniczą i lotnictwo. Było to niezwykle łatwe zadanie i po pierwszym ataku lotnictwo osiągnęło dominację w powietrzu. Każde następne zadanie wykonywane przez lotnictwo można porównać do zadania na poligonie, gdzie strzela się amunicją bojową, bez realnego zagrożenia z drugiej strony. **Jednocześnie z nalotami bojowymi wysyłane były samoloty z żywnością dla narodu afgańskiego.** Poprzez takie akcje, które jednak miały przeciwników w USA, Bush pragnął pokazać światu i narodowi Afgańskiemu, że jego celem są tylko talibowie wspierający Al-Kaidę. Wskazuje to na aspekt prowadzenia wojny z danym narzędziem władzy, a nie narodem. W tym rozumieniu uległ przewartościowaniu cel konfliktu w stosunku do definiowanego celu wojny przez Clausewitza.

W wyniku działania sił specjalnych i lotnictwa wspierającego Sojusz Północny, do połowy stycznia 2002 roku siły talibów zostały rozbite, a wspierający je bojownicy Al-Kaidy przeszli do działań terrorystycznych i partyzanckich. Nie udało się schwycić przywódców, ponieważ w porę zbiegli.

Władze w Afganistanie objął Hamid Karzai najpierw desygnowany, a później wybrany na prezydenta w przeprowadzonych demokratycznych wyborach. W czerwcu 2002 przybyło do Afganistanu kilkadziesiąt tys. żołnierzy sił pokojowych pod dowództwem NATO. Do Afganistanu zaczęli wracać uchodźcy z Indii i Pakistanu. Mimo, że został obalony rząd talibów i wybrany nowy prezydent, nadal lokalni dowódcy prowadzą swoją politykę i nikt dotychczas nie potrafi nad nimi zapanować.

---

³³ Zob., tamże, s. 183.

Inwazja na Afganistan trwała od 9 października 2001 do końca kwietnia 2002 roku³⁴. Bezpośrednią przyczyną była odmowa wydania Osamy bin Ladena, który był inspiratorem ataków terrorystycznych na USA. **Cel wojny nie został osiągnięty, ponieważ nie ukarano sprawców i inspiratorów ataków terrorystycznych na USA. Natomiast przedmiot wojny został osiągnięty połowicznie, ponieważ odsunięto od władzy tylko talibów, nie rozbijając siatki Al-Kaidy i nie schwytano Osamy bin Ladena.** Analiza konfliktu wskazuje, że była to dziwna wojna, której trudno nadać jakikolwiek jednoznaczny przymiotnik. Działania militarne na lądzie były prowadzone pomiędzy zwolennikami talibów a siłami Sojuszu Północnego metodami z początku XX wieku, gdzie siły sojuszu wspierane były środkami walki XXI wieku. Od pierwszego dnia wojny nie istniał przeciwnik powietrzny. Lotnictwo wspierało siły Sojuszu Północnego skutkami ognia, a doradcy wspierali ich w podejmowaniu decyzji i wskazywaniu celów dla lotnictwa. Była to wojna prowadzona metodami zachęt finansowych dla Sojuszu Północnego, by prowadzić aktywne działania, a dla przeciwnika przekupstwa, by zaprzestać działań. W wyniku zachęt finansowych talibów opuszczały całe oddziały, przechodząc na stronę sojuszu³⁵. Administracja amerykańska uznaje wojnę w Afganistanie za sukces, ponieważ w wyniku minimalnych własnych strat udało się rękoma Sojuszu Północnego odsunąć talibów od władzy. Koszty wojny w porównaniu do innych są minimalne. W wyniku przyjętej strategii unikano bezpośredniego używania lądowych wojsk amerykańskich, pomimo krytycznych głosów, że jedna amerykańska dywizja osiągnęłaby cel w znacznie krótszym czasie. Z militarne punktu widzenia użycie dywizji powietrznodesantowej wyposażonej w śmigłowce i lekkie wozy opancerzone przyniosłoby w istocie być może szybciej oczekiwany efekt pokonania talibów, ale wówczas mogłaby nastąpić konsolidacja wielu ugrupowań przeciw najeźdźcy. Stąd rozważania o zasadności zastosowania danej strategii należy pozostawić na boku. W wojnie tej użyto bezzałogowych samolotów rozpoznawczo-uderzeniowych. Mimo, że 30% celów było zniszczonych przez broń

---

³⁴ Początek inwazji jest jednoznacznie określony atakiem lotnictwa, natomiast za koniec należy uznać powrót do kraju w kwietniu 2002 roku prawie po 30 latach spędzonych na emigracji króla Muhammada Zaher Szaha. Oznacza to, że powołany przez koalicję antytalibańską tymczasowy rząd w Petersbergu koło Bonn oraz powrót króla są początkiem oficjalnego odzyskiwania władzy i przejmowania odpowiedzialności za losy kraju.

³⁵ Po intensywnych bombardowaniach pod koniec października dotychczasowi zwolennicy talibów dezercerowali. Z Heratu zdezerterowało 6 tys. dotychczasowych zwolenników talibów. Na północ od Kabulu nagle zniknął front, ponieważ zwolennicy talibów rozjechali się do swych domów. Zob., S. Tanner, *Wojny ...*, s. 187.

precyzyjnego rażenia i naprowadzania, to jednak w wielu przypadkach precyzja zawiodła w stosunku do prymitywnego przeciwnika. *Czy operacja „Trwała wolność” może być traktowana jako operacja wojenna?* Kontrowersje budzi fakt, że tylko kilka państw uznało Afganistan pod rządami talibów. Pomimo to, należy uznać, że występował legalny rząd, który kierował obroną kraju przeciw opozycji i siłom amerykańskim.

2.1.5. Zmiany w celach operacji na przykładzie drugiej wojny w Zatoce Perskiej

Nierozwiązane problemy z pierwszej wojny w Zatoce Perskiej, naruszanie praw człowieka, a przede wszystkim niebezpieczeństwo powstania kolejnego ośrodka światowego terroryzmu było przyczyną kolejnego konfliktu. **W odróżnieniu do pierwszej, drugą wojnę w Zatoce Perskiej rozpoczęto bez legitymizacji prawnej społeczności międzynarodowej.** Działania zbrojne wymierzone przeciw Irakowi rozpoczęły się inwazją na jego terytorium 20 marca i trwały do 1 maja 2003 roku, tj. do czasu oficjalnego ogłoszenia przez prezydenta USA zakończenia działań wojennych. Mimo, że działania zbrojne nadal trwały, to jednak uznano, że nastąpił polityczny koniec wojny, ponieważ:

- przestał funkcjonować rząd iracki jako organ kierujący państwem;
- została rozbita armia iracka i nie była w stanie ponownie się zorganizować oraz przeciwstawić armii koalicyjnej;
- przestały funkcjonować dotychczasowe instytucje państwa;
- terytorium Iraku znalazło się pod kontrolą armii koalicyjnej.

Z prawnego punktu widzenia przestało funkcjonować państwo, przeciw któremu prowadzono działania zbrojne i nie posiadało reprezentacji, która w sposób jawny lub ukryty mogłaby kierować państwem i zorganizowanym oporem.

Politycznym celem konfliktu było: zlikwidowanie broni masowego rażenia, wsparcie opozycji kurdyjskiej, zakończenie naruszania praw człowieka, zakończenie wspierania terroryzmu na świecie przez Irak. W świetle późniejszych faktów teza o posiadaniu broni masowego rażenia oraz o wspieraniu przez państwo terroryzmu okazała się mało zasadna. Natomiast zaczęły pojawiać się sugestie ekonomiczne dotyczące rzeczywistego celu konfliktu. Niektórzy politolodzy twierdzą, że rzeczywistym celem było sprawowanie kontroli nad surowcami energetycznymi Iraku, by nie spowodować

przerwy w ich dostarczaniu i nie uczynić z tego narzędzia szantażu politycznego na świecie. Podawane są również cele wynikające z sytuacji wewnętrznej w USA. Za przyczynę uważa się utrzymanie popularności Busha oraz wspomaganie sektora zbrojeniowego. Refleksję budzi również powoływanie się na rezolucje, które w interpretacji sekretarza generalnego ONZ nie uzasadniały konfliktu³⁶.

Uogólniając, cele polityczne wojny, według prof. Bolesława Balcerowicza, można ująć w dwóch punktach:

- wyeliminowanie ogniwa tzw. „osi zła”, głównego źródła zakłóceń stabilności kształtującego się ładu międzynarodowego;
- ustanowienie nowych warunków bezpieczeństwa, których gwarantem jest wzmocniona obecność USA w regionie.

Cele militarne działania wynikają bezpośrednio z celów politycznych wojny i ich treścią jest to, co stoi na przeszkodzie do ich osiągnięcia. **Za cele militarne działania należy przyjąć:**

- **rozbięcie (rozbrojenie) sił zbrojnych Iraku;**
- **ustanowienie kontroli nad terytorium;**
- **zapewnienie warunków do odbudowy (przebudowy) państwa.**

Taka konstrukcja celów w istocie nie wnosi nic nowego do sztuki wojennej z wyjątkiem zapewnienia warunków do odbudowy państwa. Dotychczas w celach militarne działania nie zakładano odbudowy państwa, a jego ubezwłasnowolnienie we wszystkich jego sferach życia społecznego, by osiągnąć pełnię zwycięstwa politycznego. Mimo, że taki cel przewidywano, to należy stwierdzić, że do jego osiągnięcia Stany Zjednoczone nie przygotowały się należycie.

W opinii analityków cywilnych i oficerów cele obrony Iraku zdefiniowane były w trzech aspektach:

- w aspekcie politycznym chodziło o utrzymanie władzy wewnątrz kraju i w wyniku wojny doprowadzenie do konsolidacji świata arabskiego wokół Saddama Husajna;

---

³⁶ USA powołuje się na rezolucję ONZ nr 1205 z 1999 roku oraz nr 1441 z 2002 roku i jej pkt. 13. Natomiast RB ONZ w tym punkcie nie widzi podstawy prawnej do rozpoczęcia działań zbrojnych.

- w aspekcie rzeczowym zamierzano zadawać wysokie straty koalicji, by ich własne społeczeństwa zaczęły protestować przeciw wojnie, oraz dążono do niedopuszczenia do zniszczenia systemu obrony państwa;
- w aspekcie przestrzennym chodziło o długotrwałe utrzymywanie przygotowanego obszaru obrony wokół stolicy w oparciu o miejscowości: Altun Kupri, Halaba, Kut, Babilon i Samara, by zachować podmiotowość państwa do czasu zjednoczenia świata arabskiego lub zakończenia konfliktu³⁷.

Stany Zjednoczone do wojny przeciw Irakowi zawiązały „Koalicję dobrej woli” (*Coalition of the Willing*), w której skład wchodziły wydzielone siły: USA (ok. 225 tys. żołnierzy), Wielkiej Brytanii (ok. 45 tys. żołnierzy), Australii (ok. 2 tys. żołnierzy), Polski (194 żołnierzy), Danii (ok. 300 żołnierzy)³⁸. Ponadto liczone na wsparcie ok. 50 tys. powstańców kurdyjskich działających w północnym Iraku.

W porównaniu do wojny z 1991 roku były to siły prawie trzykrotnie liczebnie mniejsze po obu stronach konfliktu. Do bezpośrednich działań bojowych po stronie koalicji przewidywano ok. 150 tys. żołnierzy, ale nawet z tej liczby należałoby wydzielić również co najmniej połowę zabezpieczających bezpośrednio walczących żołnierzy. W stosunku do minionego konfliktu nastąpiło w armii amerykańskiej upowszechnienie na skalę masową tych osiągnięć i rozwiązań, które były zapoczątkowane w pierwszej wojnie w Zatoce Perskiej. Jeżeli operacja „Pustynna burza” w 1991 roku postrzegana była jako przełomowa, to operację „Iracka wolność” z 2003 roku należy postrzegać jako rewolucję w użyciu na masową skalę: systemów łączności cyfrowej; nowoczesnych bomb kasetowych, paliwowo-powietrznych, precyzyjnych pocisków samonaprowadzających do niszczenia bunkrów; systemów kierowania rażeniem w poszczególnych rodzajach broni. Sztuka wojenna na początku XXI wieku, odwrotnie niż to miało miejsce na początku XX wieku, nie dąży do zwiększania liczby środków, a do zmniejszania ich liczebności na korzyść jakości. Ilość jest transformowana w jakość opartą na nowoczesnych technologiach.

Plan operacji przeciw Irakowi został opracowany w trzy tygodnie przez sztab gen. Tommy Franka. Plan operacji „Iracka wolność” różnił się w dużym stopniu od planu

³⁷ Por., P. Luśnia, *Ocena koncepcji obrony Iraku ...*, s. 34.

³⁸ Por., S. Tanner, *Wojny ...*, s. 242.

działania w operacji „Pustynna burza”. W wyniku działań w 1991 roku w sztuce wojennej utrwaliło się przekonanie, że nie można rozpocząć żadnej akcji lądowej lub morskiej, jeżeli nie będzie wywalczona przewaga w powietrzu. W planie operacji „Iracka wolność” przyjęto jednocześnie wykonanie uderzeń przez zgrupowania lądowe, powietrzne i morskie.

Jest to pewnego rodzaju nawrót do założeń z końca lat 80. XX wieku, gdy zakładano, że najtrudniejszym scenariuszem jest jednocześnie uderzenie we wszystkich środowiskach prowadzenia walki. W istocie w 2003 roku lotnictwo i obrona powietrzna Iraku nie stanowiła tak wielkiego zagrożenia, ponieważ w strefach objętych zakazem rozmieszczania broni i środków rozpoznania radioelektronicznego lotnictwo amerykańskie od 1991 roku systematycznie przeprowadzało akcje bojowe na wykryte obiekty. Lotnictwo amerykańskie intensywnie kontrolowało przestrzeń powietrzną od początku 2002 roku (działania pod kryptonimem *Southern Focus*), której istotą było patrolowanie stref zakazu dla sił Irackich i niszczenie w nich wykrytych urządzeń wojskowych w ramach kontroli przestrzegania określonych zakazów rezolucji ONZ. Intensywność nalotów od 2002 roku wzrastała, a po zatwierdzeniu planu wojny przez Kongres (w dniu 11 października 2002), w dniu 5 września osiągnęły szczyt, wykonując rajd 100 samolotów, których właściwym celem było zabezpieczenie wkroczenia specjalnych oddziałów z terytorium Jordanii do Iraku, by wesprzeć przygotowywane powstanie Kurdów. Stąd można wnioskować, że faza operacji zmierzająca do wywalczenia i dominacji w powietrzu w sposób niezamierzony realizowana była od 1991 roku, a w sposób zamierzony - od podjęcia decyzji przez Kongres o inwazji.

Zakładano, że wszystkie siły uderzą jednocześnie, a lotnictwo zapewni realizację zadań wywalczenia i utrzymania dominacji w powietrzu oraz zapewni bezpośrednią osłonę zgrupowań lądowych i morskich³⁹. Idea działania polegała na unikaniu długotrwałego wiązania się walkę o miejscowości lub obiekty utrzymywane przez Irakijczyków, jeżeli nie były one istotne z punktu osiaganego celu głównego. Działania zbrojne nabrały charakteru przestrzennego również w środowisku lądowym i chodziło o to, by jak najwięcej samodzielnych zgrupowań wyszło na tyły przeciwnika.

---

³⁹ Zob., S. Tanner, *Wojny ...*, s. 243.

Liczono, że w wyniku prowadzonych działań psychologicznych i wychodzenia na tyły dojdzie do powstania przeciw Husajnowi. Pierwszy etap operacji rozpoczęto jednoczesnym wykonaniem zmasowanego nalotu na wybrane obiekty, połączonego z wkroczeniem sił lądowych i morskich na terytorium Iraku. Szczególną uwagę zwrócono na zabezpieczenie pól roponośnych i infrastruktury wydobywczej i przesyłającej ropę naftową. Zabezpieczenie instalacji i pól roponośnych spowodowało, że powstały tylko niewielkie zniszczenia w porównaniu do 1991 roku, co pozwoliło uniknąć katastrofy ekologicznej i ekonomicznej. Zabezpieczono głównie instalacje na półwyspie Al-Faw, w porcie Umm Basr oraz pola roponośne Rumajla.

Głównym zadaniem części sił inwazyjnych było rozpoczęcie rajdu na Bagdad, ale zrezygnowano przy tym ze zdobywania i utrzymywania miast na jego drodze. Rajd na Bagdad prowadzony był: przez siły 3 dywizji przez pustynię z zachodu na północ oraz przez połączone siły amerykańskie z 1 dywizją brytyjską wzdłuż doliny Eufratu i Tygrysu ze wschodu na północ.

Do starć sił lądowych dochodziło tylko wtedy, gdy było to konieczne. Niespotykane dotąd tempo rajdu na Bagdad zostało zatrzymane w wyniku zbliżającej się burzy piaskowej. Eksperci wojskowi twierdzą, że była to konieczność wymuszona nie tylko warunkami atmosferycznymi, ale również zbyt dużym wydłużeniem się linii komunikacyjnych zaopatrywania. W rejony kontrolowane przez Kurdów zostały zrzucone desanty w celu wsparcia organizowanego powstania. W początkowym okresie operacji został wykonany również atak amerykańskich sił specjalnych na siedzibę dowództwa armii irackiej w Sargat. Jednocześnie poprzez działania desantowe została opanowana największa baza lotnicza Iraku.

W pierwszym dniu wojny zostało wyeliminowane zagrożenie z dwóch środowisk działania i praktycznie wykonywanie zadań w powietrzu i na morzu nie było zagrożone przez przeciwnika. Działania wojsk lądowych prowadzone były metodą oddziałów wydzielonych wspieranych przez lotnictwo sił powietrznych i lotnictwo wojsk lądowych.

Centralnym punktem militarnego działania był Bagdad. Wbrew „czarnym” scenariuszom wojska lądowe zajmowały Irak w bardzo szybkim tempie. Wynikało to z braku woli walki po stronie przeciwnej. Po trzech tygodniach oddziały amerykańskie dotarły do Bagdadu, który wbrew oczekiwaniom nie był tak broniony jak się spodziewano. W wyni-

ku prowadzonych działań w drugim dniu oddziały wkroczyły do centrum Bagdadu, zajmując pałac Husajna. Do 9 kwietnia zajęto kluczowe punkty w Bagdadzie i stolica przeciwnika znajdowała się pod kontrolą amerykańską, ponieważ siły przeznaczone do obrony rozproszyły się. W wyniku ciągłych zmian wprowadzanych w systemie obrony stolicy ich własne wojska były zdezorientowane co do ich zadań⁴⁰. Było to jedną z wielu przyczyną szybkiego zajęcia w stolicy głównych obiektów administracji rządowej. Wynikało to również z rozpoznania specjalnego i działań specjalnych, które naprowadzały lotnictwo i wojska lądowe na określone obiekty. W Bagdadzie, odwrotnie niż Rosjanie w Groznm, Amerykanie nie skupili się na zdobyciu miasta dom po domu, a tylko ważnych jego obiektów. Wojska amerykańskie do prowadzenia działań w terenie zurbanizowanym przygotowane były dobrze i spodziewano się, podobnie jak w terenie otwartym, większego oporu i determinacji obrońców. Działania zgrupowań tylko na najważniejsze obiekty, a nie na całość miasta, spowodowały dezorientację obrońców i większa ich część opuściła stanowiska obronne, udając się do swoich domów. Na północy kraju powstańcy kurdyjscy przy pomocy amerykańskich i brytyjskich sił specjalnych 10 kwietnia zdobyli Kirkut. Na całym obszarze kraju działania sił specjalnych i powietrznodesantowych skierowane były na opanowanie ważnych węzłów komunikacyjnych i baz lotniczych. Na północy najcięższe walki trwały o miasto Tikrit do 15 kwietnia.

W wyniku działań przestrzennych w ciągu 28 dni został opanowany Irak z jego największymi miastami. Do pokonania sił Iraku wystarczyło pięciokrotnie mniej sił niż w 1991 roku, ale do utrzymania bezpieczeństwa publicznego było to zdecydowanie za mało, zwłaszcza, że wszystkie dotychczasowe instytucje Iraku uległy dezorganizacji. **Cel militarny wojny został osiągnięty, ponieważ przestała funkcjonować armia i rząd iracki⁴¹. Natomiast cel polityczny konfliktu osiągnany jest nadal,** ponieważ siły okupacyjne nie były przygotowane do realizacji jego założeń. W warunkach dezorganizacji systemu prawnego w państwie miały miejsce masowe grabieże instytucji państwowych i firm prywatnych. Okazało się, że siły, które wystarczyły do pokonania armii, są niewystarczające do utrzymania porządku publicznego. Rozpoczęto nową operację, której

---

⁴⁰ Obroną stolicy dowodził syn Saddama Husajna - Udaj Husajn, który wprowadzając ciągłe zmiany spowodował dezorganizację poprzednich zadań i przygotowań obronnych.

⁴¹ W dniu 22 lipca 2003 zostali zabici synowie Saddama Husajna – Udaj Husajn i Kusaj Husajn, a Saddam Husajn został aresztowany 13 grudnia 2003. Najważniejsze osoby w państwie, które narzuciły i sprawowały rządy dyktatorskie, zostały usunięte.

celem jest stabilizacja i przygotowanie Irakijczyków do przejęcia odpowiedzialności za los kraju.

Uogólniając, należy podkreślić, że na uwagę zasługuje masowość zastosowania środków precyzyjnego naprowadzania w porównaniu do innych konfliktów i wojen. *W tej operacji amunicja precyzyjnie naprowadzana na cel stanowiła 90% ogólnej liczby użytych pocisków. W pierwszej wojnie z Irakiem ich udział wyniósł ok. 7%, w wojnie w Jugosławii (1999) – 30%, w wojnie w Afganistanie (2001) – 70%. O skali zmian (postępu) w wyposażeniu sił amerykańskich niech też świadczy fakt, że w tej wojnie zastosowano 1000 razy więcej komputerów aniżeli w poprzedniej*⁴².

Amerykanie zaczęli wprowadzać koncepcję walki sieciocentrycznej (*Network Centric Warfare -NCW*). Koncepcja sieciocentryzmu opiera się na uzyskaniu i wykorzystaniu przewagi informacyjnej w systemach łączności na najniższych poziomach współdziałania i działania. Sieciocentryzm oznacza możliwość pełnego współdziałania pomiędzy sobą tych podmiotów, których działanie jest w danej chwili istotne. To również umiejętność skorzystania z efektów działania innych, ale tylko wtedy, gdy posiada się wiedzę o uzyskanych efektach działania. Sieciocentryzm umożliwia rozpoczęcie działania środkami znajdującymi się w znacznym oddaleniu od obiektu w czasie rzeczywistego jego rozpoznania.

O skali i masowości zastosowania nowych systemów informatycznych w porównaniu do pierwszej wojny w Zatoce Perskiej świadczy liczba użytych satelitarnych systemów nawigacji GPS (*Global Positioning System*). W wojnie w 1991 roku jeden GPS przypadał na 1000 żołnierzy, w 2003 roku - na pięciu żołnierzy dwa GPS.

*Ta wojna była niewątpliwie najbardziej nowoczesną z wojen. Nazywa się ją wojną ery informacyjnej, wojną XXI wieku. Pewnie na to miano zasługuje. I jakkolwiek można obdarowywać ją różnymi przymiotnikami wyrażającymi zadziwienie nowoczesnością, to w tej wojnie tak jak w wojnach przeszłych, sprawdziły się wszystkie stare, znane prawa, prawidłowości, reguły, zasady sztuki wojennej. Dokonująca się w siłach zbrojnych USA „rewolucja w wojskowości” bazująca na skokowym rozwoju technologii jednak niezupełnie spowodowała to, co uczeni nazywają „zmianą paradygmatu wojny”*⁴³. **W istocie ów**

---

⁴² Tamże, s. 106 – 119.

⁴³ Zob., B. Balcerowicz, *Aspekty strategiczne wojny z Irakiem*, [www. ism.edu.pl/strategia.doc/z](http://www.ism.edu.pl/strategia.doc/z) dnia 18.12.2007.

paradygmat wojny, to nie nowoczesność stosowanych metod i środków walki, a ewolucja celów wojny, z których odwiecznie wynikał cel militarnego działania. Paradygmatem wojny było dążenie do narzucenia stronie pokonanej w walce zbrojnej swej woli politycznej uwzględniającej interes zwycięzcy. We współczesnych celach wojny wskazuje się na inne cele. Celem nie jest pozbawienie danego podmiotu suwerenności, a wprowadzenie ograniczeń w jej założenia, by w okresie stosowanych i utrzymywanych siłą ograniczeń zbudować inną jakość suwerenności opartej na poszanowaniu praw człowieka i innych podmiotów prawnych na arenie międzynarodowej. W istocie powoduje to zmiany w stosowaniu narzędzi walki zbrojnej bez względu na ich nowoczesność. Nowe cele wojny wymagają innego stosowania jej metod osiągania celu. Stąd w konfliktach na przełomie XX i XXI wieku utrwala się w sztuce wojennej nowy paradygmat – osiągania celu przy powodowaniu minimalnych (koniecznych) strat po obu stronach konfliktu. Nie jest on wynikiem rozwoju nowoczesnych środków walki, ponieważ wynalezienie broni jądrowej i jej zastosowanie spowodowało masowe zniszczenia. Pojawienie się nowoczesnych środków walki na początku XX wieku nie służyło minimalizacji strat, a ich eskalacji po stronie przeciwnika. Stąd wyznacznikiem współczesnej sztuki wojennej nie są nowoczesne środki walki, a myśl polityczna, która na przestrzeni dziejów uległa ewolucji i do swych nowych celów wymaga innego działania niż tradycyjne. W zakresie rozwoju współpracy wojskowo-cywilnej są działania stabilizacyjne w Iraku 2003-2008. Jednak Polska jako uczestnik nie angażowała się do szerszego wsparcia, a komórki CIMIC korzystały z fundacji i programów głównie USA. Należy podkreślić, że cel odsunięcia przywódców od władzy spowodował chaos w życiu społecznym, ponieważ przestały funkcjonować wszelkie instytucje pożytku publicznego oraz organy władzy. Wnioski z analizy sytuacji wskazują, że zasadne jest pozostawienie poprzednich przedstawicieli władzy na niższych szczeblach kierowania państwem, by mógł ich w wyborach demokratycznych zweryfikować własny naród. Jednocześnie gwarantuje to pewnego rodzaju ciągłość w utrzymywaniu porządku publicznego.

2.1.6. Cele działania w operacji reagowania kryzysowego na przykładzie ISAF

Przykładem operacji reagowania kryzysowego jest operacja ISAF (*ang. International Security Assistance Force*) określana jako Międzynarodowe Siły Wspierające Bezpieczeństwo w Afganistanie. Podstawą planowania i rozpoczęcia operacji była decyzja NATO z grudnia 2001 roku w sprawie utrzymania pokoju w Afganistanie. **Celem operacji było wsparcie rządu w Afganistanie oraz pomoc NATO w zapewnieniu bezpieczeństwa w Kabulu i jego okolicy oraz udział w tworzeniu i szkoleniu afgańskich struktur rządowych, sił bezpieczeństwa i pomoc w odbudowie infrastruktury cywilnej**⁴⁴. Obecne zadania sił NATO w Afganistanie są poszerzone i zakładają utrzymanie kontroli w zakresie bezpieczeństwa na całym terytorium⁴⁵.

W aspekcie poszerzonego zadania operacja ISAF była podzielona na pięć faz:

- faza pierwsza – ocena i przygotowanie do rozmieszczenia sił;
- faza druga – rozszerzenie geograficzne rejonu operacji;
- faza trzecia – stabilizacja sytuacji;
- faza czwarta – przekazanie zadań odpowiedzialności za bezpieczeństwo państwa instytucjom rządowym;
- faza piąta – wycofanie sił z Afganistanu⁴⁶.

Celem w operacji ISAF jest stworzenie sprzyjających warunków do działania administracji rządowej na terytorium państwa oraz pomoc organizacjom międzynarodowym w rekonstrukcji kraju po długoletnich wojnach.

W operacji ISAF uczestniczy wiele państw, ale główną rolę spełniają państwa należące do NATO⁴⁷. Miernikiem osiągnięcia celu będzie przygotowanie centralnej i lokal-

⁴⁴ Por., Z. Śliwa, *Wojsko Polskie – udział w afgańskiej prewencji* [w:] *Afganistan. Militarny i pozamilitarny wymiar stabilizacji. Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2007, s. 74.

⁴⁵ Zadanie zostało rozszerzone na podstawie Rezolucji RB ONZ nr 1510 z dnia 13.10.2003.

⁴⁶ Por., M. Gocuł, *Użycie wielonarodowych sił połączonych w rozwiązywaniu problemu afgańskiego* [w:] *Afganistan. Militarny i pozamilitarny wymiar stabilizacji. Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2007, s. 55-58.

⁴⁷ Liczba uczestników z poszczególnych państw jest zmienna. Państwa NATO uczestniczące w operacji według ocenianej skali zaangażowania: USA (15331), Wielka Brytania (3990), Niemcy (2715), Holandia (2273), Kanada (2093), Włochy (2053), Polska (1188), Francja (1044), Turcja (663), Hiszpania (652), Rumunia (564), Dania (544), Norwegia (393), Belgia (383), Węgry (195), Grecja (166), Czechy (152), Litwa (145), Bułgaria (87), Słowacja (57), Słowenia (46), Łotwa (36), Islandia (15), Luksemburg (9), Portu-

nej władzy oraz ich instrumentów do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego. Jednocześnie konieczne jest utrzymywanie kontroli nad całością obszaru państwa i wspieranie lokalnej władzy w kształtowaniu bezpieczeństwa. Prowadzone działania, których celem była walka z ugrupowaniami partyzanckimi, nie powinny być mierzone liczbą schwytanych partyzantów, a powiększonym obszarem bezpieczeństwa, ponieważ daje to bezpośrednie wsparcie władzy lokalnej i pozwala utrwalać nowy porządek prawny w państwie.

Metodyka walki z partyzantami w Afganistanie polegała na poszukiwaniu zgrupowań partyzanckich, tworzeniu wokół nich kordonu, precyzyjnym określaniu ich położenia, wykonaniu uderzeń lotnictwem lub raketami z jednoczesnym zacieśnianiu kordonu okrażenia. W istocie dochodzi do walki zbrojnej, w której straty bezpośrednio zadaje głównie lotnictwo i uderzenia raketowe. Natomiast zgrupowania lądowe zajmują ważne obiekty, by poprzez panowanie nad nimi sprawować kontrolę w pozostałej części obszaru.

Współczesne konflikty, takie jak w Iraku i Afganistanie, wymagają oprócz obecności wojskowej, przede wszystkim oddziaływania na sferę społeczną konfliktu⁴⁸. **Jest to cechą konfliktów, w których nie chodzi o pozbawienie danej społeczności suwerenności, a dokonanie w niej zmian w zakresie współczesnych standardów bezpieczeństwa.** Środki finansowe niezbędne we współczesnych operacjach reagowania kryzysowego bezpośrednio wpływają na sferę społeczną konfliktu. Poprzez powodowanie realnych zmian w jakości życia danego społeczeństwa przeciwnik traci wsparcie moralne i zaplecze społeczne własnego narodu. Natomiast w przypadku tylko akcji wojskowych często powstają niezamierzone straty wśród ludności cywilnej, co przysparza przeciwnikom siłom NATO w Afganistanie i koalicji w Iraku. Nie oznacza to zaniechania akcji wymierzonych w przeciwnika, ale tylko to, że większy nacisk powinien być położony na ochronę ludności cywilnej przed zastraszaniem ich przez siły przeciwne wprowadzanym zmianom społecznym.

Operacja w Afganistanie trwa i wstępna ocena jej efektów pozwala sformułować wniosek, że jest realizowana jej trzecia faza – stabilizacja sytuacji. Należy mieć świadomo-

---

galia (6). Państwa nienależące do NATO: Finlandia (786), Szwecja (208), Nowa Zelandia (116), Chorwacja (107), Albania (35), Macedonia (28), Azerbejdżan (22), Austria (21), Irlandia (8), Szwajcaria (2).

⁴⁸ Por., A. Jonas, *Afganistan – Zagrożenie dla międzynarodowego bezpieczeństwa [w:] Afganistan. Militarne i pozamilitarne wymiar stabilizacji. Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2007, s. 8-10.

mość, że jednym z elementów stabilizacji jest wprowadzenie określonych standardów bezpieczeństwa, ale główny wysiłek w tym etapie należy skupić na sferze społecznej. **Nie chodzi o dostarczanie dużej liczby doraźnych środków humanitarnych, a budowanie podstaw do zmian społecznych, gospodarczych i dopiero ich pozytywne efekty dokonają zmian mentalnych.** Stąd w etapie stabilizacji środek ciężkości powinien być przesunięty na sferę społeczną konfliktu. Podobnie jak i w Iraku osiągnięte cele i ich trwałość będzie można ocenić dopiero po latach od przekazania miejscowej społeczności odpowiedzialności za kraj.

Operacji w Afganistanie nie można ocenić w kategoriach częściowych efektów militarnego działania i ich wpływu na jej cel główny i cel polityczny. Żaden z celów w tego typu operacjach nie posiada ram czasowych ani przestrzennych. Ocena efektywności następuje w wyniku wzajemnego przenikania się częściowych celów i zadań, a ich negatywny lub pozytywny wynik w takim samym stopniu może wpływać zarówno na pogorszenie, tak jak i na polepszenie sytuacji. Czas zakończenia operacji nie jest definiowany datą, a osiągniętym efektem globalnym. Należy się zastanowić, czy takie zakończenie kryzysu jest możliwe? I w jakim zakresie w przyszłości środki oddziaływania wojskowego powinny wpływać na rozwiązywanie sytuacji kryzysowych i kryzysów?

3.1.7. Cel operacji w konflikcie Izrael-Hezbollah w 2006 roku

Po wojnie libańskiej (1982-1985) w południowym Libanie utworzono strefę bezpieczeństwa, która była okupowana przez wojska izraelskie do 2000 roku. Pomimo wycofania się wojsk izraelskich, Hezbollah nadal dokonywał ostrzału północnego Izraela, co wywoływało częste akcje odwetowe. W wyniku zaistniałej sytuacji RB ONZ wydała rezolucję 1559 wzywającą do wycofania wszystkich wojsk z południowego Libanu z wyjątkiem sił pokojowych i rozbrojenia organizacji paramilitarnych. W głównym stopniu rezolucja skierowana była do Syrii, która nie uznawała suwerenności Libanu. W istocie wojska syryjskie opuściły terytorium Libanu, ale dopiero w 2005 roku, po wydaniu kolejnej rezolucji RB nr 1583, a właściwie w wyniku zamieszek związanych z zamordowaniem byłego premiera Libanu (14.02.2005).

W czerwcu, pod pretekstem uprowadzenia przez Hamas kaprała armii izraelskiej, Izrael wprowadził wojska do Strefy Gazy, którą opuścił w sierpniu 2005 roku. Wielu komentatorów politycznych wskazuje, że konflikt Izrael – Hezbollah jest inspirowany przez Iran i Syrię. Związane to było z próbą sprowokowania udziału Izraela w przyszłej interwencji w Iranie, co skłoniłoby państwa Ligi Arabskiej do potępienia interwencji.

Zaprzeczeniem tezy dotyczącej dążenia do minimalizacji strat jest kryzys izraelsko-libański, a właściwie powinien być on określany jako kryzys pomiędzy Izraelem a Hezbollahem. Pretekstem do kryzysu było uprowadzenie przez Hamas dwóch izraelskich żołnierzy, co spowodowało rozpoczęcie działań zbrojnych w południowym Libanie.

Za początek konfliktu przyjmuje się 12 lipca, gdy po ostrzale terytorium Izraela Hezbollah zabił trzech i wziął do niewoli dwóch żołnierzy izraelskich w Aitaa al-Chaab. Po nieudanej próbie odbicia wziętych do niewoli Izrael rozpoczął blokadę morską, powietrzną, lądową i informacyjną rejonu konfliktu.

Już 13 lipca izraelskie okręty wojenne wpłynęły na terytorialne wody Libanu, blokując dostęp do libańskich portów. Lotnictwo izraelskie zbombardowało lotnisko w Bejrucie. Kolejne uderzenia lotnicze skierowano na system komunikacji lądowej (bombowce zniszczyły drogi) oraz stację telewizyjną. W wyniku takiego działania uzyskano efekt blokady. W efekcie blokady przeciwnik został w rejonie spornym odcięty od źródeł zasilania oraz swobodnego posługiwania się informacją.

Każda ze stron konfliktu za jego przyczyny wini przeciwnika. Oficjalnie Liban, jako państwo, nie było stroną sporu, a tylko Hezbollah jako paramilitarna organizacja wspierana przez Syrię i Iran. Hezbollah rakietami zaatakował Hajfę po rozpoczętej blokadzie. W dniu 14 lipca Izrael zaatakował z powietrza główną bazę Hezbollahu, co spowodowało ogłoszenie przez Hezbollah wojny z Izraelem. W wyniku uderzeń rakietowych został uszkodzony okręt wojenny oraz przypadkowo zatopiony egipski statek handlowy. W dniu 15 lipca izraelskie okręty wojenne ostrzelały porty, a lotnictwo zniszczyło siedzibę Hezbollahu. Premier Libanu zaapelował o międzynarodową pomoc w złagodzeniu konfliktu i odzyskanie władzy w Południowym Libanie. W związku z sytuacją problemem zajęła się Liga Arabska, która wystosowała prośbę do ONZ o doprowadzenie do zakończenia konfliktu. Liga Arabska uznała (z wyjątkiem Syrii i Libanu), że działania Hezbollahu są nieodpowiedzialne i mogą doprowadzić do nieprzewidywalnej eskalacji kryzysu.

Wielu obserwatorów wskazuje, że Hezbollah otrzymywał wsparcie w sprzęcie wojskowym od Iranu, o czym świadczą ataki raketowe na Nazaret, Aful i Hajfę.

Po atakach raketowych Hezbollahu izraelskie siły lądowe wkroczyły na terytorium Libanu w celu zniszczenia wyrzutni rakiet, jednak po krótkich walkach wycofały się. Natomiast Syria zawiesiła politykę wizową i ogłosiła otwarte granice dla uchodźców z rejonu konfliktu. W wyniku eskalacji konfliktu państwa posiadające swych obywateli na terytorium Libanu rozpoczęły ich ewakuację przez terytorium Syrii. Zakłada się szacunkowo, że z terytorium Libanu wyewakuowano ok. 130 tys. osób różnej narodowości.

Izrael wezwał ludność cywilną do opuszczenia południowego Libanu, zapowiadając intensyfikację działań na obiekty Hezbollahu. W dniu 21 lipca Izrael ogłosił mobilizację i zapowiedział działania zaczepne, których celem było zlikwidowanie wyrzutni raketowych i baz Hezbollahu. W wyniku interwencji politycznych Izrael odstępuje od pomysłu inwazji na Liban i decyduje się tylko na działania lądowe w południowej części, skierowane bezpośrednio na Hezbollah. W sytuacji eskalacji konfliktu ONZ zaapelowało o zawieszenie działań, a USA i Wielka Brytania zadeklarowały wysłanie sił pokojowych do strefy spornej po zawieszeniu broni.

Po licznych działaniach dyplomatycznych 31 lipca premier Izraela ogłosił warunki zakończenia konfliktu. Izrael domaga się: usunięcia Hezbollahu z pogranicza izraelsko-libańskiego, uwolnienia jeńców, powstrzymania ostrzału przez Hezbollah, zaprzestania wspierania przez Syrię i Iran dostarczania broni organizacjom paramilitarnym w Libanie, uwolnienie Libanu spod kontroli Hezbollahu. W zaistniałej sytuacji ONZ rozważyła propozycje Izraelskie i zajęła się doprowadzeniem do zawieszenia broni. Pomimo ogłoszenia daty zakończenia konfliktu, obie strony do ostatniej minuty prowadziły działania zbrojne. W wyniku zawieszenia broni wojska izraelskie wycofały się a strefę południowego Libanu zajęły siły pokojowe ONZ.

Konflikt zakończył się po 34 dniach 14 sierpnia 2006 roku. W tak krótkim konflikcie zginęło ok. 1100 Libańczyków, ponad 100 izraelskich żołnierzy, ok. 40 cywilnych Izraelczyków. RB ONZ zapowiedziała wprowadzenie sił pokojowych w liczbie ok. 15 tys. żołnierzy. Strony konfliktu skoncentrowały się na atakach na środowisko społeczne konfliktu. Według obserwatorów na 7 tys. ataków izraelskich z powietrza i 2.5 tys. ataków z morza większość skierowana była na obiekty cywilne. Według raportów UNICEF (*ang.*

United Nations International Children's Emergency Fund)⁴⁹ jedną trzecią ofiar konfliktu były dzieci.

Pomimo osiągnięcia sukcesu przez armię izraelską, należy stwierdzić, iż były to działania skierowane bezpośrednio na ludność cywilną, z naruszeniem prawa konfliktów międzynarodowych. **Celem działania armii izraelskiej było takie spowodowanie zniszczeń w Południowym Libanie, by zmusić rząd libański do usunięcia z tego obszaru zwolenników Hezbollahu.** Konflikt z punktu wojskowego należy podzielić na fazy. **Faza I – izolacja** lądowa, powietrzna i morska obszaru konfliktu i prowadzenie metodycznych akcji bojowych polegających na niszczeniu infrastruktury społecznej w rejonie konfliktu. **Faza II – stabilizacja** sytuacji po zakończeniu bezpośrednich akcji bojowych i wycofanie sił izraelskich po ogłoszeniu rezolucji ONZ i zawieszeniu działań zbrojnych. **Faza III – wprowadzenie sił pokojowych.**

Wnioski z analizy konfliktu wskazują jednoznacznie na ograniczony cel, którym było oczyszczenie południowego Libanu z sił Hezbollahu. Na uwagę zasługuje izolacja obszaru konfliktu, by nie nastąpił swobodny przepływ ludzi i środków bojowych w rejon kryzysu. Pomimo dobrego założenia, by zniszczyć przywódcę i wrogie elementy organizacji, działania przerodziły się w bezpośrednie uderzenia na ludność cywilną. Nastąpiło metodyczne niszczenie infrastruktury do ostatniej minuty konfliktu. Nawet w sytuacji podpisania rozejmu nie zaprzestano działań do jego daty ratyfikacji. Mimo, że celem nie było zajęcie obszaru konfliktu, wprowadzono wojska lądowe, by mogły zniszczyć te obiekty, których nie zniszczyło lotnictwo i uderzenia raketami. W konflikcie tym, podobnie jak w Czeczenii, informowano ludność cywilną o dacie rozpoczęcia uderzeń, by zmusić ich do opuszczenia obszaru konfliktu, ale informowanie nie przyniosło oczekiwanych rezultatów i ludność w większości przypadków pozostawała w obszarze działań. Komunikaty o planowanym rozpoczęciu działań nie usprawiedliwiają bezpośrednich uderzeń na ludność cywilną. Izrael stosuje zamierzoną strategię zniszczenia, by poprzez spowodowane straty wyzwolić destrukcyjną wolę społeczeństwa wobec Hezbollahu.

---

⁴⁹ Fundacja jest integralną częścią ONZ, powstała z inicjatywy Polaka dr. Ludwika Reichmana 11 grudnia 1946 w wyniku uchwały Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych. Głównym celem UNICEF jest pomoc dzieciom w zakresie wyżywienia, ochrony zdrowia, praca na rzecz ich dobra oraz rozwijanie oświaty.

hu. Analiza działań wskazuje na metodykę działań według modelu Wordena⁵⁰. Należy podkreślić, że w modelu Wardena działanie na społeczeństwo nie jest preferowane jako działania bezpośrednie, a jako działania pośrednie, w wyniku powstałych strat w infrastrukturze, w kierownictwie państwa lub siłach zbrojnych. Przede wszystkim prowadzone są działania psychologiczne na społeczeństwo, by wyzwolić jego destrukcyjną siłę wobec własnych organów władzy.

Mimo to, że w teorii i praktyce mówi się o minimalizacji strat, zastosowano strategię zniszczenia, która w takim wydaniu nie ma nic wspólnego ze sztuką wojenną. Jeżeli strategia zniszczenia skierowana byłaby na przedmiot wojny, którym były siły zbrojne, to takie działanie nawet w XXI wieku jest zasadne. Natomiast skierowanie strategii zniszczenia na społeczeństwo i infrastrukturę nie powinno być traktowane jako sztuka wojenna, a jako przestępstwo wojenne. Cel działań zbrojnych pozwolił zwiększyć strefę bezpieczeństwa wokół Izraela, ale metoda jego osiągnięcia daleka jest od prawnych metod dopuszczających takie działanie.

2.1.8. Ewolucja celu operacji reagowania kryzysowego w Iraku od 2003 roku

Spektakularnie ogłoszony koniec wojny przez Busha, 1 maja 2003 roku, otworzył nowy rozdział w organizowaniu i prowadzeniu operacji⁵¹. Po destrukcji władzy i porządku prawnego na terytorium Iraku należało doprowadzić do normalizacji i stworzenia podstaw do przejęcia władzy przez społeczeństwo irackie. Należy podkreślić, że USA nie posiadało planu zagospodarowania efektów zwycięstwa nad reżimem Husajna. Po latach doświadczeń okazało się, że trudniejsza jest stabilizacja, niż operacja wojenna.

Charakterystyczne do początku XXI wieku są operacje reagowania kryzysowego. Na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 1483 z dnia 23.05.2003 roku Irak został podzielony na cztery sektory, w których odpowiedzialność za kształtowanie bezpieczeństwa przejęły państwa uczestniczące w koalicji. Sektor Północny i Centralny oddano pod kontrolę USA, Południowo-Wschodni przejęły wojska brytyjskie, a Centralno-Południowy

---

⁵⁰Według modelu Wardena zakłada się działania skierowane w kolejności na: przywódców, istotne elementy wrogiej organizacji, infrastrukturę, społeczeństwo, siły zbrojne.

⁵¹Zakończenie wojny przeciw Irakowi, jako sprzymierzeńcy Al-Kaidy - i państwa rzekomo posiadającego broń masowego rażenia, zostało ogłoszone na pokładzie lotniskowca „Abraham Lincoln” u wybrzeży Ameryki. Zob., S., Tanner, *Wojny ...*, s. 250.

- siły koalicyjne, którym przewodzi Polska. Podział i przypisanie odpowiedzialności w poszczególnych strefach określał z pozoru swobodę decydowania i działania, ponieważ nad całością kontrolę polityczną i wojskową sprawują Stany Zjednoczone.

Celem operacji sił stabilizacyjnych jest stworzenie warunków wybranemu w demokratycznych wyborach rządowi i jego instrumentom prawnym przejęcia odpowiedzialności za kraj. Należy podkreślić, że operacje wojenne na początku XXI wieku trwają krótko, natomiast procesy stabilizacyjne trwają latami i nawet po wycofaniu sił stabilizacyjnych nie ma pewności, czy nie odrodzi się lub nie powstanie nowy reżim. Istotą tego typu operacji jak w Iraku i Afganistanie powinno być szybkie przygotowanie sił narodowych do sprawowania władzy i jednocześnie, poprzez programy socjalne, gospodarcze oraz inne, stworzenie warunków do normalnego funkcjonowania danego społeczeństwa. O ile pierwsza część celu jest możliwa do szybkiego zrealizowania, o tyle stworzenie warunków do normalnego funkcjonowania społeczeństwa wymaga dużych nakładów finansowych. Operacje w Iraku i Afganistanie pod względem celu są podobne.

Celem określonej przez Amerykanów operacji stabilizacyjnej jest:

- stworzenie podstaw do powołania nowych struktur administracji państwowej i lokalnej oraz ich organów wykonawczych;
- zapewnienie ładu i porządku publicznego;
- odbudowa zniszczonej infrastruktury przemysłowej, komunikacyjnej i komunalnej.

Uogólniając, efektem końcowym operacji powinno być przekazanie Irakijczykom odpowiedzialności za własny kraj, w którym zostały stworzone podstawy do rozwoju politycznego, społecznego i gospodarczego państwa i jego obywateli. Skala zadań z tym związanych wskazuje, że takiego celu nie można osiągnąć nawet w sprzyjających warunkach w krótkim czasie. Do realizacji zadań wynikających z celu wymagane były:

- środki wojskowe i policyjne – gwarantujące akceptowany poziom bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego;
- środki humanitarne – do bezpośredniej poprawy stanu socjalnego społeczeństwa;
- środki finansowe – do odbudowy infrastruktury i podstawowych dziedzin życia politycznego, gospodarczego, społecznego i prawnego państwa;
- instrumenty prawne – do wprowadzania zmian.

W wyznaczonych strefach zadaniem każdego dowódcy było stworzenie podstaw administracyjnych i społecznych do bezpiecznego funkcjonowania społeczeństwa. Zadania okazały się bardzo trudne, ponieważ wraz z rozbiciem głównych sił Husajna przestały funkcjonować wszystkie organy państwowe - od bezpieczeństwa wewnętrznego po społeczne. Powiększyło to obszary chaosu i spowodowało dopełnienie destrukcji powstałej w wyniku działań wojennych. Pierwsze dni wolności od Husajna cechowały się aktami przemocy Irakijczyków wobec siebie, dokonywano napadów i grabieży na wszystko, z czym kojarzyło się byłe państwo. Stąd podstawowym zadaniem na początku było zaprowadzenie bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku społecznego.

Charakter zadań od maja 2003 roku do stycznia 2005 roku w rejonach mandatowych określano jako stabilizacyjne, skierowane w głównym stopniu na sferę bezpieczeństwa wewnętrznego. Głównym zadaniem było rozbrojenie pozostałości sił po byłej armii i organach bezpieczeństwa wewnętrznego, zabezpieczenie składów z bronią i amunicją, odbudowanie terenowych organów władzy, a przede wszystkim zapewnienie sprawnego systemu zaopatrzenia społeczeństwa w artykuły pierwszej potrzeby.

Podstawą zorganizowania administracji było powołanie 13 lipca Rady Zarządzającej⁵² złożonej z przedstawicieli różnych ugrupowań etniczno-religijnych. Zadaniem Rady Zarządzającej było sprawowanie władzy i stworzenie podstaw do przeprowadzenia wolnych wyborów oraz podstaw prawnych funkcjonowania państwa. Została opracowana konstytucja, która obowiązywała od 1 lipca 2004 roku z założeniem, że właściwa konstytucja zostanie opracowana po wyborach i ukonstytuowaniu się władzy w Iraku w 2005 roku. Dało to podstawy do stopniowego przekazywania odpowiedzialności Irakijczykom za organizację życia społecznego.

W zakresie bezpieczeństwa chodzi o wyeliminowanie z życia społecznego aktów terroryzmu. Osiągnięcie tego celu nie powinno koncentrować się na akcjach przeciw wykrytym grupom przeciwników, ale poprzez odpowiednie działanie na rzecz społeczeństwa powinno nastąpić zdyskredytowanie w ich działania w opinii społeczeństwa. W innym przypadku wszelkie działania nieskierowane na umysły Irakijczyków nie będą przynosiły oczekiwanych rezultatów. Do głównych zadań sił stabilizacyjnych zalicza się:

---

⁵² W skład tymczasowej rady powołano: 13 Arabów - szyitów, 5 Arabów - sunnitów, 5 Kurdów - sunnitów, 1 Turka, 1 Asyryjczyka – chrześcijanina.

- zapewnienie ładu i porządku publicznego, bezpieczeństwa wojskom koalicji, liniom komunikacyjnym oraz organizacjom humanitarnym;
- odbudowę zniszczonej infrastruktury przemysłowej, komunalnej i komunikacyjnej;
- zapewnienie bezpieczeństwa ludności cywilnej oraz dozоровanie osób zatrzymanych;
- udzielenie pomocy w odzyskaniu skradzionych dóbr kultury;
- tworzenie podstaw do powołania nowych struktur administracji centralnej i lokalnej;
- ochronę i kontrolę granic.

Wiele z tych zadań realizują siły irackie, ale jakość ich zadań w dużym stopniu odbiega od oczekiwań, stąd konieczność pozostania sił stabilizacyjnych do końca normalizacji sytuacji kryzysowej. W ramach operacji reagowania kryzysowego zadaniem sił stabilizacyjnych jest stworzenie warunków do pełnej kontroli nad państwem wybranej władzy centralnej i lokalnej oraz ich instrumentów prawnych. Z operacyjnego punktu widzenia chodzi o osiągnięcie efektu sprawności działania nowej władzy i jej organów prawnych oraz zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego. Stąd główny wysiłek powinien być skierowany na ochronę tych instytucji władzy centralnej i lokalnej i ich przygotowanie do sprawowania władzy. Natomiast z taktycznego punktu widzenia celem jest udaremnienie ataków terrorystycznych na własne siły, osoby i instytucje rządowe i obywateli. Ze względu na osiągnięcie celu operacji w Iraku zasadne jest skupienie się sił stabilizacyjnych tylko na celu globalnym, natomiast cele taktyczne w dużym stopniu powinny przejmować siły irackie.

Analiza działań skierowanych w głównym stopniu na powołaniu tymczasowych organów władzy na wszystkich poziomach oraz dążenie do zaprowadzenia bezpieczeństwa wewnętrznego pozwala stwierdzić, że była to faza stabilizacji. Czy jej cel został osiągnięty, jest sprawą dyskusyjną, ponieważ poziom bezpieczeństwa nawet w 2008 budzi wątpliwości. Z pewnością nastąpiła odbudowa tymczasowych, a po wyborach konstytucyjnych organów władzy. Pozwala to sformułować tezę, że proces normalizacji rozwijał się dość poprawnie.

Przejmowanie odpowiedzialności przez konstytucyjne organy za państwo jest wyznacznikiem wkroczenia w etap wspierania ukonstytuowanej władzy w powiększaniu

obszarów bezpieczeństwa. Stąd główny wysiłek sił stabilizacyjnych został skierowany na szkolenie i przygotowywanie organów władzy, sił zbrojnych i organów bezpieczeństwa do przejmowania pełnej odpowiedzialności. W literaturze określa się, że okres od początku 2005 do połowy 2006 roku posiadał charakter szkoleniowy i doradczy. W okresie tym główny wysiłek skierowany był na wyszkolenie administracji, sił zbrojnych i funkcjonariuszy państwowych do sprawowania swych funkcji w państwie. Powodowało to, że coraz więcej zadań zostało przekazanych w odpowiedzialność narodową. Nowa władza i jej organy opracowywali programy rozwoju Iraku, co wymagało innego zaangażowania sił stabilizacyjnych. Stąd od połowy 2006 roku zadania realizowane przez uczestników operacji mają w głównym stopniu charakter doradczy. Związane jest to z koniecznością uruchamiania programów gospodarczych i społecznych, których realizacja wymaga środków finansowych. Umowny etap operacji jako doradztwo nadal trwa i jego realizacja powinna być zakończona ewakuacją wojsk stabilizacyjnych z Iraku.

W analizowanych okresach zawsze priorytetowe znaczenie nadawano bezpieczeństwu uczestników operacji i społeczeństwa w rejonie mandatowym. Nadal prowadzone są akcje w zakresie przeciwdziałania aktom terroru oraz zwiększenia własnego bezpieczeństwa. Przez cały dotychczasowy okres trwania operacji reagowania kryzysowego w Iraku strona przeciwna wykonywała szereg zamachów oraz zasadzek na pododdziały i osoby funkcyjne sił stabilizacyjnych. Należy podkreślić, że wiele aktów terroru było skierowanych na tymczasowe i konstytucyjne organy władzy. Działalność zbrojnego podziemia skierowana była w dużym stopniu na społeczeństwo, by odstraszyć je od podejmowania współpracy z siłami stabilizacyjnymi.

W tego typu operacjach bardzo duży wpływ na efektywność operacji mają Prowincjonalne Zespoły Odbudowy (*ang. PRT – Provincial Reconstruction Team*). Zakres realizowanych zadań - od wspierania centralnych i lokalnych władz poprzez realizację różnych programów gospodarczych i społecznych - posiada pierwszoplanowe znaczenie w osiąganiu celów operacji. Analiza operacji reagowania kryzysowego w Iraku od 2003 roku pozwala postawić wniosek, że podobnie jak i w operacji reagowania kryzysowego w Afganistanie wymagany jest większy zakres zadań PRT. Większy zakres zadań powoduje trwałe zmiany w środowisku społecznym operacji. Powoduje to bezpośrednie zmiany, których efekt wpływa na pozytywny odbiór globalnych zmian wprowadzanych w

ramach operacji. Problem tworzenia PRT nie jest wyłącznie sprawą wojska, ponieważ wojsko sprawuje tylko kontrolę nad celowym inwestowaniem przewidzianych środków. Zwykle potrzeby w tym zakresie przerastają wielokrotnie możliwości posiadanych środków. Stąd, mając na uwadze obecne uczestnictwo w międzynarodowej operacji reagowania kryzysowego oraz przyszłe zaangażowanie w podobnych, zasadne jest, by organ polityczny kierujący taką operacją przed jej rozpoczęciem miał koncepcje wprowadzenia zmian wraz z możliwością pozyskania funduszy ONZ na jej realizację. Wymaga to mandatu, którego warunkiem wydania powinna być wstępna ocena wymaganych nakładów. Natomiast zadaniem sił stabilizacyjnych lub reagowania kryzysowego w tej sytuacji powinno być właściwe zagospodarowanie danych środków na rozwój społeczny i gospodarczy w rejonie mandatowym. Osiągnięte efekty z zaangażowania środków wpływają w większym stopniu na sferę mentalną miejscowej ludności niż demonstracja siły, która w istocie, w części społeczeństwa wyzwała niechęć. W ramach programów PRT nie chodzi o zaangażowanie firm zagranicznych, których koszty realizacji wielu inwestycji są niewspółmiernie wysokie do miejscowych, a o zaangażowanie kapitału do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Poprzez stworzone miejsca pracy dla miejscowej ludności następuje jej włączenie w proces odbudowy. Natomiast dostarczenie im gotowych produktów czyni z nich tylko ich użytkowników tak długo, jak długo wystarcza środków.

Głównym problemem operacji reagowania kryzysowego w Iraku i Afganistanie nie jest sfera bezpieczeństwa budowanego poprzez organizowanie akcji bojowych, a poprzez nadzorowanie właściwego angażowania środków powodujących trwałe zmiany w środowisku społecznym operacji.

Analiza dotychczasowych działań prowadzonych w ramach operacji reagowania kryzysowego w Iraku potwierdza tezę, że USA nie miało planu wprowadzenia normalizacji w opanowanym państwie.

2.2. Istota i właściwości współpracy cywilno-wojskowej

Pierwsze próby zdefiniowania współpracy w relacjach cywilno-wojskowych podjęto z chwilą zaangażowania się Sojuszu w rozwiązanie konfliktu na Bałkanach. Struktury organizacyjne zajmujące się problematyką współpracy cywilno-wojskowej rozpoczęły pracę bez pełnej wiedzy o problemie. Zakres zadań był nieprzejrzysty i niejasny. Początkowo, współpraca ta kojarzona była z całokształtem relacji między społeczeństwem danego kraju a jego siłami zbrojnymi. Współcześnie rozumie się ją, jako zbiór relacji między siłami zbrojnymi a pozostałymi instytucjami i organizacjami w danym państwie⁵³. Na rozwój koncepcji współpracy cywilno-wojskowej CIMIC w NATO wpływ miały trzy przyczyny⁵⁴:

- 1) pojawienie się nowego typu sytuacji kryzysowych;
- 2) brak struktury politycznej na szczeblach operacyjnych, w odróżnieniu od misji ONZ;
- 3) brak w Sojuszu komponentów cywilnych, działających na szczeblu operacyjnym.

Wymienione czynniki przyczyniły się do podjęcia prac nad usystematyzowaniem i uporządkowaniem problematyki działań dowództwa w obszarze obejmującym wojskową współpracę z instytucjami i organizacjami działającymi na tym samym terenie. Do cywilnych uczestników CIMIC w NATO zalicza się:

- organy i instytucje państwowe kraju, na którego terytorium odbywają się działania;
- organizacje pozarządowe, organizacje prywatne i osoby fizyczne;
- misje i przedstawicielstwa innych organizacji międzynarodowych (ONZ, OBWE, UE);
- misje i przedstawicielstwa zagranicznych organizacji pozarządowych (np.: Jugosłowiański Czerwony Krzyż), w tym międzynarodowych (np.: *Catholic Relief Service*)⁵⁵.

⁵³ M. Cieślarczyk, *Współpraca cywilno-wojskowa jako zjawisko psychospołeczne i organizacyjne oraz „mechanizm” w ręku dowódcy*, MW nr 3, Warszawa 2002, s. 18.

⁵⁴ M. Jastrząb, *Narodowy oraz koalicyjny charakter współpracy cywilno-wojskowej*. Materiał przygotowany na konferencję poświęconą zasadom działania oraz realizacji zadań współpracy cywilno-wojskowej w układzie narodowym i koalicyjnym, Bydgoszcz 23.05.2002.

⁵⁵ Organizacja pozarządowa (NGO) w operacji pokojowej poza granicami NATO, to organizacja międzynarodowa powołana do życia nie przez układ międzynarodowy, lecz statut, regulamin lub inny wewnętrzny

Operacje reagowania kryzysowego wymagają, aby podczas planowania i prowadzenia działań wojskowych, w większym niż dotąd stopniu, uwzględniać czynniki: społeczne, polityczne, kulturowe, ekonomiczne, środowiskowe i humanitarne.

Na podstawie wniosków z działań sił UNPROFOR⁵⁶ na terenie byłej Jugosławii, w NATO uznano za konieczne przygotowanie doktryny CIMIC oraz opracowanie programu szkolenia i wydzielenie środków niezbędnych do sprostania tym wyzwaniom⁵⁷. Dotychczasowa *Doktryna NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej* powstała na podstawie doświadczeń sił zbrojnych państw Sojuszu zdobytego w różnych konfliktach, stanowiła syntetyczne i uniwersalne podejście do przedmiotowego problemu⁵⁸. Trzeba jednak myśleć o współpracy cywilno-wojskowej, jako o zjawisku psychospołecznym i organizacyjnym, a także, jako specyficznym „narzędziu” w ręku dowódcy.

M. Cieślarczyk przyjmuje, że CIMIC to: **zasoby i przedsięwzięcia wspierające relacje (związki) między dowódcami NATO a władzami narodowymi (cywilnymi i wojskowymi) i środowiskiem cywilnym na obszarze, gdzie są użyte lub planuje się użyć siły zbrojne NATO**⁵⁹. Poznanie całokształtu problematyki CIMIC pozwala założyć, iż **ważniejsze** od wyeksponowanych zasobów i przedsięwzięć są **działania, oddziaływanie, współzależności i transfery** odzwierciedlające zbiór wzajemnych relacji wojskowych i cywilnych aspektów współpracy cywilno-wojskowej⁶⁰.

Według terminologii obowiązującej w NATO współpracę cywilno-wojskową stanowią: **wszystkie działania podjęte przez dowódców w odniesieniu do relacji między zjednoczonymi siłami zbrojnymi a rządem, społeczeństwem lub instytucjami państw spoza NATO, gdzie takie siły zbrojne stacjonują lub wykonują zadania**⁶¹. Z powyższych założeń wynika, że CIMIC nie zajmuje się już tylko i wyłącznie planowa-

---

akt. Organizacja taka skupia członków przynajmniej trzech państw i otwarta jest na nowych. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, 2002, s. 96; Szerzej: R. Kuźniar, *Prawa człowieka. Prawo, instytucji, stosunki międzynarodowe*, Scholar, Warszawa 2000, s. 243-261.

⁵⁶UNPROFOR – (*United Nations Protection Force*) *Siły Ochronne Organizacji Narodów Zjednoczonych* – powołane do działania na terenie byłej Jugosławii rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 743 z 1992 roku.

⁵⁷L. Bagiński, Cz. Marcinkowski, *Współpraca cywilno-wojskowa...*, s. 30.

⁵⁸Zob., *AJP-1(A) i AJP-09*.

⁵⁹Por., M. Cieślarczyk, *Współpraca cywilno-wojskowa jako zjawisko...*, s. 16-26.

⁶⁰Zob., M. Obrusiewicz, *Właściwości współpracy cywilno-wojskowej. Aspekty teoretyczne*, MW nr 3, Warszawa 2002, s. 28-43.

⁶¹Zob., L. Bagiński, Cz. Marcinkowski, *Współpraca cywilno-wojskowa ...*, s. 32

niem cywilnego wsparcia dla operacji militarnych, ale jego zakres pojęciowy jest znacznie szerszy.

W innym ujęciu współpracę cywilno-wojskową określa się jako:

1. Wszystkie działania i środki podjęte przez dowódców NATO i władze państwowe, wojskowe lub cywilne, w czasie wojny lub pokoju, które mają na uwadze relacje między zjednoczonymi siłami zbrojnymi a rządem, społeczeństwem lub instytucjami w terenie, gdzie takie siły stacjonują lub wykonują zadania⁶².
2. Współpracę w czasie pokoju lub wojny pomiędzy władzami cywilnymi a wojskowymi, zarówno NATO jak i narodowymi, mającą na celu zapewnienie efektywnej, kompleksowej obrony strefy działania NATO⁶³.
3. Środki, porozumienia i działania wspierające zadania (misje), które rozwijają łączność, koordynację i współpracę pomiędzy dowódcą NATO a ludnością, w tym z władzą państwową i lokalną. Zawiera się w tym łączność, współpraca i koordynacja działań z międzynarodowymi, narodowymi oraz pozarządowymi organizacjami i agendami⁶⁴.
4. Koordynację i współpracę, mające na celu wspieranie wykonywania zadań pomiędzy dowódcą NATO, a podmiotami cywilnymi, włączając w to ludność, władze lokalne oraz organizacje i agencje międzynarodowe, narodowe i pozarządowe⁶⁵.

Uogólniając współpraca cywilno-wojskowa uważana jest za: **działania i środki; współpracę w czasie pokoju lub wojny; wspierające środki, porozumienia i działania oraz koordynację**. Powoduje to chaos informacyjny niesprzyjający studiowaniu i poznawaniu tej trudnej problematyki.

W doktrynie narodowej *Operacje połączone - OP/01* rozdział ósmy został poświęcony problemom współpracy z organizacjami międzynarodowymi, rządowymi, pozarządowymi oraz całokształtowi współpracy cywilno-wojskowej⁶⁶.

Autorzy różnych opracowań są zgodni, co do tego, że współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC) nie jest⁶⁷:

⁶² Słownik terminologii wojskowej NATO.

⁶³ Słownik terminów i definicji MON.

⁶⁴ AJP-9 (NATO Civil-Military Co-operation Doctrine - CIMIC) z dnia 25.05.2000.

⁶⁵ AJP-9. Doktryna Współpracy Cywilno-Wojskowej (CIMIC) NATO, DWLąd., Warszawa 2001.

⁶⁶ Doktryna narodowa. Operacje Połączone OP/1, MON, Warszawa 2002, s. 8-1-8/4.

⁶⁷ Zob., L. Bagiński, Cz. Marcinkowski, *Współpraca cywilno-wojskowa...*, s. 31.

- **pomocą wojska dla władz cywilnych.** Ma to jedynie miejsce, kiedy siły wojskowe wezwane są przez władze cywilne do wykonania określonego zadania, gdyż posiadają potrzebne siły i środki. Może to być szeroki zakres działań począwszy od napełniania worków piaskiem w celu ochrony przed skutkami powodzi, do akcji ratunkowych na terenach objętych trzęsieniem ziemi itp. W trakcie tych działań wojsko otrzymuje zadania, które mają być wykonane w określonym czasie. W trakcie realizacji tych zadań siły Sojuszu pozostają pod kierownictwem władz cywilnych;
- **cywilnym planowaniem w sytuacjach wyjątkowych** (*Civil Emergency Planning* - *CEP*), który odnosi się do ochrony ludności kraju;
- **Biurem ds. Cywilnych** (*Civil Affairs*), które jest autonomiczną narodową zdolnością do działania w swoim narodowym środowisku. Podstawową różnicą jest fakt wprowadzania przez CIMIC procedur podporządkowania działań organizacji cywilnych w AOR głównemu wysiłkowi operacyjnemu i poddaje je kierownictwu wojskowemu. Siły i środki *Civil Affairs* mogą być wykorzystane w ramach działania CIMIC, ale tylko w sytuacji, gdy zadanie dowódcy będzie tego wymagać.

Wnioski z analizy problemu wskazują, że można właściwości (cechy) współpracy cywilno-wojskowej przyjąć za M. Obrusiewiczem według kryterium: **cech własnych, cechy względnych oraz cech bezwzględnych**⁶⁸.

Cechę własną współpracy cywilno-wojskowej określił, jakość realną, stwierdzoną na drodze poznania. Twierdzi, że określenie cech współpracy (jako badanego przedmiotu realnego) powinno następować przez identyfikację i prezentację w czasie działania, gdyż posiada ona:

- charakter dynamiczny;
- charakter podatny na dynamikę zmian;
- charakter regulowanej proporcji komponentów cywilnych i wojskowych;
- charakter silny (w tworzeniu efektów, łącznie z efektem synergii);
- umiejętność szybkiego dostosowania się do nowych warunków.

Kolejne, **cechy względne** współpracy cywilno-wojskowej określił, jako zbiór relacji i stosunków jednych kontaktów CIMIC względem innych. Są one podobne lub nie, waż-

⁶⁸ Por., M. Obrusiewicz, *Właściwości współpracy cywilno-wojskowej...*,

niejsze lub mniej ważne, wcześniejsze lub późniejsze itp. W związku z tym, współpraca cywilno-wojskowa z uwagi na cechy względne:

- ma charakter wtórny w stosunku do tego, co było;
- występuje jedynie w środowisku międzynarodowym;
- ma charakter kreatywny w stosunku do stanu bezpieczeństwa;
- ma charakter otwarty na świat zewnętrzny i jego poznanie;
- ma charakter nieufny wobec tego, co nowe;
- ma charakter ciekawości poznania i dostosowania się do tego, co nowe;
- zwalcza nieufność wobec tego, co nowe, przez ciekawość i zainteresowanie;
- szybko adaptuje informacje i nowe elementy poznania.

Do **cech bezwzględnych**, czyli swoistych i przypadkowych CIMIC można zaliczyć:

- podatność i gotowość do kontaktów nowych i nieplanowych;
- opór przed formalizacją (zwłaszcza ze strony komponentów cywilnych);
- zdecentralizowany charakter (na razie nie ma rozwiązań uniwersalnych w zakresie centralnego kierowania CIMIC ani z punktu widzenia komponentów wojskowych, ani cywilnych);
- nieuporządkowany charakter (stan obecny);
- niesymetryczność i nieład.

Ponadto, M. Obrusiewicz do innych cech charakterystycznych dla oddziaływania w obrębie zdarzeń CIMIC zalicza: **jakość, intensywność, zasięg oraz skutek**.

Z powyższego można wnioskować, że cechy wskazują skalę zadań, ale jednocześnie będąc właściwością zjawiska są pochodną zadań, które zawsze są zmienne. Jednocześnie uświadamiają one, jak ten zbiór relacji jest niezwykle podatny na wszelkie zmiany w otoczeniu. W każdym przypadku współpraca cywilno-wojskowa jest inna. Nie daje się zastosować jednego stałego schematu postępowania dla osiągnięcia wyznaczonych celów, co powoduje, że tak z punktu pragmatycznego oraz naukowego jest zjawiskiem bardzo trudnym w aspekcie działania i naukowego poznania.

2.3. Cele, zasady, zadania i funkcje CIMIC

W *Doktrynie NATO* wymieniane są **dwa podstawowe cele** współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC)⁶⁹:

- 1) **Cel długofalowy**, którym jest stworzenie i utrzymanie warunków pomocnych w osiąganiu trwałych rozwiązań w sytuacjach kryzysowych oraz zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów;
- 2) **Cel krótkofalowy**, którym jest ustanowienie i utrzymanie szerokiej współpracy środowisk społecznych, organizacji i instytucji w rejonie odpowiedzialności, aby stworzyć takie relacje cywilno-wojskowe, które przyniosą największe korzyści moralne, materialne, taktyczne i operacyjne. Ponadto, celem takiego zamierzenia może być m.in. pozbawienie strony zwaśnionej efektywnego działania.

By osiągnąć zdefiniowane cele komponent wojskowy będzie⁷⁰:

- 1) zaangażowany w planowanie operacji na poziomie: **politycznym** w aspekcie celów długofalowych; **strategicznym – wojskowym**, w aspekcie celów i środków długofalowych; **operacyjnym** w aspekcie celów krótkofalowych ze skutkami długofalowymi;
- 2) prowadził ciągłą współpracę z odpowiednimi gremiami cywilnymi, tak przed rozpoczęciem operacji, jak i w trakcie jej trwania;
- 3) prowadził ciągłą analizę środowiska cywilnego, włączając w to ocenę potrzeb i możliwości ich zaspakajania przez siły Sojuszu;
- 4) utrzymał łączność z organizacjami cywilnymi na wszystkich szczeblach;
- 5) nadzorował działania sił militarnych, które będą pokrewne działaniom zwyczajowo prowadzonym przez cywilne organa władzy oraz inne organizacje;
- 6) pracował w celu płynnego przekazywania zadań z zakresu odpowiedzialności cywilnej właściwym agendum humanitarnym i/lub władzom państwowym;
- 7) doradzał dowódcy operacyjnemu w zakresie kontaktów ze środowiskiem cywilnym.

Współpraca cywilno-wojskowa podczas relacji pomiędzy komponentem cywilnym a wojskowym kieruje się pewnymi zasadami, ogólnymi regułami. Mają one wpływ na prowadzoną działalność CIMIC w czasie całego spektrum konfliktu. W opracowaniach do-

---

⁶⁹ Por., M. Cieślarczyk, *Współpraca cywilno-wojskowa jako zjawisko ...*; L. Zakrzewski, A. Rozbicki, *Wybrane zagadnienia współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC)*, DWŁąd., Warszawa 2000, s. 7.

⁷⁰ L. Bagiński, Cz. Marcinkowski, *Współpraca cywilno-wojskowa ...*, s. 30.

tyczącym CIMIC na ogół wymienia się dziesięć zasad jego funkcjonowania. Zasady stanowią generalne składniki fundamentu i ram działania CIMIC, do których zalicza się:

- 1) *prymat misji;*
- 2) *maksymalizację efektu;*
- 3) *minimum nakładów – maksimum efektów;*
- 4) *koncentrację sił i środków a widoczność efektów;*
- 5) *znajomość potrzeb środowiska cywilnego i swoich możliwości (siła ludzka, wyposażenie, usługi militarne, informacje);*
- 6) *wspólne cele;*
- 7) *utrzymanie consensusu;*
- 8) *humanitarność;*
- 9) *przejrzystość;*
- 10) *komunikację werbalną i wzajemne zrozumienie*⁷¹.

Jednakże, analiza innych opracowań wskazuje na zasadność rozszerzania ich o podzielną odpowiedzialność i świadomość kulturową⁷². W celu właściwego postrzegania problemu zasady rozdzielono na dwie ogólne kategorie dotyczące:

- 1) **Militarnej sfery działalności CIMIC.** Dotyczą one całokształtu wewnętrznych wojskowych procesów, umożliwiających rozwój i powstanie planu współpracy cywilno-wojskowej i regulację jego wykonania;
- 2) **Kontaktów cywilno-wojskowych.** Dotyczą one ustanawiania i utrzymywania efektywnej więzi cywilno-wojskowej z cywilnymi władzami, agencjami, organizacjami i ludnością cywilną.

Do zasad dotyczących aspektu militarnego zaliczono:

- 1) **Prymat misji.** Dodatkowe zadania w zakresie pomocy humanitarnej nie powinny być rozważane i realizowane bez oceny stanu posiadanych środków i bez przyjęcia założenia, iż zadanie militarne ma bezwzględny priorytet w zakresie zaopatrzenia w określone środki. Presja wywierana szczególnie na osoby będące decydentami w zakresie użycia środków będzie często bardzo silna, dlatego muszą

---

⁷¹ M. Cieślarczyk, *Współpraca cywilno-wojskowa jako zjawisko...*, s. 22.

⁷² L. Zakrzewski, A. Rozbicki, *Wybrane zagadnienia współpracy...*, s 7-11.

oni wystrzegać się podejmowania działań, które chociaż moralnie są godne nie przyczyniają się do realizacji głównego zadania militarnego;

- 2) Kierunkowość działań.** Ukierunkowanie operacji i działalności CIMIC leży w zakresie obowiązków dowódcy. Wysiłki w zakresie realizacji zadań CIMIC muszą być skupione na osiągnięciu maksymalnego efektu. Dowódcy każdego szczebla dowodzenia muszą być świadomi wpływu, jaki wywrze działanie militarne na środowisko cywilne i odwrotnie tzn. jak czynnik cywilny oddziaływać może na realizację zadania. Dowódcy powinni ukierunkować i nadać odpowiedni priorytet działaniom CIMIC w taki sposób, by wojskowa skuteczność była utrzymana bez sprawiania niepotrzebnych cierpień stronie cywilnej;
- 3) Ekonomiczność.** Dowódcy muszą dążyć do minimalizacji użycia środków wojskowych i maksymalizacji użycia środków cywilnych. Należy jednak pamiętać, by środków cywilnych nie uszczuplić poza granicę niezbędną do zaspokojenia minimalnie potrzeb ludności. Efektywność podejmowanych działań przez żołnierzy CIMIC, z reguły, jest niewielka w sytuacji, gdy ludność cywilna stoi w obliczu niedostatecznej infrastruktury, wszechobecnego deficytu podstawowych dóbr i usług. Zasoby wojskowe są ograniczone i należy dbać o to, aby zachować (chronić) wojskowe możliwości w tym zakresie. Powinno się użyć niezbędne minimum wymagane do realizacji celu militarnego oraz unikać tworzenia długotrwałej zależności ludności cywilnej, władz, organizacji międzynarodowych (IO's) i organizacji pozarządowych (NGO's) od zasobów wojskowych. Świadczona pomoc może być trudna do wycofania jej lub redukcji;
- 4) Koncentrację.** Środki przeznaczone na działalność CIMIC są ograniczone, dlatego też powinny być skoncentrowane na tych zadaniach, które mają największe prawdopodobieństwo doprowadzenia do powodzenia misji. Zaletą koncentracji jest umacnianie i podwyższanie autorytetu wojska w oczach strony cywilnej poprzez demonstrowanie poświęcenia i troski o interesy cywilne ze strony wojska. Z kolei rozproszenie aktywów CIMIC spowoduje ich minimalne, mało widoczne oddziaływanie na stronę cywilną i na wykonywane zadanie oraz przynosi ryzyko przedłużania się realizacji celu misji i osiągnięcia pożądanego stanu końca;

5) Zobowiązania humanitarne. Dowódcy ponoszą prawną odpowiedzialność za przestrzeganie międzynarodowych porozumień dotyczących konfliktów zbrojnych oraz prawa wojennego. Dowódcy powinni zawsze poszukiwać możliwości zredukowania negatywnego oddziaływania działań wojennych i gdy tylko jest to możliwe, zapewniać maksymalne wsparcie dla ludności. Ma to ogromne znaczenie dla budowy podstaw legalności danej misji. Użycie sił zbrojnych może nastąpić tylko w wyjątkowych okolicznościach. Godność i prawa jednostki (grup ludności) muszą być respektowane i chronione zgodnie z zasadami prawa międzynarodowego i mandatem misji.

Do zasad CIMIC dotyczących aspektu cywilno-wojskowego należą:

- 1) Świadomość kulturowa.** Strona wojskowa musi znać oraz rozumieć lokalną kulturę, zwyczaje oraz prawa. CIMIC odgrywa zasadniczą rolę w zapewnieniu takiej kulturowej świadomości wśród żołnierzy poprzez kształcenia i szkolenie w tym zakresie;
- 2) Powszechne (wspólne) cele.** Nawiązana współpraca i porozumienie wymaga utrzymywania i ulepszenia (usprawnienia) w celu przezwyciężenia nieporozumień, trudności a nawet zagrożeń. Dlatego są ustalane i określone powszechne cele realizowane i przyjęte przez obydwie strony porozumienia. Dowódcy muszą integrować te cele ze swoimi planami i działalnością operacyjną. CIMIC przewodzi w tych zabiegach poprzez doradztwo na rzecz dowódcy;
- 3) Podzielona odpowiedzialność.** Struktura i system pracy cywilnych organizacji i agencji, z którymi siły wojskowe NATO muszą współpracować są całkowicie odmienne od wojskowych. Analiza wspólnych celów musi prowadzić do porozumienia dzielącego odpowiedzialność w celu ustanowienia i utrzymania trwałych i obustronnie korzystnych relacji. CIMIC określa zakres współpracy ze stroną cywilną, aby uniknąć nieporozumień i zdefiniować poszczególne role i obszary odpowiedzialności;
- 4) Korzyści cywilne.** Wiele cywilnych organizacji poszukuje pomocy ze strony wojska. Jednak wciąż istnieją takie organizacje, które w obawie o utratę swej niezależności, bezstronności, władzy czy wcześniejszych negatywnych doświadczeń będą niechętne do współpracy ze stroną wojskową. W takich sytuacjach, siły so-

jusznicze muszą być zdolne do zaoferowania im czegoś, na czym im zależy, np.: siła ludzka, środki logistyczne, łączność, wyposażenie i sprzęt, ochrona, albo zwykłe informacje. Kiedy strona wojskowa nie posiada takich możliwości, występuje brak podstaw do rozwoju wzajemnej współpracy;

5) Wzajemny *consensus*. Należy czynić ustawiczne wysiłki dla zapewnienia zgodności i porozumienia pomiędzy stronami. Przymus (wymuszenie) może przynieść taki sam efekt, co wypracowany *consensus*⁷³, ale daje słabe efekty w zakresie osiąganych rezultatów. Utrata zgodnych celów i zadań pomiędzy stroną wojskową i cywilną może nastąpić nagle, dlatego dowódcy muszą być gotowi do poświęcenia swego czasu i energii na dążenie do ich utrzymywania;

6) Przejrzystość. Sukces i powodzenie operacji i działań CIMIC wymaga wzajemnego zaufania pomiędzy stronami. Napięcie (polityczne, wojskowe, humanitarne) potęgowane przez polityczne uprzedzenia, nierzetelne informowanie, słaba komunikacja werbalna mogą prowadzić do nieporozumień i zadrażnień, a w efekcie do niemożliwości zapobiegania i rozładowywania sytuacji konfliktogennych. Personel CIMIC może utracić swą efektywność, jeżeli zostanie wykorzystany do zbierania wiadomości o charakterze wywiadowczym lub jako środek przekazywania nieprawdziwej lub kontrowersyjnej informacji. Nie wszystkie informacje uzyskane przez stronę wojskową mogą być przekazywane władzom cywilnym czy organizacjom. Lecz wiele z tych informacji, jak np. przemieszczanie uchodźców, przekazywanych organizacjom cywilnym, może pomóc dowódcy w uzgadnianiu wspólnych działań z agencjami cywilnymi;

7) Łączność. Skuteczna łączność z cywilnymi władzami, agencjami, organizacjami i ludnością jest niezbędna dla utrzymania zgody i współpracy. Naturalne rozbieżności wymagają czasu i cierpliwości, aby je pokonać. Większość cywilnych organizacji, w dużym stopniu będzie dążyła do realizacji swoich własnych priorytetów. Minimalizacja tego typu trudności następuje poprzez utrzymanie otwartych, stałych i bezpośrednich kontaktów (centra CIMIC). Każda organizacja cywilna za-

---

⁷³ *Consensus* (łac. zgoda) - termin prawa międzynarodowego, oznaczający uzgodnienie stanowisk między zainteresowanymi państwami przed przystąpieniem do opracowania międzynarodowej umowy, czy też na międzynarodowej konferencji w myśl łac. zasady *consensus facit legem* – zgoda tworzy prawo.

mierząca przybyć w rejon operacji winna być zachęcana do włączania się w już ustanowiony i istniejący system.

Przestrzeganie tych zasad sprzyja harmonizacji celów i metod dowódcy wojskowego z celami i metodami działania ludności cywilnej oraz administracji na terenie działania i odpowiedzialności dowódcy. Pomimo, że użycie CIMIC w operacjach wynikających z treści art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego i poza art. 5 może być różne, to niemniej jednak istnieje szereg **zadań**, które są wspólne dla wszystkich typów operacji. Zadania współpracy cywilno-wojskowej można podzielić na trzy etapy: **przedoperacyjny, operacyjny, przejściowy**.

Pomimo wyróżnienia etapów i ich rozdzielenie, **etapy te nawzajem się przenikają, a granice pomiędzy nimi są bardzo płynne**. W każdym z trzech etapów zawarte są odpowiednie dla CIMIC **funkcje**⁷⁴.

W pierwszym etapie (przedoperacyjnym) przed rozpoczęciem operacji sztab CIMIC ma zadanie przygotowania siły do współdziałania ze środowiskiem cywilnym na obszarze operacji i obejmuje:

- **funkcję planistyczną**. Sztab CIMIC przygotowuje i opracowuje Plan CIMIC, zwykle jako załącznik do rozkazu operacyjnego, zapewniając uwzględnienie czynników mających wymiar cywilny we wszystkich aspektach planowania. Dane te oparte będą na wynikach rekonesansu i szczegółowej ocenie sytuacji w rejonie konfliktu. Ponadto będą one zawierały:
  - uwarunkowania polityczne i kulturowe;
  - stan władzy państwowej i lokalnej;
  - stan administracji publicznej i usług;
  - stan i możliwości gospodarki;
  - potrzeby ludności cywilnej;
  - ruchy społeczne;
  - zaangażowanie rządowych (instytucjonalnych) i poza rządowych organizacji oraz ich struktury, mandat, możliwości i intencje;
  - media.

---

⁷⁴ Cyt. za: L. Bagiński, Cz. Marcinkowski, *Współpraca cywilno-wojskowa...*, s. 34-37.

- **funkcję doradczą dowódcy.** Sztab CIMIC w dalszej kolejności będzie odpowiedzialny za stałe informowanie dowódcy i jego sztabu odnośnie cywilnych warunków na obszarze działania. Istotne jest, aby dowódca otrzymywał jasne porady odnośnie tego jak prowadzone przez niego działania mogą wpływać na sferę cywilną.
- **funkcję szkoleniową.** Szkolenie prowadzone jest dla dowództwa i sztabów wszystkich szczebli oraz dla personelu przewidywanego do pracy w strukturach CIMIC. Szkolenie powinno zapewnić zakres wiedzy, która umożliwi najlepsze rozumienie sytuacji cywilnej.

W drugim etapie (operacyjnym) zasadniczym zadaniem CIMIC w trakcie prowadzenia operacji pokojowej jest zapewnienie efektywnej współpracy cywilno-wojskowej, która ma skutkować wsparciem sprecyzowanego zadania własnego dowódcy. W celu realizacji tego zadania powinny być nawiązywane i utrzymywane kontakty formalne i nieformalne z dużą liczbą organizacji działających w obszarze odpowiedzialności. Zakładając płynny charakter struktur władzy państwowej/lokalnej w sytuacjach kryzysowych, musi być dokonywana ciągła analiza sytuacji, która pozwoli na nawiązywanie kontaktów z coraz to nowszymi organizacjami i/lub organami władzy lokalnej i państwowej. W etapie tym wyróżnia się:

- **funkcję komunikacyjną.** Efektywna współpraca jest możliwa tylko wówczas, gdy istnieje ciągły kontakt na wszystkich szczeblach. Może być to trudne do osiągnięcia z powodu braku odpowiednich środków łączności i niechęci organizacji cywilnych do korzystania z infrastruktury wojskowej. Niemniej jednak dowódca powinien być w stałych kontaktach z kierownictwem rządowym i politycznymi liderami pozarządowych organizacji. Przy tych ostatnich powinni występować oficerowie łącznikowi odpowiedniego szczebla.
- **funkcję informacyjną.** CIMIC powinien być miejscem wymiany informacji pomiędzy komponentem wojskowym i organizacjami cywilnymi, a władzami politycznymi funkcjonującymi w rejonie operacji. Dostarcza ona dowódcom aktualnych informacji na temat sytuacji cywilnej w obszarze odpowiedzialności. Bardzo często informacje ze źródeł cywilnych mają znaczenie operacyjne. Zadaniem CI-

MIC jest również przekazywanie informacji organizacjom cywilnym z zachowaniem ograniczeń wynikających z ochrony tajemnicy wojskowej.

- **funkcję koordynacyjną.** Ze względu na różne mandaty, cele oraz sposoby realizacji tych celów powstaje wymóg koordynacji działań w celu uniknięcia narażenia na szwank głównego celu operacji.
- **funkcję legitymizacyjną.** Stałą cechą kontaktów cywilno-wojskowych jest konieczność wzajemnego korzystania ze swoich sił i środków. Świadczenie wzajemnych usług musi być przedmiotem formalnych porozumień. Sztab CIMIC będzie zatem uczestniczył w pracach nad wstępnym porozumieniem (*Memorandum of Understanding* - MOU) lub dalszymi porozumieniami w zakresie współpracy cywilno-wojskowej. Personel CIMIC odpowiedzialny jest za przygotowanie wstępnej wersji porozumień, które będą definiowały bezpośrednie relacje dowódcy z organizacjami cywilnymi.
- **funkcję kontrolną.** Wszystkie powyższe działania będą prowadzone na bazie ciągłej oceny sytuacji i potrzeb z zakresu aktywności będącej domeną organizacji cywilnych, które mogą być realizowane przez siły Sojuszu. Działania te powinny zmierzać w kierunku przekazania odpowiedzialności właściwym organizacjom cywilnym.

W trzecim etapie (przejściowym), który będzie bazował na relacjach podczas trwania etapu operacyjnego, podstawowym zadaniem CIMIC będzie zapewnienie bezkolizyjnego transferu zadań dotychczas realizowanych przez siły militarne demokratycznie wybranej władzy (przekazania obowiązków). W sytuacji, gdy komponent wojskowy będzie redukował swoje zaangażowanie, personel CIMIC powinien wzmocnić swoje działania w celu zminimalizowania zakłóceń życia cywilnego w wyniku transferu odpowiedzialności.

Podsumowując, z etapu przedoperacyjnego wynika, że komórka CIMIC jest istotnym elementem planistycznym na różnych szczeblach dowodzenia wielonarodowych połączonych sił zadaniowych. Komórka CIMIC opracowuje plan cywilno-wojskowej współpracy, który musi być zgodny z ogólnym planem działania dowódcy sił wielonarodowych, stanowiąc jego integralny element.

W czasie etapu operacyjnego, zakres działań komórek CIMIC, wynikających

z przygotowanego planu, zależy głównie od ogólnej sytuacji sił wielonarodowych w obszarze konfliktu. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń można stwierdzić, że dotyczy to przede wszystkim komponentu lądowego wielonarodowych sił zadaniowych CJTF (*Combined Joint Task Force*)⁷⁵, który wykonuje zadania bezpośrednio w rejonie konfliktu (kryzysu). W niewielkim stopniu problem ten dotyczy natomiast komponentu powietrznego, który bazuje głównie poza obszarem operacji. W tym przypadku uwzględnia się przede wszystkim **relacje zachodzące między rządem oraz społecznością państwa** odgrywającego rolę gospodarza a przybyłymi jednostkami. Na szczególną uwagę zasługuje uczestnictwo komórki CIMIC w procesie selekcji obiektów uderzeń oraz przyporządkowania im **właściwych oddziaływań**. Fakt, że w tak ważnym dla użycia sił powietrznych procesie mogą uczestniczyć przedstawiciele organizacji międzynarodowych oraz humanitarnych, jest bez precedensu.

W etapie przejściowym operacji wsparcia pokoju następuje przeniesienie odpowiedzialności za wykonanie zadań o charakterze pokojowym z komponentu wojskowego na organizacje cywilne, które ponownie odgrywają dominującą rolę. Głównym problemem komponentu wojskowego, jest wówczas przekazanie demokratycznie wybranym władzom terytorium charakteryzującego się jak najmniejszymi stratami w środowisku cywilnym. W sytuacji, gdy wielonarodowe połączone siły zadaniowe będą stopniowo ograniczały działalność, personel komórki CIMIC powinien wzmóc swoją aktywność, dążąc do zminimalizowania zakłóceń w środowisku cywilnym. W siłach powietrznych problem ten może dotyczyć sprawowania nadzoru i koordynacji nad ruchem lotniczym w obszarze, gdzie występują już wyraźne symptomy stabilizacji i powrotu do normalnego życia⁷⁶. Podobnie problem może być postrzegany w stosunku do zaangażowanych wydzielonych kontyngentów sił morskich. Przykładowe cele i w relacji do nich określone zadania CIMIC można przyjąć zamieszczone w tabeli 1.

---

⁷⁵ Zob., M. Obrusiewicz, *Wielonarodowe połączone siły...*

⁷⁶ Por., M. Marszałek, *Potrzeby i płaszczyzny współpracy cywilno-wojskowej w układzie wielonarodowym (sojuszniczym) w operacjach sił powietrznych poza terytorium NATO*, MW nr 3, Warszawa 2002, s. 44-57.

CELE I ZADANIA CIMIC

Tabela 1

Cele	Zadania
Wzmocnienie stopnia legitymizacji sił	- uzgodnienia z HNS - informowanie opinii publicznej
Realizowanie współpracy z IOs i NGOs	- utrzymanie stałych kontaktów z liderami IOs i NGOs
Zapewnienie realizacji uzgodnień pokojowych przez wszystkie strony	- wysyłanie obserwatorów realizacji uzgodnień
Zabezpieczenie dostępu do cywilnych zasobów	- ustalenie listy produktów o ograniczonej możliwości kupna - ustalenie wielkości i racji

Zródło: opracowanie własne.

W istocie problem sprowadza się do właściwej analizy sytuacji, zdefiniowania celu i na podstawie oczekiwanego efektu opracowania zadań, zapewniających jego osiągnięcie. Należy posiadać świadomość, że każdy cel posiada kilkuwariantowe metody jego osiągania, ale w przypadku CIMIC pomimo zaplanowania optymalnego działania nigdy oczekiwany efekt nie jest pewny, ze względu na zmienną, którą jest między innymi środowisko społeczne determinowane: świadomością, kulturą, zagrożeniami i warunkami egzystencji.

2.4. CIMIC w operacjach wsparcia pokoju

Wymiar cywilny współpracy cywilno-wojskowej obejmuje te obszary, w których zadania cywilne realizowane są jednocześnie z operacjami wojskowymi. Spośród wielu sfer cywilnych i wojskowych działalności, które pośrednio lub bezpośrednio wpływają na wspólne bezpieczeństwo państw uczestniczących w operacji, można wymienić⁷⁷:

- **koordynację opracowywania wspólnych planów** efektywnego użycia sojusznicych cywilnych zasobów wspierania strategii Sojuszu (Wysoki Komitet ds. Planowania Obrony Cywilnej w sytuacji Nadzwyczajnych Zagrożeń - SCEPC), poprzez:

⁷⁷ Zob., NATO. *Vademecum*, Bellona, Warszawa 1995, s. 123, 130, 131.

- zwalczanie katastrof czy klęsk żywiołowych;
- działania w sytuacjach kryzysów i wsparcie cywilne dla wojska (szczególnie dotyczące transportu cywilnego);
- **koordynację cywilnych i wojskowych regulacji** dotyczących przestrzeni powietrznej państw – członków NATO (Komitet ds. Koordynacji Europejskiej Przestrzeni Powietrznej – CEAC), poprzez:
  - ćwiczenia lotnicze,
  - harmonizację systemów i procedur kontroli ruchu powietrznego,
  - przydział częstotliwości nadawczych;
- **wsparcie logistyczne**, poprzez:
  - wspólne finansowanie urządzeń zaplecza logistycznego w ramach Programu Wspólnej Infrastruktury NATO,
  - koordynację cywilnych zasobów logistycznych w ramach planowania stanów wyższej konieczności,
  - logistyczny aspekty produkcji i zakupów uzbrojenia;
- **udostępnianie niezbędnych instalacji, magazynów i warsztatów, środków transportu, pojazdów, broni, amunicji, paliwa oraz części zamiennych;**
- **koordynację współpracy cywilno-wojskowej** w misji pokojowej, poprzez:
  - wzmocnienie współpracy pomiędzy Komitetem Wykonawczym ds. Pokoju i Bezpieczeństwa a Komitetem Wykonawczym ds. Humanitarnych oraz odpowiednimi departamentami Kwatery Głównej (HQ),
  - tworzenie w poszczególnych operacjach pokojowych tzw. Doraźnych Grup Roboczych (*Task Forces Group* - TFG), których zadaniem powinno być koordynowanie wysiłku różnych organizacji,
  - permanentne organizowanie kursów, seminariów, ćwiczeń itp. szkoleń.

Z tworzonej przez CIMIC płaszczyzny porozumienia i współdziałania dowódców z ludnością i władzami lokalnymi na poziomie operacyjnym i taktycznym wynika jego **rola – zapobieganie i rozwiązywanie konfliktu**⁷⁸. Rezultaty dotychczasowych badań świadczą o tym, że przedstawiciele cywilni odgrywają szczególną rolę w koordynacji działań sił pokojowych. Operacje mogą wymagać, bowiem użycia przemocy zbrojnej

⁷⁸ M. Cieślarczyk, *Współpraca cywilno-wojskowa jako zjawisko...*, s. 22.

(wykorzystania lotniczych środków rażenia) w trakcie równoległe prowadzonych działań humanitarnych. Bezpośredni udział organizacji cywilnych w *targetingu*⁷⁹ sprzyja właściwej koordynacji działań cywilnych i wojskowych w danym rejonie, chroniąc przedstawicieli organizacji humanitarnych przed rażącym skutkiem bojowego użycia lotnictwa. Dlatego też, bardzo podkreśla się znaczenie **koordynacji działań komponentu wojskowego i organizacji cywilnych**. Koordynacja jest niezbędna, wprost konieczna w celu zapewnienia całościowego zgrania pracy sztabu wielonarodowych połączonych sił zadaniowych w zakresie cywilno-wojskowej współpracy. Może to oznaczać, że odpowiednia koordynacja umożliwi uniknięcie lub zaistnienie konfliktów oraz stwarza przesłanki uzyskania pewności, że wszystkie czynności, formy, sposoby oraz opinie zostały wzięte pod uwagę i rozważone w trakcie czynności planistycznych związanych z operacją wsparcia pokoju⁸⁰.

Najtrudniejszym zadaniem realizowanym w operacji pokojowej przez siły Sojuszu, a co za tym idzie także i CIMIC będzie odbudowa struktur administracyjnych, politycznych i gospodarczych w środowisku dotkniętym konfliktem, gdyż NATO nie posiada kompetencji do prowadzenia działań tego typu. Działania takie są domeną społeczności międzynarodowej, niemniej jednak, Sojusz je wspomaga.

Analiza i badania przypadków wskazują na potrzebę nagłego i doraźnego koordynowania zastosowania w komórkach CIMIC komponentu powietrznego i morskiego w szeroko pojętych operacjach reagowania kryzysowego w których prowadzone są działania wspierające pokój. Użycie wydzielonych sił powietrznych i morskich wynika ze środowiska działania i uwarunkowań rozwoju sytuacji. Nie ulega wątpliwości, że w każdej operacji ze względu na środowisko działania wymagane jest użycie komponentu lotniczego, ze względu na konieczność koordynacji przestrzeni powietrznej, dostarczania pomocy humanitarnej⁸¹. Dodatkowym obciążeniem, w tym zakresie, są loty z pomocą humanitarną organizowane i wykonywane przez organizacje pozarządowe, prywatne organizacje ochotnicze oraz organizacje międzynarodowe. W czasie intensywnej operacji humanitarnej zwiększona liczba przylotów i odlotów może przekraczać możliwości

---

⁷⁹ *Targeting* – Termin pochodzący z języka angielskiego, który w wolnym tłumaczeniu oznacza „zarządzanie przez cele”. Zob., R. Kwećka, *Operacje połączone*, Materiał multimedialny, AON, Warszawa 2002.

⁸⁰ Zob., M. Marszałek, *Potrzeby i płaszczyzny współpracy...*

⁸¹ Por., tamże.

systemu kontroli przestrzeni powietrznej państwa pełniącego rolę gospodarza. W wypadku, gdy nie ma infrastruktury umożliwiającej sprawowanie kontroli przestrzeni powietrznej, zadaniem dowódcy elementu sprzymierzonych sił powietrznych będzie zorganizowanie tymczasowego (doraźnego) mechanizmu koordynacji obejmującego:

- wymagania operacyjne i taktyczne transportu powietrznego;
- procedury zarządzania przestrzenią powietrzną;
- procedury niezbędne do koordynacji lotów zarówno cywilnych, jak i wojskowych statków powietrznych.

Dopuszcza się sytuację, w której dowódca wielonarodowych połączonych sił zadaniowych nie musi mieć uprawnień w zakresie kontroli użycia przestrzeni powietrznej i wykorzystania środków powietrznych przez organizacje pozarządowe, prywatne organizacje ochotnicze oraz organizacje międzynarodowe. Ścisła koordynacja i właściwe porozumienia z tymi organizacjami, dotyczące przygotowanych przez nie lotów transportowych, mogą zdecydowanie ograniczyć liczbę negatywnych zdarzeń lotniczych, zwiększając jednocześnie efektywność działań humanitarnych prowadzonych przez wielonarodowe siły zadaniowe. Jednakże, główną część zadań w zakresie współpracy cywilno-wojskowej realizował będzie komponent lądowy wielonarodowych połączonych sił zadaniowych ze względu na społeczny charakter celów i zadań sytuowanych w środowisku lądowym człowieka.

CIMIC jest obszarem wzajemnego oddziaływania z organami cywilnymi i musi być uwzględniany zarówno w operacjach wspólnej obrony (*Collective Defence Operations* – CDOs), jak i w operacjach spoza tego artykułu (*Crisis Response Operations* – CROs). CIMIC jest kluczowym wątkiem (łącznikiem, swoistym interfejsem) całości planu operacyjnego a nie częścią działań. CIMIC nie oznacza wojskowego nadzoru nad organizacjami i agencjami cywilnymi, ani też na odwrót. Zastosowanie CIMIC następuje wtedy, gdy⁸²:

- siły wojskowe będą odpowiedzialne jedynie za zadania związane z bezpieczeństwem oraz za wsparcie odpowiednich organów cywilnych – w ramach środków i zdolności - w celu realizacji zadań cywilnych, wtedy, gdy zostanie to uzgodnione przez właściwego dowódcę wojskowego zgodnie z OPLAN

---

⁸² Zob., L. Zakrzewski, A. Rozbicki, *Wybrane zagadnienia współpracy...*, s. 20-24.

- oraz uprawnionymi organami cywilnymi, jeśli zajdzie taka potrzeba;
- będą wymagane (w wyjątkowych okolicznościach) od wojska zadania, za które normalnie odpowiedzialne są cywilne organy mandatowe, organizacje lub agencje. Zadania te będą podejmowane tylko wtedy, gdy nie będzie właściwego ciała cywilnego, nie będzie ono zdolne do wypełniania swoich mandatowych zadań oraz niepodjęcie tych zadań mogłoby doprowadzić do niepożądanych skutków. Wojsko powinno być przygotowane, aby na wniosek właściwych organów cywilnych po akceptacji przez NATO, podjąć konieczne zadania do czasu, gdy cywilne mandatowe organy, organizacje lub agencje nie będą przygotowane do ich przejęcia;
  - odpowiedzialność za zadania cywilne będzie przekazywana właściwym organom cywilnym, organizacjom lub agencjom. Proces ten powinien przebiegać w najkrótszym możliwym terminie i w możliwie najbardziej łagodny sposób;
  - wojsko będzie potrzebowało zwiększonego dostępu do cywilnych zasobów. W takiej sytuacji zostaną podjęte wszelkie starania w celu uniknięcia negatywnego wpływu na ludność miejscową, gospodarkę, środowisko, infrastrukturę i pracę organizacji humanitarnych;
  - zostaną podjęte wszelkie możliwe środki w celu zachowania neutralności i bezstronności organizacji humanitarnych.

Powyżej wymienione zastosowanie CIMIC wymaga zintegrowanego planowania i utrzymywania na szczeblu roboczym bliskich stosunków pomiędzy wojskiem i odpowiednimi cywilnymi organizacjami i agencjami przed oraz podczas rozwinięcia militarnego. Stosunki te będą utrzymywane zarówno na teatrze, jak i na szczeblu dowodzenia strategicznego lub poniżej, tam gdzie ma miejsce planowanie militarne. Należy przyznać, jednak, że nawet tam gdzie takie stosunki i mechanizm planowania istnieją, to nie zawsze może być możliwym formalne ich przeprowadzenie.

Dla potrzeb Sojuszu CIMIC opiera się na wytycznych Rady Północnoatlantyckiej (NAC), w świetle których za planowanie i realizację działań CIMIC na swoim obszarze operacji odpowiedzialne są głównie władze wojskowe NATO. W razie konieczności władze wojskowe NATO porozumiewają się z właściwymi komitetami Rady. Zgodnie z wytycznymi Rady, Komitet Wojskowy (MC) jest odpowiedzialny za politykę CIMIC w NATO.

Zakłada się, że doktryna CIMIC, wymagania operacyjne oraz standardy i procedury będą koordynowane w następujący sposób⁸³:

- doktryna zostanie wypracowana na podstawie doświadczeń NATO, aby dostarczyć państwom stosownych wytycznych do tworzenia zdolności CIMIC do działania. Doktryna współpracy cywilno-wojskowej NATO powinna odzwierciedlać szerokie podejście sił zbrojnych państw NATO do spraw bezpieczeństwa środowiska cywilnego. Gdzie jest to niezbędne, należy wziąć pod uwagę doktryny narodowe, które okazały się efektywne w państwach sprzymierzonych;
- dokumenty wymagań operacyjnych oraz próby o przeprowadzenie działań operacyjnych będą uwzględniały kwestie CIMIC;
- zostaną opracowane i wprowadzone w życie procedury i standardy interoperacyjności, aby określić możliwości CIMIC, które sprostałyby różnorodnym wyzwaniom;
- będą wzmocnione sztaby CIMIC we wszystkich głównych dowództwach NATO;
- państwa członkowskie NATO stworzą narodowe zdolności CIMIC na podstawie doktryny CIMIC, wymagań i procedur określonych w procesie planistycznym sił zbrojnych.

W konkluzji należy stwierdzić, że: CIMIC **musi być integralną częścią całej operacji**, która wymaga ścisłej koordynacji z innymi zdolnościami militarnymi i działaniami. **Jedność wysiłku** ma zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia maksymalnej korzyści z CIMIC. Działania krajowe i Sojuszu w zakresie CIMIC, na teatrze, powinny być ściśle koordynowane a sprzeczności łagodzone bez szkody dla potrzeb niższego szczebla dowodzenia. Porozumienia w zakresie dowodzenia, które koordynują kierunki przedsięwzięć CIMIC są szczególnie preferowane. Napięcia pomiędzy politycznym, wojskowym, humanitarnym, gospodarczym i innymi komponentami stosunków cywilno-wojskowych są szkodliwe dla ogólnego celu. Stąd, przejrzystość będzie zasadniczym czynnikiem zapobiegania i rozładowywania tego typu potencjalnie niestabilnych sytuacji ponieważ wzbudzają one zaufanie, wzrost pewności i pobudzają wzajemne zrozumienie. Zawsze, gdy to możliwe, jawność będzie przewodzić kontaktom CIMIC z organami cywilnymi i organizacjami. CIMIC **stanowi jedno z narzędzi operacyjnych dostępnych dla do-**

---

⁸³ L. Zakrzewski, A. Rozbicki, *Wybrane zagadnienia współpracy...*, s. 21-22.

wódcy w zakresie osiągnięcia jego długofalowego celu. Konieczność współpracy pomiędzy organizacjami wojskowymi i cywilnymi w operacjach powinny być wsparte przez kontakty robocze i uczestniczenie we wspólnych seminariach, szkoleniach i ćwiczeniach CIMIC. Wojskowa współpraca realizowana w ramach NATO obejmuje szeroki wachlarz relacji pomiędzy siłami Sojuszu a cywilnymi organami, ludnością, organizacjami i agencjami. Stosowane są zróżnicowane parametry, ponieważ, w tak szerokim spektrum, mają miejsce różnorodne stosunki zróżnicowane w zależności od rodzaju prowadzonej działalności.

Należy podkreślić, że współpraca cywilno-wojskowa ma charakter **wzajemnej zależności**: z jednej strony wzrasta zapotrzebowanie na wsparcie środkami wojskowymi, w celu zwiększenia efektywności władz cywilnych, a z drugiej nabiera znaczenia wsparcie udzielone operacji wojskowej ze strony cywilnej. Jest to zgodne z założeniami Koncepcji Strategicznej NATO, które stanowią, że: *Relacje, jakie zachodzą pomiędzy wojskami Sojuszu a cywilnym otoczeniem (zarówno rządowe, jak i pozarządowe), mają kluczowe znaczenie dla sukcesu operacji. Współpraca cywilno-wojskowa jest wzajemnie zależna: środki wojskowe wspomagają władze cywilne; w tym samym czasie cywilne wsparcie operacji wojskowych ma duże znaczenie dla logistyki, komunikacji, pomocy medycznej oraz spraw publicznych. Współpraca pomiędzy cywilnymi a wojskowymi partnerami Sojuszu jest nadal bardzo istotna*⁸⁴.

We współczesnych operacjach już nie jest wystarczająca tylko siła militarna zdefiniowana działaniem metodami i środkami walki zbrojnej. Wymagane jest działanie na szeroką sferę społeczną konfliktu wszelkimi optymalnymi środkami i metodami.

---

⁸⁴ *Koncepcja Strategiczna Sojuszu*, Waszyngton 23 - 24 kwietnia 1999, pkt. 60.

2.5. Formalne i instytucjonalne uwarunkowania współpracy cywilno-wojskowej w NATO

Doktryna NATO określona a AJP-09 określa współpracę cywilno wojskową CIMIC jako współdziałanie pomiędzy siłami Sojuszu oraz środowiskiem cywilnym, rządowym i pozarządowym, których działanie ma decydujące znaczenie dla sukcesu operacji. Działalność współpracy cywilno-wojskowej opiera się na wytycznych Rady Północno-Atlantyckiej (NAC), która jest odpowiedzialna za⁸⁵:

- określenie ogólnego, militarno-strategicznego kierunku polityki CIMIC w NATO;
- dostarczenie wytycznych politycznych, odnoszących się do rodzaju stosunków między NATO a Centrum Operacji Połączonych. Obejmuje to nawiązanie formalnych relacji przed rozpoczęciem operacji.

Odpowiedzialność za politykę CIMIC w NATO spoczywa, poprzez Oddział Operacyjny Międzynarodowego Sztabu Wojskowego, na Komitecie Wojskowym (MC). Komitet podpisuje dokument powołujący do życia **Grupę Roboczą (GW) CIMIC**, która odpowiada za doradztwo w kwestii polityki i natowskiej doktryny CIMIC. Główne obszary odpowiedzialności komitetu to:

- zapewnienie, aby (wszędzie gdzie to właściwe) aspekty CIMIC były włączone do innych dokumentów Komitetu w zakresie polityki;
- dostarczenie wytycznych dla przeprowadzenia CIMIC, zastosowania do operacji wojskowych, ćwiczeń i szkolenia;
- popieranie współpracy i koordynacji wszystkich spraw CIMIC w NATO oraz gdzie będzie to potrzebne, w ścisłej współpracy z państwami PdP i państwami nie należącymi do NATO a uczestniczącymi w operacji;
- doradzanie NAC i nakreślanie wytycznych według właściwości;
- w razie potrzeby wydawanie zaleceń Dowódcom Strategicznym.

Natomiast do obszarów odpowiedzialności Głównych Dowódców NATO należy:

- tworzenie i doskonalenie zdolności CIMIC w swoich dowództwach;
- opracowanie, koordynowanie i uaktualnianie koncepcji CIMIC, planów i procedur zgodnie z wytycznymi Komitetu Wojskowego;
- ustanowienie, w swoich sztabach i podległych dowództwach, komórki CIMIC lub

---

⁸⁵ L. Zakrzewski, A. Rozbicki, *Wybrane zagadnienia współpracy...*, s. 36.

odpowiednich sztabów oraz właściwych obszarów wspólnego oddziaływania z organizacjami cywilnymi;

- zapewnienie, aby podległe dowództwa posiadały doktrynę, wytyczne i standardowe procedury operacyjne potrzebne dla realizacji planów CIMIC zgodnie ze środkami ostrożności;
- przedkładanie do organów politycznych NATO zapotrzebowania na wsparcie operacji wojskowych przez CIMIC;
- koordynowanie i nadzorowanie prowadzenia CIMIC, po autoryzacji Komitetu Wojskowego;
- inicjowanie zapotrzebowania na prace badawczo-rozwojowe w zakresie doskonalenia technik CIMIC;
- opracowanie standardów szkoleniowych oraz prowadzenie szkoleń i ćwiczeń CIMIC;
- dokonywanie przeglądów i opracowanie środków ostrożności CIMIC, które przedkładane są MC/NAC do akceptacji.

Państwa członkowskie NATO zostały poproszone o wydzielenie specjalnych sił do utrzymywania współpracy cywilno-wojskowej. Współpraca taka jest warunkiem niezbędnym dla stworzenia cywilno wojskowych kontaktów istotnych dla osiągnięcia strategicznego celu operacji. Koncepcja, strategia oraz praktyka współpracy cywilno -wojskowej jest ciągle opracowywana, modelowana i doskonalona. Kraje, takie jak: Republika Czech, Dania, Niemcy, Holandia, Norwegia oraz Polska wspólnie zobowiązały się do powołania zintegrowanej, wielonarodowej **Północnej Grupy CIMIC**. Celem grupy jest zapewnienie państwom członkowskim niezbędnej zdolności funkcjonowania w obszarze CIMIC, międzynarodowe współdziałanie i szkolenie praktyczne, wzajemne wsparcie oraz polepszenie jakości działań państw członkowskich NATO. Grupa Północna CIMIC wspiera NATO swymi możliwościami operacyjnymi, które mogą być wykorzystane także przez inne organizacje międzynarodowe (np. ONZ, OBWE, UE) w czasie prowadzenia przez nich operacji. Celem Grup Roboczych (*Working Group* - WG) CIMIC jest dokonywanie oceny, czy kraje Sojuszu są efektywne w wykonywaniu zadań ze sfery współpracy cywilno-wojskowej poprzez⁸⁶:

---

⁸⁶ Tamże, s. 21-22.

- pogłębianie i rozwijanie zagadnień CIMIC;
- analizowanie i zatwierdzanie polityki CIMIC w NATO;
- koordynowanie doktryny CIMIC;
- wykorzystywanie zdobytych podczas operacji doświadczeń do opracowywania dokumentów polityki, doktryny i wytycznych.

Przewodniczącą Grupy Roboczej CIMIC jest przełożonym Oddziału Operacji Ogólnych i Zarządzania Kryzysowego, Wydziału Operacyjnego, Międzynarodowego Sztabu Wojskowego. Grupy Robocze spotykają się raz w roku. Wydział Operacyjny i Międzynarodowy Sztab Wojskowy są odpowiedzialne za wyznaczanie sekretarza na każde spotkanie. Inne zebrania zwoływane są w zależności od potrzeb. Przewodniczącą Grupy Roboczej przedstawia wcześniej porządek obrad na każde spotkanie, do którego członkowie Grup Roboczych będą mogli dodać własne komentarze i spostrzeżenia. Przewodniczący upewnia się, że został przygotowany i rozesłany do wszystkich uczestników tzw. Raport Podsumowujący, który opisuje powzięte decyzje i wykonane zadania. Przewodniczący Grupy Roboczej przedstawia proponowany porządek obrad na każde spotkanie. Członkowie WG mogą zaproponować osobne punkty do dyskusji, jako dodatek do porządku obrad. Po spotkaniu sekretarz przygotowuje sprawozdanie z obrad oraz listę przedsięwzięć do zatwierdzenia przez przewodniczącego.

Grupy Robocze CIMIC składają się z:

- członków reprezentujących państwa sygnatariuszy NATO. Osoby te mają prawo głosu oraz wprowadzania zastrzeżeń;
- przedstawicieli głównych dowództw NATO (MNC). Osoby te nie mają prawa głosu ani dokonywania poprawek. Jednakże, mają prawo do wyrażania swoich opinii, które zostaną odnotowane, jeśli takie będzie ich życzenie. Osobą taką jest senior CIMIC lub odpowiedni oficer w tym dowództwie;
- przedstawicieli sztabu międzynarodowego i innych organizacji NATO. Osoby te nie mają prawa głosu ani dokonywania poprawek. Jednakże, mają prawo do wyrażania swoich opinii, które zostaną odnotowane, jeśli takie będzie ich życzenie.

Do zadań Grup Roboczych należy⁸⁷:

- badanie wszystkich aspektów współpracy cywilno-wojskowej Sojuszu;

---

⁸⁷ Tamże, s. 25.

- nakreślenie a następnie zdefiniowanie zakres działania grup roboczych;
- dokonywanie oceny oraz uaktualnianie polityki, dyrektywy, doktryny i procedury NATO i MNC CIMIC;
- upewnianie się, że państwa i dowództwa są dobrze poinformowane o wszystkich zmianach i że ich problemy znajdują odzwierciedlenie w działaniach WG;
- analizowanie wymagań i przedstawianie propozycji do opracowania standardowego zakresu sił i możliwości;
- dostarczanie, rozwijanie oraz upowszechnianie wytycznych do szkoleń CIMIC we współpracy z innymi państwami;
- inicjowanie badań oraz ewentualnych zmian służących zwiększaniu efektywności działania CIMIC.

Międzynarodowe środowisko jest bardzo dynamiczne i ulega nieustannym turbulencjom, stąd poszczególne aspekty CIMIC wymagają ciągłego weryfikowania.

3. FUNKCJONOWANIE WSPÓŁPRACY CYWILNO-WOJSKOWEJ W REJONIE DZIAŁANIA SIŁ WSPARCIA POKOJU

Wnioski z analizy dokumentów legislacyjnych (normatywne), oraz z realizowanych przez Sojusz operacji wskazują, że pomimo posiadania doktryny CIMIC i procedur działania w każdej operacji ze względu na ich specyfikę wymagane jest twórcze podejście. Stąd zasadne jest poszukiwanie rozwiązania do problemu szczegółowego określonego w pytaniu: **w jakim zakresie specyfika sytuacji kryzysowych w operacjach wpływa na charakter koncepcji współpracy cywilno-wojskowej?** Wstępne wnioski z analizy przedmiotu badań wskazują, że problemy CIMIC, pomimo to, że zawsze były dostrzeżone dopiero pod koniec XX wieku. Stąd by zbadać istotę problemu konieczna jest analiza i porównanie wyników analiz z dotychczas prowadzonych operacji, w których problemy CIMIC rozwiązywano.

3.1. Początki współpracy cywilno-wojskowa

Z punktu formalnego można przyjąć, że problemy CIMIC zostały zapoczątkowane w operacji IFOR⁸⁸ i SFOR⁸⁹. W początkowym okresie operacji w Bośni-Hercegowinie brało udział około 60 tys. żołnierzy z 32 państw. Założenia operacji przyjęte przez Radę Ambasadorów NATO 12 października 1995 r. przewidywały realizację wojskowych aspektów planu pokojowego na 12 miesięcy. Układ z Dayton (21 listopada 1995 r.) w sprawie wojskowych aspektów ustanowienia pokoju na terenie Bośni-Hercegowiny posiadał, oprócz wojskowych, cywilne założenia, które nie zostały zrealizowane w czasie trwania misji. Mandat IFOR kończył się 20 grudnia 1996, dlatego 12 grudnia 1996 *Rezolucją nr 1088* misja została przedłużona⁹⁰. Wprowadzanie w życie Układu z Dayton⁹¹, ściśle

⁸⁸ IFOR (*Implementation Force*) operacja NATO prowadzoną w od 20 grudnia 1995 do 20 grudnia 1996 w Bośni i Hercegowinie pod dowództwem wojskowym NATO. W skład sił poza wojskami NATO wchodziły: pododdziały z państw uczestniczących w programie Partnerstwo dla Pokoju; państw nieeuropejskich (Egipt, Malezja, Pakistan) oraz Rosja.

⁸⁹ SFOR, (*Stabilisation Force* – Siły Stabilizacyjne NATO) – wojskowa grupa międzynarodowa rozlokowana w Bośni i Hercegowinie, której przewodziło NATO. Zasadniczym celem SFOR było utrzymanie porozumienia z Dayton. SFOR działało w ramach operacji *Operation Joint Guard* (21 grudnia 1996 - 19 czerwca 1998) i *Operation Joint Forge* (20 czerwca 1998 - 2 grudnia 2004). Obecnie misję utrzymywania pokoju w tym rejonie pełnią wojska EUFOR w ramach misji *Althea*.

⁹⁰ Zob., H. Knapik, A. Żarczyński, *Ocena wojny minowej w byłej Jugosławii*, PWŁąd. nr 11, Warszawa 1998.

współpraca NATO, UNHCR⁹², OBWE, Międzynarodowego Trybunału ds. Zbrodni Wojennych i innych organizacji spowodowało, że współpraca cywilno-wojskowa stała się jedną z podstawowych części operacji SFOR i jednym z ważniejszych pojęć NATO. Ze względu na wyodrębniający się w operacjach podział na dwa aspekty wojskowy i cywilny, zadania były realizowane przez różne instytucje. Sekwencja działań wojskowych realizowana była przez koalicję państw pod kierunkiem USA, wykorzystując struktury NATO (IFOR), natomiast działań cywilnych przez Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE). Układ dawał Radzie Bezpieczeństwa ONZ m.in. prawo mianowania Wysokiego Przedstawiciela: *w celu dopomożenia stronom w ich działaniach oraz mobilizowania i w zależności od potrzeb, koordynowania pracy organizacji i agencji biorących udział w wykonaniu cywilnych aspektów porozumienia pokojowego*⁹³. Z analizy treści układu wynikało, że rozwiązania humanitarne i społeczno-ekonomiczne będące konsekwencją konfliktu zostają powierzone organizacjom międzynarodowym.

Zjawiskiem spinającym obydwie te aspekty została współpraca wojskowo-cywilna (CIMIC), która wraz z wytwarzaniem się coraz korzystniejszych warunków polityczno-militarnych odgrywała coraz większe znaczenie i wysuwała się zdecydowanie na prowadzenie w aspekcie implementacji porozumień pokojowych. Szczególna aktywność komórek CIMIC, w tym regionie, przejawiała się w badaniu nastrojów społecznych, zabezpieczaniu podstawowych potrzeb materialnych, prowadzenia rozmów oraz odbudowy infrastruktury. Wymienione zadania w sposób szczególny rzutowały na funkcjonowanie CIMIC oraz przedstawiały go w korzystnym świetle opinii publicznej⁹⁴.

Z analizy rozwoju CIMIC od początku 1996 roku wynika, że dowódcy NATO odmawiali wsparcia cywilnym organizacjom, które nie były w stanie wykonywać swoich zadań

---

⁹¹ J. Ciechanowski, *Znaczenie ONZ dla utrzymania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego w świetle Układu z Dayton*, [w:] D.B. Bobrowa, E. Haliżak, R. Zięba (praca zbiorowa), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, FSM, Warszawa 1997, s. 435.

⁹² UNHCR (*United Nations High Commissioner for Refugees*)- Wysoki Komisarz Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców - został powołany przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych w 1951, w celu zajęcia się problemami globalnymi 1,2 miliona europejskich uchodźców pozbawionych domu w wyniku II wojny światowej. UNHCR zajmuje się problemami na szeroką skalę, a nie indywidualnymi przypadkami. Główne problemy: uchodźcy; duże grupy ludzi, których zakwalifikowano do grupy uchodźców, ale nie przyznano im tego statusu; problemy tzw. uchodźstwa wewnętrznego; wspieraniem powracających uchodźców.

⁹³ Por., *Ogólny Układ Ramowy o Pokoju w Bośni-Hercegowinie*. Zadania IFOR regulowane są głównie w Aneksie 1-A natomiast Aneks 10 poświęcony jest sprawom cywilnym.

⁹⁴ K. Józwiak, *Doświadczenia polskich kontyngentów wojskowych SFOR i KFOR w przygotowaniu sił zbrojnych RP do współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC)*, Warszawa 2001, s. 22-34.

bez zapewnienia przez SFOR warunków bezpieczeństwa oraz środków logistycznych będących w ich posiadaniu. Dowódcy uważali, że ich zadaniem jest wprowadzenie w życie wojskowych aspektów Układu z Dayton i nie chcieli angażować się w sprawy cywilne. Z ich punktu widzenia, w pierwszych kilku miesiącach działania IFOR istotnym było doprowadzenie do wycofania stron konfliktu za ustalone linie oraz zdeponowanie ciężkiego uzbrojenia w wyznaczonych punktach. W okresie tym, NATO współpracowało jedynie z Genewskim Czerwonym Krzyżem⁹⁵ w zakresie doprowadzenia do uwolnienia jeńców wojennych. Jednakże, po wykonaniu tego zadania, argument dowódców IFOR, że wszystkie dostępne środki powinny być użyte do zabezpieczenia wykonania zadań militarnych trudny był już do podtrzymania.

Pierwszym wyłomem w tych postawach była prośba przedstawiona przez Carla Bildta (Specjalnego Reprezentanta odpowiedzialnego za implementację cywilnych aspektów Układu z Dayton), w której zwracał się do NATO o zabezpieczenie działalności biura w środki transportowe, łączności i inne. Brak odpowiedniego wyposażenia i personelu w sytuacji, gdy IFOR nimi dysponował, powodował, że lista jego potrzeb nie stanowiła kłopotliwego zaskoczenia dla NATO. Rada Sojuszu zaakceptowała jego prośbę i wiosną 1996 roku wydała polityczną dyrektywę dla sił Sojuszu w IFOR, zobowiązując w niej dowódców do zapewnienia określonego wsparcia organizacjom cywilnym. Wojskowi rozpoczęli bliską współpracę z OBWE podczas wrześniowych wyborów 1996 roku i kolejnych organizowanych w Bośni-Hercegowinie. Siły IFOR/SFOR rozpoczęły, w tym samym czasie, współpracę z Międzynarodowymi Siłami Policyjnymi (*International Police Tasks Force* - IPTF) w: likwidowaniu składów broni, które bardzo często mieściły się w jednostkach lokalnej policji, odblokowywaniu dróg, ściganiu przestępców wojennych. Z czasem powiększała się liczba organizacji, z którymi siły NATO podejmowały współpracę (np. fundacji *EquiLibre*⁹⁶, Jugosłowiański Czerwony Krzyż, Polska Akcja Humanitarna⁹⁷).

---

⁹⁵ Genewski Czerwony Krzyż należy do międzynarodowej, humanitarnej i charytatywnej organizacji Ruchu Czerwonego Krzyża i Półksiężycy, który do 1988 r. nosił nazwę Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża – MKCK). Zrzesza on w swych szeregach wszystkie krajowe organizacje Czerwonego Krzyża. Zajmuje się podnoszeniem poziomu sanitarnego, ochrony zdrowia ludności, udzielanie pomocy społecznej. W działalności kieruje się zasadami: humanitaryzmu, bezstronności, neutralności, niezależności, dobrowolności, jedności i powszechności.

⁹⁶ *EquiLibre* to francuska organizacja humanitarna, którą w 1984 r. w Lyonie założył Alain Miche. Początkowo jej celem była pomoc polskiemu społeczeństwu, jednak od 1986 r. rozszerzono jej działalność na

3.1.1. Wpływ zadań realizowanych przez CIMIC na osiąganie celu operacji w Bośni-Hercegowinie

Do zasadniczych zadań sił stabilizujących SFOR na terenie Bośni i Hercegowiny należy:

- utrzymywanie odstraszającej obecności militarnej w Bośni i Hercegowinie;
- zapobieganie naruszeniom procesu pokojowego;
- kontrola przestrzeni powietrznej Bośni i Hercegowiny;
- wspieranie, w ramach posiadanych sił i środków, klimatu umacniania procesu pokojowego umożliwiającego organizacjom międzynarodowym oraz stronom Układu z Dayton realizację swoich zamierzeń;
- wspieranie organizacji cywilnych OHR⁹⁸, OBWE, UNHCR, itp., we wcielaniu w życie cywilnej części Układu z Dayton;
- wspieranie Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości dla byłej Jugosławii w ściganiu osób podejrzanych o popełnienie zbrodni wojennych.

Działania nad rozwojem CIMIC widoczne są m.in. w brygadzie powstałej w celu szybszego reagowania ONZ na sytuacje kryzysowe *Standby High Readiness Brigade – SHIRBRIG*⁹⁹. Rozwój tej idei pozwalał - oprócz podstawowych potrzeb operacji wojskowej – również określić czynniki ukazujące konieczność powiązań pomiędzy wojskowymi organami a organizacjami cywilnymi. W tym celu w sztabie brygady powołano komórkę G-5, której zadaniem stało się zapewnienie dowódcy brygady kontaktów ze środowiskiem cywilnym. Działania CIMIC w SHIRBRIG skupiają się wokół trzech głównych zagadnień: **wsparcia zadań operacyjnych; wsparcia na rzecz środowiska cywilnego, infrastruktury i opieki nad ludnością cywilną; działalności łącznikowej.**

---

inne kraje m.in. Bośnię. Od 1989 r. *EquiLibre* działa również w Polsce. Aktywną działaczką tej organizacji była Janina Ochojska, (w 1992 r. nadzorowała konwoje do Bośni).

⁹⁷ PAH (Polska Akcja Humanitarna) jest organizacją pozarządową działającą od 1994 r. Ta pierwsza, spośród polskich organizacji pozarządowych, kieruje się zasadami: poszanowania ludzkiej godności, stwarzania możliwości do usamodzielniania się i do budowania mechanizmów samopomocowych. Pomoc udzielana jest niezależnie od narodowości, czy stron konfliktów. Założycielka Janina Ochojska uważa, że pomoc powinna łączyć a nie dzielić. Szerzej: <http://www.pah.ngo.pl/>.

⁹⁸ OHR - (*Office of the High Representative*) - Urząd Wysokiego Przedstawiciela ONZ.

⁹⁹ *Standby High Readiness Brigade* (SHIRBRIG) przewidziana jest do prowadzenia operacji według Rozdziału VI Karty Narodów Zjednoczonych. Szerzej: www.shirbrig.dk.

1. Wsparcie zadań operacyjnych. Kontrola ludności i zasobów zapewnia brygadzie, ale też i ludności cywilnej środki zabezpieczenia przed skutkami działań zbrojnych i może zawierać:

- krótkoterminową pomoc władzom cywilnym w odbudowie infrastruktury niezbędnej do normalnego funkcjonowania usług i zaopatrywania ludności cywilnej;
- pomoc władzom lokalnym w minimalizowaniu aktów wrogości w stosunku do ludności cywilnej i przeciwdziałać zagrożeniom wynikającym z tych aktów;
- przegrupowanie ludności cywilnej z terenów zagrożonych, gdzie ich obecność może utrudniać operację lub narażać na akty wrogości stron konfliktu. Przegrupowanie powinno odbywać się do miejsc wcześniej rozpoznanych i przygotowanych.

2. Wsparcie na rzecz środowiska cywilnego, infrastruktury i opieka nad ludnością cywilną. Działania te powinny obejmować wszystkie działania CIMIC odnoszące się do pomocy społeczności cywilnej i powinny być postrzegane, jako:

- pomoc administracji cywilnej włączając w to działania umożliwiające dowódcy wypełnienie zobowiązań wobec społeczności cywilnej zgodnie z prawem międzynarodowym, traktatami i porozumieniami;
- krótkoterminowa pomoc władzom lokalnym poprzez zapewnienie porządku prawnego, zapewnienie środków i usług niezbędnych do funkcjonowania środowiska cywilnego oraz kontrola jej dystrybucji;
- pomoc humanitarna. Wspieranie działań rządowych i pozarządowych organizacji humanitarnych łagodzące skutki wojny, czy też klęsk żywiołowych.

3. Szeroko pojęta działalność łącznikowa. Działalność ta wymaga zaangażowania oficerów łącznikowych o bardzo różnych specjalnościach (np. inżynierskiej, logistycznej, medycznej itp.) i może być podzielona na dwie kategorie: działalność łącznikowa zewnętrzna oraz specjalistyczna.

- **Działalność łącznikowa zewnętrzna** kierowana jest przez G5 i/lub szefa oficerów łącznikowych. Oficerowie łącznikowi pracują przy różnych lokalnych i humanitarnych organizacjach. Składają meldunki o planach i działaniach oraz przekazują prośby o pomoc, której organizacje te potrzebują. Ze względu na swoje usy-

tuowanie posiadają ogromne możliwości do przygotowywania aktualnych analiz sytuacji i przekazywania informacji.

- **Działalność łącznikowa specjalistyczna.** Oficerowie łącznikowi – specjaliści wywodzą się z innych komórek sztabu i w miarę potrzeb świadczą swoje usługi na rzecz G5. Rolą ich jest działanie w charakterze specjalistów w danej specjalności/dziedzinie i być swoistym „filtrem” zapotrzebowań płynących z różnych organizacji.

Na poziomie dowództwa sił międzynarodowych SFOR za realizację współpracy cywilno-wojskowej odpowiedzialny jest oddział J-9 (posiadający międzynarodową strukturę), któremu podporządkowane są trzy bataliony CIMIC, a także kompanie CIMIC z grup bojowych. Na poziomie dywizji i grup bojowych - sekcje współpracy cywilno-wojskowej (S-5). Za realizację zadań CIMIC w grupie bojowej (sekcja G-5), zgodnie z zawartym porozumieniem odpowiedzialna jest strona fińska, która stale obsadza stanowisko szefa sekcji. Jest to zgodnie z podpisanym w grudniu 1999 *Porozumieniem o utworzeniu Nordycko-Polskiej Grupy Bojowej (Memorandum of Understanding - MOU)*.

Do zadań Nordycko-Polskiej Grupy Bojowej w Siłach Stabilizujących w Bośni-Hercegowinie należy:

- manifestowanie militarnej obecności żołnierzy – członków misji;
- zapobieganie i usuwanie wrogości pomiędzy poszczególnymi społecznościami;
- kształtowanie bezpiecznego oraz stabilnego otoczenia;
- wprowadzenie w życie postanowień Układu z Dayton;
- utrzymywanie łączności z organizacjami rządowymi i pozarządowymi, głównie z UNHCR¹⁰⁰, OBWE, IPTF¹⁰¹, OHR¹⁰², lokalnymi władzami oraz miejscową ludnością, w budowaniu realistycznego obrazu sytuacji zawierającej powtórne osiedla-

---

¹⁰⁰ UNHCR (*United Nations High Commissioner for Refugees*) - Wysoki Komisarz Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców. Został powołany przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 1951 roku w celu rozwiązania problemów przesiedleńców po II wojnie światowej w Europie. Obecnie zajmuje się: problemami globalnymi a nie indywidualnymi: uchodźców poza terytorium wasnego państwa; uchodźców wewnątrz państwa; ludzi, których zakwalifikowano jako uchodźców, ale nie zapewniono im określonego statusu.

¹⁰¹ IPTF - *International Police Task Force* - Międzynarodowe Siły Policyjne.

¹⁰² OHR (*Office High Representative in Bosnia and Herzegovina*) – Urząd Wysokiego Przedstawiciela ONZ na Bośnię i Hercegowinę.

nie, repatriację, demokratyzację życia oraz potrzebę pomocy w strefie odpowiedzialności;

- koordynowanie wysiłków w celu powrotu ludności oraz odbudowy zniszczeń;
- używanie specjalistów CIMIC w rozwoju przyszłych projektów pomocy oraz odbudowy;
- używanie pododdziałów CIMIC do gromadzenia informacji oraz monitorowanie cywilnej aktywności w strefie odpowiedzialności;
- używanie zespołów CIMIC jako specjalistów do wykonywania zadań specyficznych.

Skalę zadań odzwierciedla szeroki zakres aktywności współpracy cywilno-wojskowej od ochrony zagrożonego życia ludzkiego, do odbudowy struktur rządowych i pozarządowych. W realizacji zadań, takich, jak: zabezpieczenie wyborów (listopad 2000) oraz zabezpieczanie powrotu uchodźcom CIMIC jest wspierany przez inne struktury sztabu oraz pododdziały operacyjne. Osoby funkcyjne oraz bezpośredni wykonawcy zadań współpracują z przedstawicielami: UNHCR, OBWE, IPTF oraz OHR.

Współpraca cywilno-wojskowa, podczas wypełniania zadań, kieruje się następującymi zasadami:

- zadania wojskowe mają pierwszeństwo przed zadaniami CIMIC w każdym czasie i we wszystkich warunkach misji;
- za ukierunkowanie aktywności struktur CIMIC odpowiada dowódca. W czasie realizacji zadań musi obowiązywać jedność kierowania¹⁰³ i dowodzenia¹⁰⁴;
- wsparcie wojskowe strukturom cywilnym w rejonie odpowiedzialności musi trwać krótko. Struktury cywilne nie mogą stać się zależne od wojskowej pomocy, muszą podejmować działania w oparciu o własne siły i środki;
- wsparcie powinno być skoncentrowane na osiągnięciu konkretnego celu, nie może dojść do rozdrobnienia wysiłku na kilku kierunkach współpracy;

---

¹⁰³ Kierowanie – działalność zmierzająca do skoordynowanego wykorzystania będących do dyspozycji organu kierowniczego zasobów ludzkich i materialnych do osiągnięcia założonych celów. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002, s. 30.

¹⁰⁴ Dowodzenie – ukierunkowana działalność dowództwa mająca na celu utrzymanie wojsk w ciągłej gotowości i zdolności bojowej oraz przygotowanie działań zbrojnych i kierowanie nimi. Tamże, s. 16.

- muszą być podejmowane wysiłki w celu stworzenia bezpiecznych warunków organizacjom cywilnym zajmującym się implementacją postanowień porozumienia pokojowego;
- ze wsparcia wojskowej struktury cywilne powinny skorzystać w jak największym stopniu (praktycznym, propagandowym, moralnym itd.). Szczególnie ważna jest pomoc w ochronie dóbr kultury. Wojsko musi starać się zrozumieć miejscową kulturę i zwyczaje ludności;
- podjęte stosunki wzajemne muszą być utrzymywane i umacniane dla dobra i korzyści obu stron;
- dopuszczalne jest użycie siły w celu ochrony ludności cywilnej przed cierpieniami i przemocą;
- personel CIMIC powinien pełnić funkcję rozjemczą w sytuacjach trudnych;
- otwarta, efektywna i stała komunikacja powinna stanowić podstawę we współdziałaniu z organizacjami pozarządowymi. Należy nie szczędzić czasu na przełamywanie rozbieżności.

W celu pełnej harmonii w realizowaniu współpracy cywilno-wojskowej do wieloletniej praktyki działań w tym zakresie należą organizowane (trzy razy do roku) tygodniowe kursy dla osób funkcyjnych CIMIC (od stopnia porucznika do pułkownika). Celem kursów jest przygotowanie oficerów do przyszłej działalności w strukturach CIMIC od szczebla grupy bojowej do Kwatery Głównej SFOR. Zajęcia odbywają się w strefie działań i na obiektach Sił Stabilizujących SFOR. W kursach uczestniczą również polscy oficerowie, którzy pełnili i pełnią służbę w strukturach SFOR lub KFOR.

Do głównych zadań mandatowych sekcji CIMIC, wypełniających obszary jej działalności, zaliczyć można:

- ograniczenie wpływu spraw cywilnych na operacje wojskowe;
- nawiązanie i utrzymywanie kontaktów z władzami lokalnymi;
- prowadzenie spotkań z lokalnymi organizacjami humanitarnymi w celu udzielania pomocy społeczności lokalnej;
- udzielanie pomocy organizacjom humanitarnym w zakresie swobodnego poruszania się;

- rozpoznawanie aktualnej sytuacji socjalnej i stanu infrastruktury we współdziałaniu z organizacjami UNHCR, UNCA¹⁰⁵, IPTF oraz ECMM¹⁰⁶ i organizacjami pozarządowymi;
- przyjmowanie od ludności zażaleń i skarg na działanie żołnierzy Sił Międzynarodowych SFOR;
- koordynowanie udziału przedstawicieli władz lokalnych w pracy w tzw. *Joint Military Commission* – JMC;
- organizowanie i udział w „patrolach humanitarnych” w celu zbierania informacji o sytuacji ludności cywilnej;
- sporządzanie dziennych i tygodniowych raportów oraz meldunków sytuacyjnych.

Poza dokumentacją wynikającą z przepisów i właściwych postanowień na wszystkich szczeblach CIMIC prowadzona jest baza danych, która jest pomocna w prowadzeniu współpracy cywilno-wojskowej. Baza danych obejmuje zbiory informacyjne dotyczące:

- wykazów władz gminy: samorządowych, administracyjnych i policji (np. stanowiska, nazwiska, przynależność partyjna);
- stosunku lokalnych władz do realizacji *Porozumienia Pokojowego z Dayton*;
- zjawisk polityczno-społecznych mogących wpływać na poziom bezpieczeństwa żołnierzy SFOR;
- działalności lokalnych partii politycznych (programy, liderzy, siedziby itd.);
- obsady kierowniczych stanowisk w głównych zakładach pracy położonych w strefie odpowiedzialności;
- działalności lokalnych organizacji humanitarnych;
- ekonomiki miast i gmin, poziomu życia lokalnych społeczności;
- procesów powrotu uchodźców i osób przesiedlonych;
- organizacji wyborów prowadzonych przez OBWE (lokalne komisje wyborcze, punkty wyborcze, ładowiska dla śmigłowców);
- działalności lokalnego szkolnictwa, służby zdrowia, itp.;

¹⁰⁵ UNCA - United Neighborhood Centers of America.

¹⁰⁶ ECMM - *European Community Monitor Mission* - otworzyła swoje biura w 1991, aby wspierać działania dyplomatyczne Unii Europejskiej na Bałkanach.

- planowania i realizacji projektów w obszarze odpowiedzialności.

Zbieranie takich informacji wydaje się ułatwiać określanie i wskazywanie środków ciężkości na każdym szczeblu i prowadzi do harmonijnej współpracy cywilno-wojskowej, na którą składają się odpowiednie działania, oddziaływania, współzależności i transfery, umożliwiające osiągnięcie zakładanego efektu końcowego, jakim jest pożądany stan bezpieczeństwa.

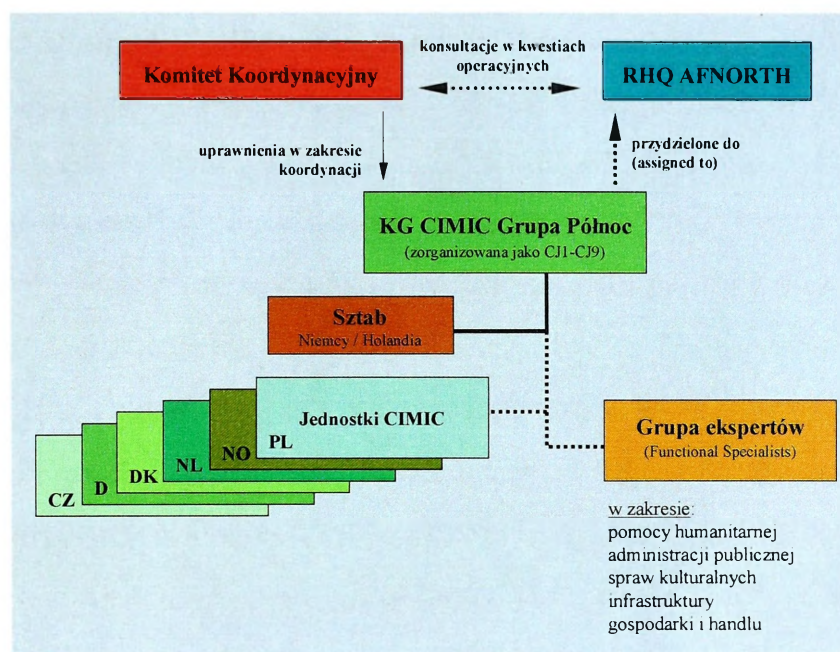
Od początku lat dziewięćdziesiątych Polska funkcjonuje w ramach nowego porządku polityczno-militarnego w Europie. Członkostwo w Sojuszu Północnoatlantyckim nakłada na Polskę obowiązek osiągnięcia przez siły zbrojne interoperacyjności oraz dokonania głębokich przeobrażeń struktur państwowych, bowiem oprócz przyjęcia określonych standardów militarnych Polska musi być gotowa do wypełniania zadań przez elementy pozamilitarne systemu obronnego państwa (*Standing Operational Procedure - SOP*). Wśród wielu celów dostosowujących Polskę do standardów NATO jest współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC)¹⁰⁷. Z punktu widzenia charakteru tej współpracy polskie zadania w tym względzie dzieli się na trzy grupy: poza obszarem NATO, na terytorium innego państwa członkowskiego Sojuszu oraz na terytorium Polski, które mogą być wykonywane w czasie pokoju, kryzysu lub wojny¹⁰⁸.

W listopadzie 1995 r. Polska wyraziła gotowość uczestniczenia w operacji IFOR, proponując skierowanie do Bośni jednostki sformowanej na bazie 16 bpd zgłoszonego do uczestnictwa w programie Partnerstwa dla Pokoju (PdP). W dniu 5 grudnia 1995 Rada Ministrów podjęła decyzję o skierowaniu polskiego batalionu do udziału w Brygadzie Nordycko-Polskiej w ramach dywizji amerykańskiej. Po zakończeniu działania IFOR Polska została zaproszona do udziału w SFOR. Zadania mandatowe w rejonie misji w ramach Nordycko-Polskiej Brygady (NORDPOLBDE) wykonywała Polska Jednostka Wojskowa (PJW) SFOR w liczbie 500 żołnierzy. W wyniku prowadzonej restrukturyzacji Sił Stabilizujących (SFOR) od 5 stycznia 2000 r. powstała w miejsce Nordycko-Polskiej Brygady, Nordycko-Polska Grupa Bojowa (NPGB), rozmieszczona w rejonie Doboju i podporządkowana bezpośrednio dowódcy Międzynarodowej Dywizji Północ MND(N) (rys 3.1).

---

¹⁰⁷ Zob., M. Drosta (red. nauk.). *Współpraca cywilno-wojskowa Polska – NATO*, AON, Warszawa 2000, s. 123.

¹⁰⁸ Tamże, s. 10.

Rys. 3.1. Struktura CIMIC Group North

Źródło: S. Bukowicka, *Rola i miejsce CIMIC*, AON, Warszawa 2002.

Pomoc dla ludności serbskiej wzięła na siebie kompania Alfa z Nordycko-Polskiej Grupy Bojowej (NPBG) SFOR. Polski Kontyngent Wojskowy SFOR w ramach NPBG działa wspólnie z kontyngentami: duńskim, krajów bałtyckich, szwedzkim i amerykańskim. Oprócz zadań utrzymania stabilnej sytuacji w rejonie odpowiedzialności, śledzenia ruchów Sił Zbrojnych Federacji Bośniacko-Chorwackiej, czuwania nad przebiegiem procesu rozminowania¹⁰⁹, monitorowania przemieszczania się jednostek na terenie Federacji i Republiki Serbskiej oraz lustrowania składów uzbrojenia w ramach współpracy cywilno-wojskowej jest rozpoznawanie potrzeb ludności zamieszkującej tą strefę i wspieranie działających tam organizacji humanitarnych. Wiele zadań wykonywane jest na rzecz CIMIC i przy jego pomocy. Mają one oddziaływanie niejako propagandowe, ponieważ mają budować pozytywny wizerunek SFOR w strefie jego odpowiedzialności. Do dotychczasowych, rutynowych patroli operacyjnych doszły patrole badające sytuację socjalną miejscowej ludności. Dzięki temu patrolowanie nabrało nowego znaczenia. Konwoje z pomocą socjalną stały się codziennością, podczas których rozdawano paczki z żywnością, ciepłą odzieżą oraz zabawkami dla dzieci. Poprzez częste kontakty z mieszkańcami, wizyty w ich domach (czy zagrodach), szczerze przyjacielskie rozmowy

¹⁰⁹ Sektor tworzy 12 gmin o powierzchni 3200 km², na terenie których rozmieszczonych jest 8000 pól minowych. S. Galicki, *Wierzę w rozsądek*, [w:] www.army.mil.pl.

poznawano nastroje, potrzeby, ustalane szczegóły ewentualnej pomocy. Podczas takich rozmów prowadzono notatki, gdyż nawet nic nie znaczące drobiazgi sprawnemu specjaliście mówią bardzo wiele¹¹⁰. Na ich podstawie analizowane są nastroje wśród społeczeństwa, lokalizowane punkty zapalne oraz incydentalne naruszenia prawa¹¹¹. Dowódca stacjonującej w Bośni-Hercegowinie Wielonarodowej Dywizji „Północ” wchodzącej w skład SFOR, gen. mjr S. Blumen, wyrażał zadowolenie z posiadania w składzie dywizji polskich żołnierzy. Uważał ich za doskonały przykład profesjonalizmu¹¹².

Jednakże współpraca cywilno-wojskowa nadal jest jeszcze w fazie początkowej. Wiele spraw wymaga rozwiązania. Działania są często nieskoordynowane. Brakuje metod i środków dla rozwiązania niektórych problemów (np. uchodźców). Jednak długofalowe działania, ścisła współpraca, sprawna koordynacja i rozwijane oddziaływania, współzależności i transfery skutkują coraz lepszymi rokowaniami na przyszłość.

3.1.2. Funkcjonowanie współpracy cywilno-wojskowej na przykładzie operacji wsparcia pokoju KFOR

Kosowo położone jest w Federacyjnej Republice Jugosławii (FRJ) w południowej części Serbii (rys. 3.2). Stolicą prowincji jest Pristina. Kosowo zamieszkują: Albańczycy (90%), Serbowie, Bośniacy, Romowie oraz Aszkale, Egipcjanie, Grecy, Goranie. Obszar Kosowa podzielony jest na 31 gmin. W każdej z nich władze sprawuje Rada Gminy wybrana w wyborach municypalnych 18 października 2000. Władze Rady wspomagane są przez funkcjonariuszy Misji Narodów Zjednoczonych w Kosowie (UNMIK - United Nations Mission in Kosovo).

Prowincja podzielona jest na pięć stref działania międzynarodowych sił KFOR¹¹³. Za realizację zadań mandatowych w każdej strefie odpowiada brygada międzynarodowa.

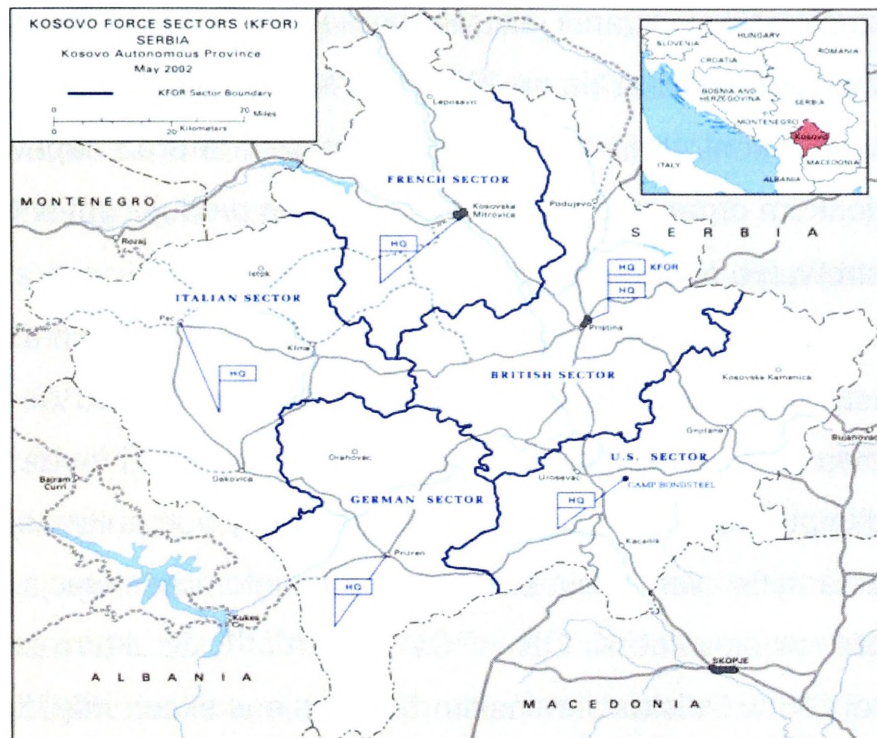
¹¹⁰ Np. fakt, że podczas dwóch ostatnich świąt we wsi nikt nie strzelał na wiwat, świadczy o braku broni (lub amunicji) w tym rejonie. Pomimo to, podczas patrolu nigdy nie można zapominać o środkach ostrożności. R. Bałt, *Bądźcie tu jak najdłużej*, [w:] www.army.mil.pl.

¹¹¹ S. Galicki, *Zapomniana misja*, [w:] www.army.mil.pl.

¹¹² S. Galicki, *Duma narodu*, [w:] www.army.mil.pl.

¹¹³ KFOR (Kosovo Force) - siły międzynarodowe pod auspicjami NATO, działające na terenie Kosowa od 12.06. 1999 na mocy mandatu numer 1244 przez Radę Bezpieczeństwa ONZ. Decyzja o wysłaniu wojsk KFOR do Kosowa podjęta została w świetle kryzysu humanitarnego, jaki zaistniał w wyniku ciągłych walk pomiędzy Armią Wyzwolenia Kosowa (UCK) a wojskowymi i policyjnymi oddziałami Serbii i Czarnogóry. Obie strony dopuszczały się aktów przemocy wobec ludności cywilnej, co przyczyniło się m.in. do znacznej emigracji miejscowej ludności. W momencie rozpoczęcia misji w skład KFOR wchodziło 50 000 żołnie-

Sztaby brygad mieszczą się w dużych miastach stanowiących centra władzy, ekonomiczne i kulturalne prowincji.

Rys. 3.2. Kosowo z podziałem na strefy odpowiedzialności

Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Grafika:KFOR_Sectors_2002.jpg.

Do podstawowych zadań sił pokojowych KFOR należy:

- zorganizowanie systemu rozpoznania i monitorowania oraz przestrzegania porozumień i traktatów międzynarodowych w celu stworzenia warunków bezpiecznej egzystencji oraz normalizacji sytuacji w prowincji;
- nadzorowanie procesu wprowadzenia ładu i porządku prawnego oraz umożliwienie kontynuowania tego procesu organizacjom i instytucjom cywilnym;
- monitorowanie granicy kosowsko-macedońskiej;
- wspieranie organizacji cywilnych w ustanawianiu prawa i porządku publicznego w prowincji;

rzy z 30 państw, zarówno członków NATO, jak i niezrzeszonych. Wśród krajów, które wystąpiły do Kosowa najwięcej żołnierzy znajdują się m.in. Wielka Brytania (19 000 żołnierzy), Stany Zjednoczone (7 000), Francja (7 000), Niemcy (6 000), Włochy (5 000), Rosja (ok. 3 000), Holandia (2 000), Ukraina (1 300) i Hiszpania (1 200). Swoje wojska wystąpiły również państwa członkowskie NATO: Belgia, Bułgaria, Czechy, Dania, Estonia, Grecja, Islandia, Kanada, Litwa, Luksemburg, Norwegia, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Turcja i Węgry. Udział w KFOR biorą również wojska z państw niebędących członkami NATO, w tym Argentyna, Armenia, Austria, Azerbejdżan, Finlandia, Gruzja, Irlandia, Maroko, Malezja, Szwecja, Szwajcaria oraz Zjednoczone Emiraty Arabskie.

- wspieranie odbudowy i rozwoju prowincji;
- wspieranie pomocy humanitarnej;
- prowadzenie rozminowania, usuwania niewybuchów i innych przeszkód, zapewniając swobodę poruszania się głównymi szlakami komunikacyjnymi;
- sprawowanie kontroli na przejściach granicznych oraz zapewnienie bezpieczeństwa członkom organizacji międzynarodowych pracującym w rejonie tych przejść;
- demonstrowanie obecności militarnej wojsk KFOR;
- zapewnienie bezpieczeństwa i swobody ruchu na głównych drogach.

Długość listy zadań odzwierciedla ich ważność i złożoność. Wśród nich współpraca cywilno-wojskowa pojawia się poprzez wspieranie organizacji cywilnych w ustanawianiu prawa i porządku publicznego w prowincji oraz pomocy humanitarnej.

W celu zidentyfikowania obszaru CIMIC objęto obserwacją pośrednią Polsko-Ukraiński Batalion w składzie KFOR - POLUKRBAT¹¹⁴. Struktura sekcji współpracy cywilno-wojskowej S-5 w Polsko-Ukraińskim Batalionie w siłach międzynarodowych KFOR w Kosowie składa się z oficerów polskich i ukraińskich. Zadaniem powierzonymi tej sekcji są:

- organizacja oraz uczestnictwo w spotkaniach z mieszkańcami oraz liderami wiosek w regionie odpowiedzialności POLUKRBAT;
- organizacja oraz uczestnictwo w spotkaniach z przedstawicielami władzy lokalnej;

---

¹¹⁴ POLUKRBAT - idea powołania Polsko-Ukraińskiego Batalionu Sił Pokojowych zrodziła się 5 października 1995 roku na spotkaniu ministrów obrony narodowej Polski i Ukrainy. W 1998 roku rozpoczęto formowanie wspólnej jednostki. Pierwsze wspólne ćwiczenia żołnierzy polskich i ukraińskich odbyły się w dniach 1-10.06.96 na Ukrainie i 30.09.-07.10.96 w Polsce. Na POLUKRBAT składają się część polska, wydzielona w czasie jego formowania z 14. Brygady Pancerniej (od 1 lutego 2000 r. 14. BPanc została połączona z 21. Brygadą Strzelców Podhalańskich, pod wspólną "podhalańska" nazwą i numerem) oraz część ukraińska - z 310 Pułku Zmechanizowanego w Jaworowie (od 1998 r. funkcjonuje jako 208 Samodzielny Batalion Specjalny, podporządkowany bezpośrednio Dowództwu Zachodniego Obszaru Operacyjnego Ukrainy). Etat Polsko-Ukraińskiego Batalionu Sił Pokojowych wynosi 754 żołnierzy, językiem obowiązkowym w czasie wspólnych ćwiczeń i działania jest język angielski. Batalion przyjął jako swoich patronów hetmana Jana Karola Chodkiewicza i Piotra Kanaszewicza Sahajdacznego. Gotowość operacyjną jako całość jednostka osiągnęła na początku roku 1999. Batalion może być wykorzystany w międzynarodowych misjach o mandacie zaakceptowanym przez Radę Bezpieczeństwa ONZ lub organizowanych z ramienia innej organizacji odpowiedzialnej za utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego zgodnie z zapisami rozdziału 8 Karty Narodów Zjednoczonych lub też w ramach sił międzynarodowych sformowanych przy konsensusie Rady Bezpieczeństwa ONZ. Żołnierze POLUKRBAT-u misję w Kosowie pełnią od 10.07.2000 roku. Na czas misji w Kosowie do batalionu włączono 30 osobowy pluton żołnierzy litewskich. Dowództwo POLUKRBAT w Kosowie mieści się w miejscowości Kacanik.

- współpraca z organizacjami międzynarodowymi pracującymi w regionie odpowiedzialności POLUKRBAT;
- koordynacja dostarczania pomocy humanitarnej w rejonie odpowiedzialności;
- współpraca z oficerami G-5 TFF (*Task Force Falcon*) poprzez uczestnictwo w odprawach IOWG (*Information Operation Working Group*) oficerów CIMIC wszystkich jednostek wchodzących w skład MNB(E);
- analiza stanu sytuacji społeczno-politycznej w rejonie misji oraz identyfikacja kierunków zagrożeń.

W celu osiągnięcia zadania pierwszego, którym jest organizacja oraz uczestnictwo w spotkaniach z mieszkańcami oraz liderami wiosek w regionie odpowiedzialności POLUKRBAT, organizowane były spotkania, które miały na celu uzyskanie i utrzymanie publicznego poparcia oraz wsparcia operacji wojskowych przez ludność cywilną. Podczas rozmów przekazywane były informacje, stanowiące podstawę współpracy z CIMIC:

- KFOR oraz UNMIK nie tolerują przemocy oraz działalności kryminalnej w poszczególnych gminach;
- społeczność lokalna odpowiedzialna jest za informowanie o przemocy i działalności kryminalnej;
- wspólnota międzynarodowa będzie opóźniała pomoc humanitarną w danych rejonach, w czasie wspierania przez społeczność lokalną przemocy międzyetnicznej i działalności kryminalnej;
- społeczność lokalna powinna wspierać KFOR i UNMIK w ich działaniach przeciwko przemocy i działalności kryminalnej;
- wszyscy obywatele Kosowa myśląc o przyszłości swoich dzieci nie powinni przekazywali młodszemu pokoleniu informacji o nienawiści międzyetnicznej;
- w celu rozwoju ekonomicznego Kosowa oraz wdrażania demokratycznego systemu prawnego wspierano prace legalnie wybranych władz lokalnych oraz organizacji międzynarodowych w tym rejonie;
- wszyscy obywatele Kosowa powinni wspierać plany UNHCR (*United Nations High Commissioner for Refugees*) oraz KFOR dotyczące powrotu uchodźców do miejsc zamieszkania;
- wszyscy powinni stać się odpowiedzialnymi obywatelami Kosowa.

Na spotkaniach tych poruszano bieżące problemy nurtujące społeczność lokalną. Spotkania stanowiły również okazję do zbierania informacji odnośnie:

- nastrojów społeczeństwa;
- wzajemnego stosunku społeczności albańsko-kosowskiej do siebie;
- stosunku społeczeństwa do wspólnoty międzynarodowej w Kosowa;
- zagadnień demograficznych poszczególnych gmin;
- potrzeb materialnych ludności w rejonie odpowiedzialności (m.in. w celu ukierunkowania działalności organizacji humanitarnych).

Zwracano szczególną uwagę na to, jak duży wpływ na nastroje lokalnej społeczności w stosunku do żołnierzy POLUKRBAT wywierają prowadzone przez batalion operacje i wykonywane przez żołnierzy zadania. Pozytywne oddziaływanie na kształtowanie nastrojów ludności wywierało:

- zaangażowanie żołnierzy, wysoki poziom realizowanych zadań przy zachowaniu bezstronności;
- stałe utrzymywanie dobrych stosunków z przedstawicielami lokalnych władz;
- uczestnictwo w ważniejszych wydarzeniach społecznych;
- uczestnictwo w prowadzeniu akcji humanitarnych;
- uczestnictwo lekarzy batalionu w akcjach pomocy medycznej.

Według miejscowej ludności na negatywny wizerunek KFOR wpłynęła:

- operacja przeszukania „*Gordon and Search*”;
- akcje kontroli pojazdów na tymczasowych posterunkach kontrolnych;
- niekulturalne zachowanie się żołnierzy w stosunku do lokalnej społeczności;
- niehonorowanie przez żołnierzy obyczajów, kultury i religii lokalnej społeczności znacząco różniących się od polskich.

Można wnioskować, że działania podejmowane w celu poprawy bezpieczeństwa mimo wszystko odbierane były bardzo subiektywnie. Nie można zlikwidować przemocy bez pozbawienia sprawców ich narzędzi (broni). Również nie można zagwarantować bezpieczeństwa, jeżeli w danym niestabilnym obszarze będzie następował swobodny przepływ ludzi i środków walki lub artykułów pochodzących z przestępstwa. W wielu przypadkach właśnie takie akcje i środki kontroli były postrzegane negatywnie. Być może głębia niechęci nie tkwiła w samej idei kontroli, a w sposobie jej przeprowadzenia.

Zadania drugiej sekcji CIMIC w POLUKRBAT realizowano w gminach Kacanik i Strpce i dotyczyły organizacji oraz uczestnictwa w spotkaniach z przedstawicielami władzy lokalnej. Do badań w niniejszej pracy posłużono się opisem sytuacji z rejonu wyszczególnionych gmin.

W gminie Kacanik organizowano spotkania z prezydentem gminy (pan Takir Caka), wiceprezydentem (Xhabir Zharku), sekretarzem (Eshrefem Vtsht) oraz dyrektorami poszczególnych departamentów. Celem tych spotkań było zebranie informacji o sytuacji, potrzebach i oczekiwaniach lokalnej społeczności. Poruszano bieżące problemy gminy związane z sytuacją ekonomiczną: ze stanem bezpieczeństwa, z nastrojami związanymi z nastawieniem władzy lokalnej do wspólnoty międzynarodowej oraz żołnierzy POLUKRBAT. Rozmowy z prezydentem gminy były bardzo trudne, ponieważ on starał się narzucić własny temat rozmowy, a na pytania odpowiadał ogólnikowo; unikał rozmów o szczegółach w danym temacie. Jego zastępca, były członek WAK¹¹⁵, wbrew stanowisku pracował niezależnie od prezydenta gminy. Podejrzewano go o kierowanie zorganizowaną grupą przestępczą w Kosowie. Posiadał podwójne amerykańsko-albańskie obywatelstwo; często przebywał w USA; gdzie prawdopodobnie malwersował duże sumy pieniędzy. Podejrzewano go o wspieranie działalności albańskich grup ekstremistycznych w Macedonii.

W gminie Strpce odbywały się spotkania z prezydentem gminy panem Bahrim Hyzenim oraz jego zastępcą panem Ademem Shabani. Ze względu na strukturę ludnościową gminy Strpce, oprócz tematów poruszanych w czasie rozmów w Kacaniku, dyskutowano o problemach związanych z poprawą stosunków serbsko-albańskich. Serbowie zarzucali prezydentowi gminy członkostwo w WAK, dlatego też nigdy nie uznawano go oficjalnie za prezydenta gminy.

Ponieważ serbska społeczność nie była reprezentowana w radzie gminy, bardzo istotne były spotkania z liderami serbskiej demokratycznej sceny politycznej gminy. Wspólnota międzynarodowa nie uznawała natomiast przedstawicieli byłych władz serbskich w Strpcach (przewodniczącego Slavisa Redzic i sekretarza Svetislav Durlevic).

---

¹¹⁵ UÇK – Armia Wyzwolenia Kosowa (alb. Ushtria Çlirimtare e Kosovës) - zbrojna organizacja działająca na terenie Kosowa od 1992. Po raz pierwszy do przeprowadzonego przez siebie zamachu UÇK przyznała się 11 lutego 1996 po zamach na obozy serbskich uchodźców z Krajiny. W 1998 rozpoczęła walki z siłami rządowymi oraz rozpoczęła prześladowania serbskiej ludności cywilnej i Albańczyków, którzy ich nie popierali.

Najistotniejszymi były spotkania z wybranym, w wyborach listopadowych 2001 posłem parlamentu Kosowa reprezentującym Serbów ze Strpc, panem Sokolem Dtordevtciem. Na spotkaniach z nim przekonywano do rozpoczęcia współpracy z albańską reprezentacją gminy; jak również do rozwinięcia współpracy ze wspólnotą międzynarodową.

Również spotkania z przedstawicielami Jugosłowiańskiego Czerwonego Krzyża w Brezovicy były bardzo ważnymi z uwagi na ich duży wpływ na lokalną społeczność serbską. Konsultowano na nich problemy bieżące mieszkańców gminy, jak również plany organizacji konwojów do granicy z centralną Serbią.

Kolejne zadanie sekcji CIMIC, polegające na współpracy z organizacjami międzynarodowymi, pracującymi w regionie odpowiedzialności POLUKRBAT, realizowane było poprzez kontakty z:

- przedstawicielami UNMIK. Organizowano cotygodniowe spotkania (na terenie obu gmin) w ramach JSCM (*Joint Security Committee Meeting*) oraz spotkania nieplanowe, dotyczące bieżących problemów na terenie obu gmin. Spotkania w ramach JSCM prowadził administrator gminy. Uczestnikami, oprócz przedstawicieli UNMIK, byli przedstawiciele policji międzynarodowej UNMIK-P/CIVPOL, KFOR (POLUKRBAT, US Civil Affair Team na daną gminę, US MP), przedstawiciele OBWE oraz UNHCR. Na spotkaniach w ramach JSCM omawiane były tematy związane ze stanem bezpieczeństwa w gminie, rozwojem gospodarczym (projekty gospodarcze), z sytuacją ekonomiczną lokalnej społeczności; przestrzeganiem demokratycznych zasad rządzenia przez władze lokalne;
- administratorem gminy Kacanik - panem Muhammedem Zia byłym pułkownikiem armii pakistańskiej. Współpraca z nim układała się dobrze, jednakże odczuwało się jego proalbańskie nastawienie do społeczności Kosowa. Spotkania odbywały się w poniedziałki (godz. 10.30) w budynku UNMIK;
- administratorem gminy Strpce - panem Charlesa Messtera z Kanady. Współpraca z nim była oceniana bardzo dobrze. Spotkania odbywały się w piątki (godz. 12.00) w budynku UNMIK;
- z przedstawicielami OSCE w ramach JSCM oraz indywidualnych spotkań z przedstawicielami tej organizacji. W Strpcach znajdowało się przedstawicielstwo OBWE na obydwie gminy w rejonie odpowiedzialności POLUKRBAT. Sze-

fem, który zajmował się organizacją wyborów lokalnych w październiku 2002 był Amerykanin Maurice Nyberg;

- z przedstawicielami UNHCR w ramach JSCM oraz spotkań z reprezentantami *Local Workim Group on IDPs Return* (Grupy Roboczej pracującej nad kwestią powrotu uchodźców) oraz indywidualnych spotkań z przedstawicielem organizacji, którym na gminę Strpce i Kacanik była pani Marie Whalen z Republiki Czeskiej. Współpraca z UNHCR, opierała się na wspólnych pracach wspólnoty międzynarodowej mających na celu bezpieczny powrót uchodźców (głównie mniejszości narodowych) do miejsc zamieszkania przed konfliktem w 1999 roku. Zgodnie z planem działalności UNHCR na rok 2002; raz na dwa tygodnie w budynku UNMIK w Strpcach odbywały się spotkania *Loca1 Working Group*, dotyczące: powrotu serbskich uchodźców (mieszkających ówczesnie w gminie Strpce) do rejonu Urosevac/Ferizaj i Prizren oraz omamiono problem tzw. wizyt „go and see” (polegających na odwiedzaniu swoich byłych domostw Serbów do Starego Kacanika oraz Albańczyków do Gornej, Dolnej Bittnii i Susic). Oficerowie CIMIC mieli wiele zastrzeżeń odnośnie pracy przedstawicielki UNHCR pani Whalen w gminie Kacanik i Strpce. Często podawała informacje niezgodne z prawdą oraz spowodowała, że próba zorganizowania przez POLUKRBAT wizyt „go and see” dla Serbów do Starego Kacanika zakończyła się niepowodzeniem.

Następne zadanie sekcji CIMIC, tj. koordynacja dostarczania pomocy humanitarnej w rejonie odpowiedzialności, realizowane było poprzez zbieranie informacji dotyczących potrzeb materialnych ludności w rejonie odpowiedzialności. Sekcja pomagała rządowym oraz pozarządowym organizacjom humanitarnym właściwie rozdzielać pomoc humanitarną. W tym okresie wiele organizacji humanitarnych zaczęło wycofywać się z rejonu Kosowa i do mieszkańców tego rejonu trafiało coraz mniej pomocy humanitarnej.

Kolejne zadanie polegające na współpracy z oficerami G-5 TFF realizowane było poprzez uczestnictwo w odprawach wszystkich jednostek wchodzących w skład MNB(E). Na odprawach, odbywających się w każdą środę w Camp Bondsteel przedstawiciele batalionów omawiali sytuację polityczno-militarną w rejonie odpowiedzialności, natomiast oficerowie planowania z komórek G-2; G-3, G-5 przedstawiali analizę sy-

tuacji w całej brygadzie oraz prognozę dotyczącą sytuacji polityczno-militarnej w rejonie MNB(E) na następny tydzień.

Działalność sekcji G-5 opierała się na ścisłym współdziałaniu z innymi komórkami sztabu:

- S-2 – w zakresie przekazywania informacji związanych z rozpoznaniem nastrojów wśród społeczności lokalnej, jak również informacje od organizacji międzynarodowych;
- S-3 – w zakresie koordynowania wykonywania zadań CIMIC;
- S-4 – w zakresie koordynowania wsparcia logistycznego cywilnych organizacji humanitarnych.

Zadania realizowane przez oficera prasowego wchodzącego w skład sekcji polegały na:

- nawiązywaniu kontaktów i współpracowania z mediami w celu kreowania obiektywnego obrazu działań batalionu w kraju;
- przedstawicielem polskiego radia program V (oddział w wersji nadawanej w języku angielskim na cały świat);
- dziennikarzami dwutygodnika KFOR „Chronicle” - oficjalnej gazety KFOR;
- przedstawicielami lokalnego radia albańskiego w Kacaniku (Radio Kacanik) oraz serbskiego w Brezovicy (Radio Brezovica);
- reprezentowaniu dowódcy batalionu w kontaktach z mediami;
- zbieraniu informacji na temat obiektywności informacji ukazujących się w mediach a dotyczących batalionu.

Zadanie polegające na analizie sytuacji społeczno-politycznej w rejonie misji oraz zagrożeń z tego kierunku, realizowano na podstawie opracowanych przez sekcję dokumentów, do których należały:

- 1) meldunek tygodniowy (opracowywany w języku polskim) obejmujący okres od w środę do środy. Meldunek przekazywano do komórki sztabu S-3 w każdą środę do godz. 15.00. Meldunek składał się z: oceny sytuacji polityczno-militarnej w rejonie misji oraz próśb.
- 2) meldunek miesięczny (opracowywany w języku polskim) obejmujący okres od 28 danego miesiąca do 28 następnego miesiąca. Meldunek przekazywano do S-3

do 28 każdego miesiąca do godz. 12.00. Na meldunek ten składało się kilka punktów. Meldunek miesięczny był kompleksowym sprawozdaniem z działalności zakończony wnioskami.

- 3) meldunek tygodniowy (opracowywany w języku angielskim) przygotowywany na odprawę IOWG, które dotyczyły realizacji działań batalionu w obu gminach oraz sytuacji polityczno-militarnej. Zwykle opracowywano go w formie slajdów do prezentacji.

Dodatkowo, po każdym spotkaniu z przedstawicielami organizacji międzynarodowych bądź społeczności lokalnej oficer sekcji, biorący w nich udział, zobowiązany był do sporządzania meldunku, w którym przedstawiał uczestników spotkania oraz dokładnie opisywał kwestie omawiane na spotkaniu.

Od czasu ustanowienia, na mocy Rezolucji RB ONZ nr 1244 w 1999 r., Misji Narodów Zjednoczonych w Kosowie (UNMIK) pełniła ona legalną władzę w 30 gminach Kosowa. W gminach tych, następowało planowe przekazywanie administracji lokalnej władzy i odpowiedzialności za rządzenie gminą przez UNMIK. Wyjątek stanowiła 31. gmina – Strpce, w której nie funkcjonowała lokalna władza. Spowodowane to było bojkotem i nie przystąpieniem do wyborów 18.10. 2000 serbskiej ludności gminy, która nie zgadzała się z podziałem mandatów

Działanie poszczególnych organizacji międzynarodowych i lokalnych do celów niniejszej pracy opisane zostaną na przykładzie działalności w dwóch gminach Kosowa: Kacanik i Strpce¹¹⁶.

Gmina Kacanik nie posiadała przedstawicielstwa **OBWE** (znajdowało się ono w miejscowości Urosevac) tylko biuro kontaktowe (czynne w dni robocze w godz. 10.00-12.30). Misja OBWE w Kosowie została ustanowiona jako nadrzędna organizacja monitorująca wdrażanie demokratycznego systemu prawnego. Misja tworzyła odrębną od UNMIK (Misji Narodów Zjednoczonych w Kosowie) strukturę, jednakże ściśle z nią współpracowała. Odpowiadała za: organizowanie i nadzorowanie wyborów; monitorowanie przestrzegania w Kosowie praw człowieka; szkolenie wymiaru sprawiedliwości oraz sił policyjnych; wsparcie rozwoju mediów lokalnych. W gminie nie było również siedziby lokalnej **Wysokiego Przedstawiciela ONZ ds. Uchodźców** (UNHCR). Gminę

---

¹¹⁶ Zob., Polsko-Ukraiński Batalion ...

reprezentował przedstawiciel z regionalnej siedziby UNHCR w Gnjilanie. Instytucja odpowiadała za: organizowanie schronień dla uchodźców; realizowanie programu ochrony ludności w okresie zimowym; koordynowanie dystrybucji żywności; opracowywanie oraz nadzorowanie programu realizacji powrotu uchodźców do Kosowa. Ponadto w gminie działała: **Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM)** oraz **Amerykańska Agencja Rozwoju Międzynarodowego (USAID)**. Zajmowały się one różnymi programami pomocy, związanymi z rekonstrukcją infrastruktury oraz dystrybucją żywności. Najbardziej aktywną w gminie organizacją pozarządową było **Stowarzyszenie Matki Teresy** z siedzibą w Kacaniku, którego głównym zadaniem była dystrybucja żywności i odzieży. Natomiast zadaniem przedstawicielstwa **Kosowskiego Czerwonego Krzyża**, mającego swoją siedzibę w Kacaniku było organizowanie różnego rodzaju kursów szkoleniowych, związanych z pogłębianiem wiadomości na temat stanu sanitarno-higienicznego wśród społeczności lokalnej. Kolejną organizacją było **Centrum Ochrony Kobiet i Dzieci** (z siedzibą w Domu Kultury w Kacaniku), które zajmowało się ochroną praw kobiet i dzieci, szczególnie w społeczności muzułmańskiej. Dodatkowo, organizowało kursy języka angielskiego oraz kursy komputerowe dla kobiet. Mały budżet gminy nie przewidywał wydatków w sektorze kultury i wszystkie pieniądze na działalność kulturalną, funkcjonującego Domu Kultury, pochodziły od organizacji humanitarnych. W budynku tym, znajdowała się również biblioteka oraz działało kilka kółek zainteresowań. Dzięki **Międzynarodowemu Korpusowi Medycznemu** czynne było Centrum Młodzieżowe, gdzie prowadzono szkolenia komputerowe, związane z edukacją zdrowotną. Organizacja ta pomagała również w rekonstrukcji lokalnych ośrodków zdrowia. **Polska Akcja Humanitarna** (z siedzibą w Domu Kultury w Kacaniku) zaangażowana była w renowację Domu Kultury oraz w inne programy pomocy dla młodzieży szkolnej. Była to pierwsza tego rodzaju placówka, założona przez polską organizację. Sytuacja w polskim sektorze pozarządowym zmieniła się na tyle, że założenie stałej placówki umożliwiło realizację długoterminowych działań na rzecz rozwoju obszaru dotkniętego konfliktem oraz skuteczniejsze niesienie pomocy humanitarnej osobom cierpiącym¹¹⁷. **Unia Europejska** przeznaczyła 400 tys. euro na budowę nowoczesnego, ekologicznego wysypiska śmieci obok wioski Stagovo.

---

¹¹⁷ <http://www.pah.ngo.pl/>.

W gminie Strpce władzę pełnili przedstawiciele Misji Narodów Zjednoczonych UNMIK. W Stpcach znajdowało się przedstawicielstwo OBWE, które zajmowało się między innymi organizacją wyborów lokalnych w październiku 2002 w tej gminie oraz Kacaniku. W gminie nie było siedziby lokalnej **Wysokiego Przedstawiciela ONZ ds. Uchodźców**. Gminę reprezentował przedstawiciel z regionalnej siedziby UNHCR w Gnijlane. Instytucja odpowiadała za organizowanie i nadzorowanie programu realizacji powrotu uchodźców serbskich, głównie z rejonu Urosevac i Prizren zamieszkujących obecnie gminę Strpce. **Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji** (z siedzibą w Urosevacu) zajmowała się różnego rodzaju programami pomocy związanymi z rekonstrukcją infrastruktury oraz dystrybucją żywności. W gminie działały również organizacje międzynarodowe. Najaktywniejszą z nich było przedstawicielstwo **Jugosłowiańskiego Czerwonego Krzyża**, z siedzibą w Brezovicy. Organizacja odpowiadała za dystrybucję żywności i odzieży. Pomagała również w organizowaniu konwojów do centralnej Serbii. Pomoc, w zakresie dostaw żywności i odzieży dla albańskiej populacji gminy, świadczyło przedstawicielstwo **Stowarzyszenia Matki Teresy** z siedzibą w Firaji. **Polska Akcja Humanitarna** (z siedzibą z Kacaniku) realizowała różnego rodzaju programy pomocy dla młodzieży szkolnej i dzieci. Międzynarodowa, katolicka organizacja humanitarna, **Catholic Relief Service (CRS)** pomagała głównie uchodźcom, którzy w czasie wojny stracili cały swój dorobek.

Zakres działań wyszczególnionych organizacji na pewno jest niepełny, jednakże na ich podstawie stwierdzić można, że współpraca cywilno-wojskowa, w porównaniu z latami poprzednimi (SFOR) rozwijała się intensywnie. Liczba organizacji międzynarodowych angażujących się z roku na rok była coraz większa, a sposoby realizacji zadań stawały się bardziej skuteczne. Przedsięwzięcia wojskowych i cywilnych uczestników operacji, ze względu na coraz stabilniejszą sytuację, stawały się elastyczniejsze, a współzależności, transfery i kontakty zmierzały w pożądanym kierunku, co za tym idzie, problemy związane z kryzysem w Kosowie czyniły się łatwiejszymi do rozwiązywania. Wnioski z analizy realizowanych zadań przez CIMIC w wyszczególnionych gminach wskazują na ich dużą rozpiętość i konieczność współpracy z różnymi podmiotami. Można postawić tezę, że osiągnane efekty realizowanych zadań CIMIC być może nie są dostrzegalne podczas ich realizacji, ponieważ ich zadaniem jest tworzenie podstaw do

zmian mentalnych i do osiągania trwałych i długofalowych celów. Nie ulega wątpliwości, że społeczeństwa obu analizowanych gmin pomimo tak wielu zadań realizowanych na ich korzyść odczuwało ich niedosyt. Ale również w większości zdawało sobie sprawę, że bez tych zadań ich życie wyglądałoby znacznie gorzej. Również pewien niedosyt możliwości posiadali i nadal posiadają pracownicy CIMIC, ponieważ pragnęliby w szerszym zakresie wspierać społeczność lokalną i dowództwo kontyngentu w kreowaniu celu długofalowego, który jest bardziej odpowiedni do tworzenia stałych zmian.

3.2. Współpraca cywilno-wojskowa na przykładzie operacji wsparcia pokoju ISAF

Źródła konfliktu w Afganistanie jest wiele i właściwie dopiero atak Amerykanów w odpowiedzi na zamachy terrorystyczne spowodował odkrycie skali problemu. Kraj posiadający swoją historię od 3.tys. lat przed nową erą stał się jednym z najbardziej zacofanych zakątków świata. Spowodowały to czynniki kulturowe oraz wzrastający konserwatyzm religijny, a przede wszystkim dążenie do anarchicznej niezależności poszczególnych prowincji w państwie. Nie bez znaczenia na poziom niskiego rozwoju miały również wpływ próby podporządkowania sobie Afganistanu zwłaszcza od XIX wieku. W historii ludzkości zwykle najazd i zniszczenie jednej cywilizacji dawało podstawy do tworzenia nowej. W tym przypadku każdy najazd i opór powodował straty bez nadziei na stworzenie podstaw do wprowadzania dynamicznych zmian.

Trwające wojny: 1839-1842; 1878 – 1880 Afgańsko – Angielskie spowodowały podział terytorium Pasztunów w 1893 według tzw. linii Duranda i przyłączenie ich do Pakistanu. Po zamachu stanu 17 lipiec 1973 nastąpiło zakończenie panowania monarchii i ogłoszono kraj republiką. W 1978 zamach stanu zorganizowany przez marksistów spowodował długoletni konflikt wewnętrzny, w który włączył się aktywnie w 1979 były ZSRR. Ostatecznie konflikt wewnętrzny od 24.12. 1979 przerodził się w konflikt przeciw ZSRR. Po porażce i wycofaniu się Rosjan w 1988 roku Afgańczycy przejmują odpowiedzialność za kraj, w którym ścierają się różne nurty w walce o władzę. Ostatecznie w 1996 roku władzę w Afganistanie przejmują talibowie, a w opozycji dla nich tworzy się Związek Północny.

W sierpniu 1998 r. Stany Zjednoczone przeprowadziły ataki rakietowe na prawdopodobne bazy terrorystów w Afganistanie, których celem było zmuszenie Talibów do ekstradycji międzynarodowego terrorystę Osamy bin Ladena. W listopadzie 1999 ONZ nałożyła na Afganistan sankcje ekonomiczne, również żądając wydania Osamy bin Ladena. Sankcje wzmocniono w styczniu 2001 (m.in. zakazem sprzedaży broni do Afganistanu).

Po atakach 11 września 2001 na World Trade Center i Pentagon również Amerykanie zażądali natychmiastowego wydania Osamy bin Ladena, a gdy 19 września Talibowie odmówili, USA rozpoczęło działania zbrojne. Stany Zjednoczone wspierały Związek Północny, a następnie przystąpiły do ataku lotniczego. W listopadzie 2001 wspierany przez USA Związek Północny zajmuje Maazar-a- Sharif, a w grudniu 2001 zostaje podpisane w Bonn porozumienie w sprawie kalendarza tworzenia zrębów nowej władzy. Do stycznia 2002 siły Talibów i Al Kaidy Osamy bin Ladena zostały całkowicie rozbite. Władzę w Afganistanie objął Pasztun Hamid Karzai, wybrany przez Loja Dżirgę w czerwcu 2002 na prezydenta, a do kraju przybyło kilka tysięcy żołnierzy sił pokojowych (stacjonują prawie wyłącznie w Kabulu i okolicach pod dowództwem NATO). W 2004 roku przyjęto nową Konstytucję i przeprowadzono wybory prezydenckie, a w 2005 wybory parlamentarne. Wielu lokalnych przywódców dysponuje własnymi wojskami i nie chce się zbyt podporządkowywać władzom w Kabulu, obawiając się utraty prestiżu, stąd w górach wciąż ukrywa się część Talibów. Działania podejmowane przez Talibów w walce z legalną władzą zyskują poparcie zwłaszcza wśród ludności wiejskiej, rozczarowanej i zniechęconej brakiem widocznych efektów głównie gospodarczych oraz społecznych.

We współczesnych konfliktach nie wystarczy pokonać siłę zbrojną przeciwnika, należy na danym obszarze zaprowadzić określony porządek społeczny, którego nie wprowadzi się bez wsparcia dotychczas pokonanych. Stąd tworzy się programy, by za ich pośrednictwem wspierać kreujących pozytywne zmiany w państwie. Wielu analityków podkreśla, że osiągnięcie sukcesu w Afganistanie wymaga czegoś więcej niż osiągnięcie celu militarnego operacji. Do tego potrzebne jest afgańskie poczucie własności i wszechstronne podejście zaangażowanych sił i środków do wspierania ich w budowaniu szans na rozwój społeczny i gospodarczy oraz bezpieczeństwo wewnętrzne. To ozna-

cza również wspólną odpowiedzialność, że trzeba dokonywać zmian w rzeczywistości afgańskiej wspólnie, wzajemnie się akceptując.

Z tego też względu powstają elementy, które posiadają zadanie wspomagać zarówno rząd afgański jak i siły ISAF w realizacji ich zadań. Różnorodność zadań wskazuje, że ich struktury nie mogły być takie same. Z jednej strony istnieją sprawdzone we wcześniejszych operacjach rozwiązania CIMIC, ale w stosunku do wyzwań w Afganistanie są nieadekwatne. Stąd stanowiło to podstawę do powstania zespołów do odbudowy każdej z prowincji zniszczonego 23. letnią wojną Afganistanu. W Tm celu powołano zespoły odbudowy prowincji (ZOP; ang. Provincial Reconstruction Teams - PRT). Zespoły odbudowy prowincji jako nowe narzędzie wspomagające działania wojskowe w operacji Enduring Freedom powstały w grudniu 2002. Początkowo zespoły te tworzone były pod kierownictwem USA w ramach działań koalicyjnych jednak w związku z tym, że tworzone były przez poszczególne państwa i przez nie finansowane nabierały one różnych kształtów, z tego też względu nie ma dwóch identycznych ZPO – każdy z istniejących ma swoją specyfikę. Zespoły dowodzone są przez dowództwo ISAF, natomiast na szczeblu regionalnym koordynowane są przez dowództwa regionalne.

PRT ma za zadanie prowadzenie działalności na rzecz rozszerzenia i wzmocnienia władzy Islamskiej Republiki Afganistanu, na szczeblu prowincji w celu umożliwienia rozwoju, oraz tworzenia stabilnego i bezpiecznego środowiska w obszarach prowadzonych operacji umożliwiając realizację zadań w obszarze reform sektora bezpieczeństwa (ang. Security Sector Reform – SSR) i wspierania odbudowy.

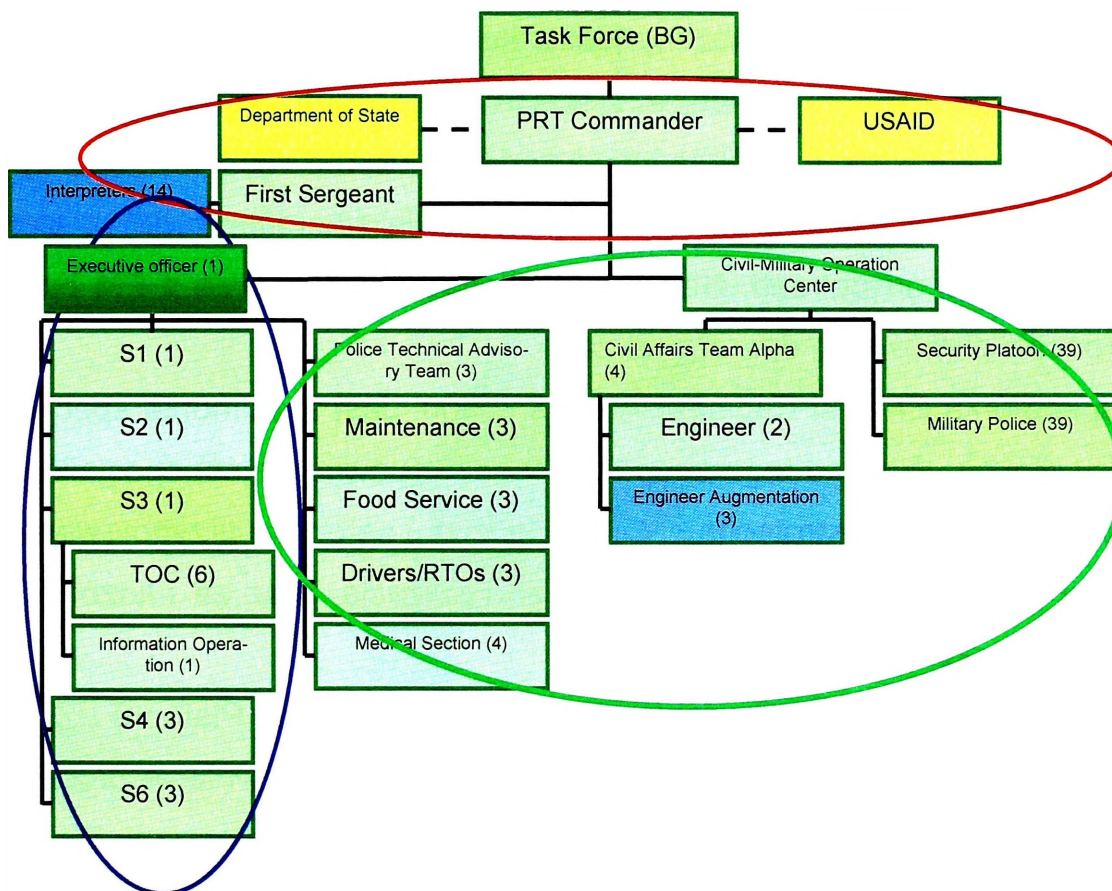
Analizując składy różnych ZOP, wspólną ich cechą jest to że są one złożone ze specjalistów cywilnych i wojskowych wspomagających wiedzą ekspercką władzę na szczeblu lokalnym w tworzeniu warunków odbudowy i rozwoju każdej z prowincji.

Do analizy struktury PRT w niniejszej pracy przyjęto strukturę PRT Sharana (rys. 3.4). Dowódca PRT Sharana podlega bezpośrednio dowódcy brygady¹¹⁸. PRT w ramach realizacji swoich zadań współpracuje z przedstawicielem rządu (Departament of State) i agencjami rządowymi (USAID) w zakresie przyznawania funduszy na rzecz realizowanych projektów. PRT składa się z dwóch głównych części: dowództwa PRT (gru-

---

¹¹⁸ TASK FORCE w sile wzmocnionej brygady.

pa dowódcy – zaznaczona na czerwono) oraz sztabu podległego oficerowi wykonawczemu (EXO - Executive officer – zaznaczony na niebiesko) i elementu manewrowego – zaznaczonego na zielono.

Rys.3.4. Organizacja PRT Sharana w prowincji Paktika
 Źródło: opracowanie własne.

Sztab podlega oficerowi wykonawczemu (EXO), który pełni obowiązki szefa sztabu, złożony jest on z zespołów wchodzących w skład grupy głównej, które zajmują się planowaniem i koordynowaniem zabezpieczenia elementu manewrowego. W skład sztabu wchodzi ponadto logistyka składająca się z następujących komórek: mechanicy w warsztacie samochodowym PRT (Maintenance), dostarczycieli żywność zwykle w trakcie operacji (Food Service), kierowcy mechanicy (Drivers/RTOs), zabezpiecza medycznie (Medical Section) na miejscu w bazie i w trakcie prowadzenia operacji w tere-

nie, realizuje też pomoc medyczną w ramach MEDCAP¹¹⁹. W skład PRT wchodzi ponadto *Police Technical Advisory Team*, którego zadaniem jest opracowanie programu szkolenia dla Policji Afgańskiej (ANP Afgan National Police) i nadzorowanie jego realizacji. W przyszłości prawdopodobnie ta komórka zostanie wycofana z PRT.

Element manewrowy (EM) złożony jest z komórek których zadaniem jest działanie poza FOB w całym rejonie odpowiedzialności PRT. Zespoły te działają samodzielnie lub organizowane są w zespół w zależności od zadania lub rodzaju prowadzonej operacji. Do zespołu takiego wydzielani są również oficerowie (podoficerowie) z pionu szefa sztabu, w zależności od potrzeb. Należy tutaj dodać że oficerowie z EM biorą czynny udział w procesie planowania operacji lub zada.

Ważną komórką EM jest Engineer Augmentation. Jest to komórka specjalistów (inżynierów) cywilnych. W skład tego zespołu wchodzi (powini wejść) specjaliści: inżynier budownictwa, architekt, elektrotechnik. Odpowiedzialni są oni za przygotowanie specyfikacji projektu dla firmy¹²⁰ która zajmie się jego realizacją, oraz za nadzór¹²¹ realizacji zatwierdzonego projektu.

Dodatkowo w skład EM wchodzi Pluton Ochrony (Security Platoon) i Żandarmeria Wojskowa (Military Police). Pluton Ochrony ma za zadanie zapewnienie bezpieczeństwa w trakcie prowadzonych działań przez zespół manewrowy. Żandarmeria Wojskowa odpowiedzialna jest za realizację szkolenia ANP. Przewiduje się, że w przyszłości element ten zostanie wycofany z PRT.

Do głównych celów PRT zalicza się:

- budowa stabilnej sytuacji pod względem gospodarczym i bezpieczeństwa umożliwiających rozwój i podniesienie statusu ekonomicznego lokalnej społeczności;
- prowadzenie działalności na rzecz wzmocnienia władzy rządu Afgańskiego na poziomie lokalnym w prowincji;
- kreowanie przyjaznego i pozytywnego obrazu żołnierzy sił koalicji wśród ludności miejscowej oraz władz szczebla lokalnego i centralnego.

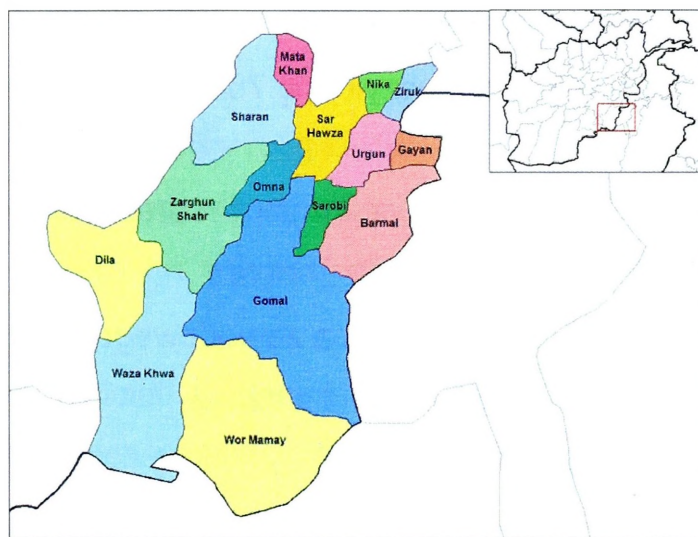
---

¹¹⁹ MEDCAP Medical Capability – pomoc medyczna dla ludności miejscowej i zbieranie informacji o sytuacji medycznej w rejonie operacji.

¹²⁰ Firmy zajmujące się realizacją projektów nazwane są kontraktorami.

¹²¹ Nadzór polega na prowadzeniu QA (Quality Assistance – pomoc w jakości wykonania projektu) i QC (Quality Control – kontrola jakości wykonania).

Uogólniając można przyjąć, że celem PRT jest stworzenie właściwych sytuacji w których nastąpi rozwój w danym regionie i poprawa warunków życia. Stąd w kraju zaco-fanym gospodarczo i zniszczonym przez działania wojenne wymagana jest realizacja wielu zadań przywracających „normalność” na wyższym poziomie niż przed konfliktem. Poprawa wymagana jest we wszystkich obszarach życia społecznego, a szczególnie w zakresie: ekonomicznym, edukacyjnym medycznym, weterynaryjnym, komunikacji per-sonalnej oraz kształtowania wizerunku żołnierzy CIMIC. W zakresie poprawy sytuacji społecznej ludności w prowincji Paktika (rys. 3.5) PRT realizuje szereg zadań.

Rys. 3.5. Położenie i podział administracyjny prowincji Paktika
Źródło: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Grafika:Paktika>.

Do poprawy sytuacji ekonomicznej ludności miejscowej dąży się poprzez:

- budowę dróg¹²²,
- budowę mostów, przepustów,
- budowę systemów nawadniania pól uprawnych,
- budowę studni,
- dostarczanie pomocy humanitarnej dla najuboższych (żywności, ubrań, podsta-wowego wyposażenia gospodarstwa domowego)¹²³.

Edukacja w Afganistanie znajduje się na bardzo niskim poziomie. Odsetek analfabe-tyzmu w prowincji Paktika (37%) podawany przez ośrodki międzynarodowe wskazuje,

¹²² Zob., *Aktualności*, <http://www.isaf.mon.gov.pl/aktualnosci/> 02.07.2008. Polscy i amerykańscy żołnierze pomogli Afgańczykom, którzy ucierpieli na skutek ulewy, która przeszła nad prowincją Paktika.

¹²³ Zob., *Więści z Afganistanu*, <http://www.wojsko-polskie.pl/articles/> 23.07.2008.

że w tej dziedzinie jest wiele do zrobienia. Stąd niezbędne jest zaangażowanie organizacji międzynarodowych poprzez możliwość kontraktowania budowy szkół, centrów kulturalnooświatowych, podobnych placówek oraz tworzenie programów edukacyjnych. Według danych przedstawionych przez *CSO Afghanistan Statistical Yearbook 2006* wynika, że na koniec 2006 roku w prowincji Paktika istniało:

- szkół podstawowych dla chłopców – 232
- szkół podstawowych dla dziewcząt – 32
- gimnazjów dla chłopców – 32
- gimnazjów dla dziewcząt – 0
- łącznie 296 szkół, w których uczyło się 78849 dzieci. Nauczycieli 2311, w tym 52 kobiety.

Obraz prowincji nie jest zarówno pełen jak i reprezentatywny dla całego Afganistanu. Poprawę poziomu edukacji osiąga się poprzez:

- budowę szkół i ośrodków kształcenia zawodowego,
- dostarczanie przyborów szkolnych dla dzieci,
- dostarczanie wyposażenia dla szkół¹²⁴.

Zmiany w sytuacji medycznej wśród ludności miejscowej zamierza się wprowadzać poprzez:

- budowę szpitali,
- budowę przychodni i ośrodków zdrowia,
- dostarczanie wyposażenia i lekarstw,
- prowadzenie badań medycznych miejscowej ludności (szczególnie kobiet i dzieci)¹²⁵.

Poprawa sytuacji weterynaryjnej osiągana jest poprzez:

- budowę ośrodków leczniczych dla zwierząt,
- dostarczanie wyposażenia i lekarstw,

---

¹²⁴ Zob., *Więści z Afganistanu*, <http://www.wojsko-polskie.pl/articles/> 23.07.2008. Departament Edukacji afgańskiej prowincji Paktika otrzymał od polskich żołnierzy materiały edukacyjne i zabawki.

¹²⁵ Zob., tamże. Polscy specjaliści PRT Ghazni podjęli zadanie remontu szpitala oraz poprawienie jego wyposażenia poprzez zakupienie dla szpitala generatora oraz naprawę instalacji elektrycznej. W szpitalu znajduje się specjalistyczny sprzęt, który z powodu problemów z elektrycznością nie jest wykorzystywany, między innymi: inkubator, którego nikt nie wykorzystuje. Głównym zadaniem PRT jest m.in. wspieranie władz lokalnych poprzez realizację projektów rozwojowych.

- prowadzenie badań weterynaryjnych i okresowych szczepień zwierząt.

Należy podkreślić, że za jedno z najważniejszych zadań należy uznać utrzymanie dobrych stosunków z lokalnymi władzami, przywódcami religijnymi i ludnością miejscową a nawet z konstruktywną opozycją. Zakres zadań w zakresie komunikacji personalnej realizowany jest poprzez:

- stałe wizyty i spotkania u Gubernatora Prowincji,
- pomoc władzom lokalnym w zakresie organizacji działalności administracji na szczeblu prowincji,
- wizyty we wsiach i spotkania z przedstawicielami starszyny, Sury i spotkania z liderami religijnymi,
- prezenty dla meczetów i liderów religijnych¹²⁶.

Ważnym zadaniem, które bezpośrednio wpływa na bezpieczeństwo żołnierzy jest kreowanie pozytywnego wizerunku żołnierzy sił ISAF w tym Polskiej Grupy Bojowej w mediach poprzez:

- zapraszanie przedstawicieli mediów (lokalnych i krajowych) do uczestnictwa w oddawaniu zakończonych projektów skierowanych na potrzeby lokalnej ludności i władz prowincji;
- zapraszanie przedstawicieli mediów do uczestnictwa w prowadzonych przez PRT operacjach pomocy humanitarnej,
- przygotowywanie materiałów dla mediów o pracy PRT,
- przygotowywanie i finansowanie programów w lokalnym radiu o pracy i wysiłku PRT na rzecz pomocy lokalnej ludności¹²⁷.

Zadania realizowane przez PRT wymagają dużego wysiłku i przedsięwzięć koordynacyjnych, ale nie należy ich postrzegać przez pryzmat wykonywanych czynności, a poprzez koordynacje i organizację i transfer środków we właściwe miejsca. Należy podkreślić, że do realizacji tak wielu zadań nie można stworzyć uniwersalnej struktury, ze względu na zmienność sytuacji społecznej w danym regionie.

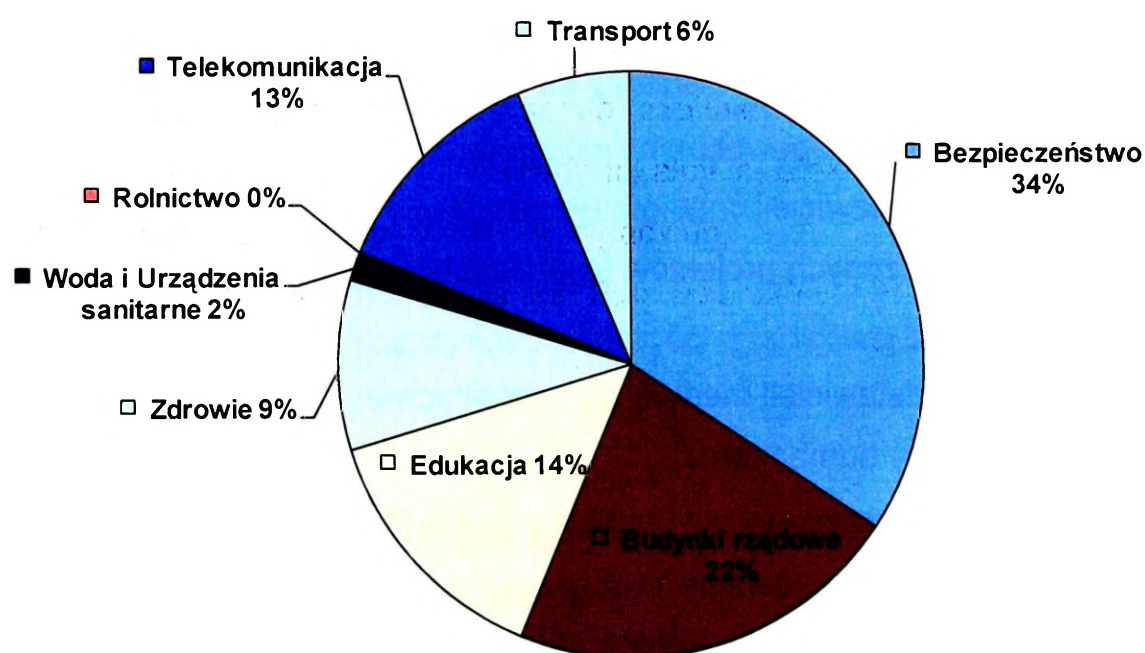
---

¹²⁶ Zob., *Wieści z Afganistanu*, <http://www.wojsko-polskie.pl/articles/> 09.09.2008. Przed zbliżającym się świętem Ramdanu dostarczono najbardziej potrzebującym mieszkańcom dystryktów Sharan, Mota Khan oraz Josuf Khel - obuwie, żywność, środki higieny osobistej oraz dary dla dzieci.

¹²⁷ Zob., *Medykom z pomocą*, <http://www.redakcjawojskowa.pl/> 21.07.2008. Żołnierze Polskiej Grupy Bojowej zawieźli do Szarany cztery ciężarówki darów. Ośrodki ochrony zdrowia z prowincji Paktika w Afganistanie otrzymały opatrunki, lekarstwa i sprzęt medyczny.

Analiza zadań, które realizuje PRT Sharana wskazuje na ich dużą rozpiętość. Są to programy związane ze sferą życia społecznego i gospodarczego, np: drogi, szkoły, centra szkolenia zawodowego, ośrodki zdrowia (szpitale), tamy na rzekach, studnie, budynki rządowe oraz dla przedstawicieli władz lokalnych, elektrownie wiatrowe oraz programy związane z rolnictwem np.: systemy irygacyjne.

Podstawą do realizacji projektów jest Plan Rozbudowy Prowincji (PDP¹²⁸), który jest opracowany (w wielu przypadkach są to tylko koncepcje a nie plany np. w prowincji Paktika jest opracowany plan, ale tylko w zarysie) przez władze prowincji. W planie zawarte są inwestycje, które są niezbędne do rozwoju danego regionu. PRT, w oparciu o dostępne fundusze i możliwości, wybiera inwestycje do realizacji (wykres 3.1)¹²⁹.

Wykres 3.1. Udział procentowy zrealizowanych projektów przez PRT Sharana
Źródło: Opracowanie własne

¹²⁸ PDP Provincial Development Plan

¹²⁹ Przykładowy koszt niektórych projektów realizowanych w prowincji Paktika: ośrodek zdrowia (przychodnia) w dystrykcie NAKA 40 000 \$; ośrodek zdrowia w dystrykcie TERWA 161 300 \$; droga z Sharana do Orgun (ok 35 km) 18 500 000 \$; szkoła z ośmioma klasami 168 000 \$; studnia wyposażona w pompę ręczną 90 000 \$; baterie słoneczne 20 000 \$; rozbudowa stacji radiowej 390 000 \$. Obecnie PRT Sharana ma zaangażowane ponad 79 000 000 \$ w realizowane projekty w prowincji Paktika.

Następnym krokiem jest wybranie wykonawcy, który projekt zrealizuje. Wykonawców wybiera się ze sprawdzonej listy, którą posiada komórka Engineer Augmentation. Każdorazowo po zakończeniu projektu wykonawca poddawany jest ocenie, która określa jego profesjonalizm i wiarygodność. Zasadą jest, że wykonawca musi zatrudnić przy realizacji projektu, 80% ludzi mieszkających w prowincji, w której kontrakt jest realizowany.

W zakresie realizacji projektów z Planu Rozbudowy Prowincji Paktika PRT Sharana planuje w przeciągu najbliższych 3 lat między innymi:

- wybudować i zorganizować centrum edukacji dla kobiet w Orgun,
- wybudować bank w Orgun,
- wyremontować klinikę dla zwierząt w Sharana,
- wybudować i zorganizować centrum edukacji rolniczej na poziomie uniwersyteckim i kursowym w Sharanie;
- wybudować system kanalizacyjny w Sharana,
- wybudować budynek sądu w Sharana,
- wybudować stację telewizyjną w Sharana,
- wybudować most w Dila,
- odbudować system irygacyjny w oparciu o tamę w Sarabi,
- wybudować budynki rządowe w Shakhilabad.

W oparciu o doświadczenia można stwierdzić że cele i zadania realizowane przez zespoły PRT, w konfliktach takich jak w Afganistanie, są nieodłącznym elementem osiągnięcia „pożądanego stanu końcowego” operacji, a w przypadku przejścia operacji z fazy utrzymania pokoju do fazy budowania pokoju są elementem decydującym o powodzeniu operacji. PRT prowadzą działania wojskowo – cywilne w niespotykanej do tej pory skali. Zakres celów i zadań obejmujących tego typu działania wykracza dużo szerzej poza dotychczasowe operacje wojskowe, służące do wspierania zamierzeń politycznych państwa. Rzeczą podstawową, w osiągnięciu sukcesu, jest duże zaangażowanie komponentu cywilnego i jego możliwości w działalności jaką prowadzą grupy bojowe. Bez uwzględnienia tego czynnika, wysiłek sił koalicji włożony w działania stabilizacyjne będzie wymagał zdecydowanie większego zaangażowania sił i środków, bez gwarancji osiągnięcia sukcesu.

ZAKOŃCZENIE

Od zakończenia II wojny światowej problemem globalnym stała się kwestia utrzymania pokoju i bezpieczeństwa. W konfliktach drugiej połowy XX i początku XXI wieku zginęły miliony ludzi, a kolejne musiały opuścić rodzinne strony.

Pojawienie się nowego typu sytuacji kryzysowych oraz brak struktur politycznych i komponentów cywilnych na szczeblach operacyjnych Sojuszu Północno-atlantyckiego były przyczyną do rozwoju koncepcji współpracy cywilno-wojskowej. Próby zdefiniowania współpracy w relacjach cywilno-wojskowych rozpoczęto w momencie zaangażowania się NATO w rozwiązanie konfliktu na terenie byłej Jugosławii. Podjęto pracę nad usystematyzowaniem i uporządkowaniem problematyki działań dowództwa w obszarze obejmującym wojskową współpracę z instytucjami i organizacjami działającymi na tym samym terenie. Dostrzeżono zwiększoną potrzebę uwzględnienia w realizacji szeregu zadań współpracy wielu czynników, m.in.: społecznych, politycznych, kulturowych, ekonomicznych, środowiskowych i humanitarnych. Z powodu wyraźnego wyodrębnienia się w operacjach dwóch segmentów: wojskowego i cywilnego, realizacja powierzonych zadań musiała opierać się na synchronizacji działań komponentu wojskowego oraz organizacji i agencji cywilnych, a także cywilnych władz lokalnych.

Zachodzące przemiany w środowisku cywilnym i wojskowym, rozwój współpracy w państwach członkowskich, zmiany w sposobie podejścia do współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC) wymuszają od decydentów konieczność podejmowania działań w celu pełnego wykorzystania potencjału zawierającego się w relacjach cywilno-wojskowych. Współpraca cywilno-wojskowa stanowi skomplikowane narzędzie dowódcy w realizacji świadomego oddziaływania na środowisko cywilne dla osiągnięcia wytyczonych celów wojskowych.

Na podstawie prowadzonych badań poszukiwano wyjaśnienia problemu: czym współcześnie jest współpraca cywilno-wojskowa, jaka ona jest w teorii i praktyce oraz jakie powoduje potrzeby w zakresie rozwoju funkcji i zdolności sił zbrojnych. Z przeprowadzonych badań wynika wiele wniosków.

Współpraca cywilno-wojskowa stanowi skomplikowane narzędzie dowódcy. Jest prowadzona w formie kompleksowych działań, oddziaływań kreatywnych, współzależ-

ności. Działalność ta związana jest z szerokim przepływem informacji. Towarzyszy jej też przepływ dóbr materialnych, w których komponent wojskowy spełnia rolę koordynatora i synchronizatora. Doświadczenia z kontyngentów SFOR, KFOR wskazują na potrzebę wyposażenia pracowników CIMIC (w tym głównie wojskowych) w wiedzę. Do realizacji współpracy cywilno-wojskowej potrzebna jest rozległa wiedza o środowisku, uczestnikach, ich percepcji i możliwościach absorpcyjnych na informację oraz o kanałach ich przesyłu.

Jakość współpracy cywilno-wojskowej wynika z jej cech własnych. Cechy te różnie są rozumiane i kreowane przez dowódców. Przykłady z KFOR i SFOR wskazują jednoznacznie, że dla stworzenia wysokiej jakości CIMIC nie wystarczą dokumenty normatywne i procedury. Uwarunkowania CIMIC powinny być obudowane wnikliwą, precyzyjną wiedzą. Możliwości CIMIC w rejonie kryzysu międzynarodowego są szerokie. Powiększając zasób wiedzy i informacji zwiększa się sprawność współpracy cywilno-wojskowej. Nośnikiem cech własnych są oddziaływania. Ten samoistny byt jest, na co wskazują analizy przypadków z KFOR i SFOR, zupełnie niedoceniany, a nawet pomijany. Oddziaływania wydają się być jedynym realnym czynnikiem sprawczym w obszarze koordynacji i synchronizacji działań uczestników wojskowych z cywilnymi. W efekcie końcowym prowadzą do wdrożenia współpracy CIMIC w życie.

Współpraca cywilno-wojskowa, jej wysoka jakość oraz potrzeby w zakresie wiedzy, edukacji i przygotowania wojskowego wymusza kreowanie nowych funkcji i zdolności operacyjnych sił zbrojnych. Są to szeroko rozumiane funkcje zewnętrzne, przekładające się na zadania związane z zarządzaniem rejonem objętym kryzysem oraz współpracę wojska ze środowiskiem cywilnym. Aby siły zbrojne były gotowe do tego typu sposobów działania należałoby nakreślić nowe zasady użycia sił zbrojnych poza granicami kraju na terenach objętych kryzysem międzynarodowym.

Kierunki rozwoju sił zbrojnych, powinny uwzględniać potrzeby zrozumienia środowiska kryzysowego, analiz potencjalnych uczestników oraz pożądaných dla potrzeb CIMIC zdolności operacyjnych. Do tej pory tworzone są struktury CIMIC w siłach zbrojnych. Tworzy się powiązania międzystrukturalne w kraju i za granicą. Zgodnie z wynikami niniejszej pracy oraz jej wnioskami rysuje się potrzeba pogłębienia jakości przygotowań sił zbrojnych w obszarze edukacji i szkolenia.

Na podstawie wniosków z przeprowadzonych badań można dostrzec, że zagadnienie współpracy cywilno-wojskowej nie jest zagadnieniem łatwym, tak do studiowania, jak i do realizacji. Istnieje potrzeba szerszej wiedzy na temat wymiaru cywilnego współpracy cywilno-wojskowej, w celu realizacji zadań stawianych przez dowódcę komponentu oraz zaspokajania potrzeb ludności cywilnej. Z utworzonej przez CIMIC płaszczyzny porozumienia i współdziałania wynika m.in. funkcja zapobiegania i rozwiązywania konfliktów. CIMIC spełnia istotną rolę w stabilizowaniu środowiska kryzysowego. Należy zwracać szczególną uwagę na koordynację działań i komponentu wojskowego oraz organizacji cywilnych i władz lokalnych. Jedność wysiłku ma kluczowe znaczenie dla osiągnięcia maksymalizacji korzyści wynikającej ze współpracy cywilno-wojskowej.

Wyniki prowadzonych badań wskazują na konieczność ich kontynuacji w zakresie: zbadania potrzeby powołania jednolitego dowództwa operacji, które będzie koordynowało wysiłki rządowych i pozarządowych organizacji podejmujących działania w danym rejonie; zadań i kompetencji władzy cywilnej w zakresie opracowania programów odbudowy; pozyskiwania funduszy na wsparcie projektów odbudowy; kompetencji dowódcy operacyjnego w zakresie kierowania niektórymi środkami na programy rozwoju i odbudowy.

Warunkiem nawiązania współpracy cywilno-wojskowej w czasie operacji prowadzonych poza obszarem NATO jest mandat misji określający prawne podstawy jej działalności, cel, zadania oraz czas trwania misji. Podstawę tę może stanowić mandat i zgoda władz danego państwa, na terytorium którego wojska sojusznicze mają wykonywać zadania.

W czasie prowadzenia działań w zakresie zwalczania skutków katastrof lub innych klęsk dopuszcza się możliwość udzielenia wsparcia organom cywilnym. U podstaw decyzji o skierowaniu wsparcia wojskowego dla potrzeb cywilnych leży zasada korzystania z najbardziej praktycznych źródeł zasobów do zwalczania zagrożeń nadzwyczajnych. Zasoby te mogą obejmować: logistykę, łączność, inżynierię lądową, personel, potencjał planistyczny.

Działania humanitarne nie mogą być prowadzone na dużą skalę bez pomocy komponentu wojskowego. Przykładem jest SFOR, gdzie bez wsparcia wojskowego niewiele mógłby zrobić Wysoki Przedstawiciel ONZ ds. Uchodźców. Niemożliwe

byłyby usługi inżynieryjne, logistyczne i pomoc humanitarna dla oblężonego Sarajewa bez użycia lotnictwa wojskowego NATO. Bardzo często organizacje cywilne korzystają z pomocy ekspertów z dziedziny bezpieczeństwa¹³⁰.

Podczas współpracy cywilno-wojskowej należy przestrzegać jej zasad, do których należą: prymat misji, kierunkowość działań, ekonomiczność, koncentracja, zobowiązania humanitarne, świadomość kulturowa, powszechne (wspólne) cele, podzielona odpowiedzialność, korzyści cywilne, wzajemny *consensus*, przejrzystość, oraz łączność.

Trzeba pamiętać również o tym, że działania cywilno-wojskowe nie są akcjami humanitarnymi i że CIMIC nie jest ramieniem armii do odbudowy gospodarczej. Według *Koncepcji Strategicznej Sojuszu* z 1999 roku współpraca cywilno-wojskowa to: **relacje zachodzące pomiędzy wojskami Sojuszu a cywilnym otoczeniem, które mają kluczowe znaczenie dla osiągnięcia sukcesu operacji**. Współpraca cywilno-wojskowa jest wzajemnie zależna: środki wojskowe wspomagają władze cywilne; w tym samym czasie cywilne wsparcie operacji wojskowych ma duże znaczenie dla logistyki, komunikacji, pomocy medycznej oraz spraw publicznych.

W 1999 roku Komitet Rady ds. Ćwiczeń i Operacji przygotował dla Rady Północnoatlantyckiej raport pt. *Wnioski dotyczące procedur konsultacyjnych i decyzyjnych Sojuszu wykorzystywanych podczas operacji w Kosowie*. Na treść raportu składały się opinie zarówno rady, jak i dowództwa SHAPE¹³¹. Dotyczyły one między innymi: rozszerzenia i usprawnienia mechanizmów konsultacyjnych, pomiędzy strukturami działającymi w obszarze zapobiegania konfliktom, ze szczególnym uwzględnieniem współpracy cywilno-wojskowej oraz reformą systemu polityki informacyjnej Sojuszu.

Problem współpracy cywilno-wojskowej zaczyna nabierać coraz większego znaczenia w osiąganiu trwałych i długofalowych celów operacji wojskowej. We współczesnych operacjach bez realizacji zadań współpracy cywilno-wojskowej nie można efektywnie osiągać jej celu.

---

¹³⁰ J. Kurek, *Doświadczenia ze współpracy cywilno-wojskowej...*, s. 33-37.

¹³¹ COEC, *Lessons learned concerning alliance consultation and decision-making procedures for operations related to Kosovo*, Brussels-December 1999. Zob., A. Makowski, *Dyplomacja wielostronna*, AON, Warszawa 2003, s. 255 (maszynopis).

WYKAZ RYSUNKÓW, TABEL I WYKRESÓW

L.p.	Nazwa	Rozdział, numer	Strona
Rysunki			
1	Etapy prowadzenia badań	1.1	13
2	Struktura CIMIC Group North	3.2	91
3	Kosowo z podziałem na strefy odpowiedzialności	3.3	93
4	Organizacja PRT Sharana w prowincji Paktika	3.4	107
5	Położenie i podział administracyjny prowincji Paktika	3.5	109
Tabele			
6	Cele i zadania CIMIC	2.1	60
Wykresy			
7	Udział procentowy zrealizowanych projektów przez PRT Sharana	3.1	112

LITERATURA

- Afganistan. Militarny i pozamilitarny wymiar stabilizacji. Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2007.
- Apanowicz J., *Metodologia nauk*, Toruń 2003.
- Bagiński L., Marcinkowski Cz., *Współpraca cywilno-wojskowa w operacjach pokojowych*, AON, Warszawa 2000.
- Balcerowicz B., *Pokój i nie-pokój na progu XXI wieku*, Bellona, Warszawa 2002.
- Bąk T., *Udział i sojusznicze współdziałanie żołnierzy WP w operacji pokojowej NATO w Kosowie, Rozprawa doktorska*, AON, Warszawa 2002.
- Biziewski J., *Pustynna Burza. Część I*, AON, Warszawa 1994.
- Biziewski J., *Pustynna Burza. Część II*, AON, Warszawa 1994.
- Bobrowa D.B., Halizak E., Zięba R., (zespół redakcyjny), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, FSM, Warszawa 1997.
- Carl von Clausewitz, *O wojnie*, wyd. TEST, Lublin 1995.
- Cieślarczyk M., Chojnacki M., Radomyski A., *Współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC) w Siłach Zbrojnych RP*, AON, Warszawa 2003.
- Ciupiński A., *Umiędzynarodowiony konflikt wewnętrzny*, AON, Warszawa 2001.
- Ciupiński A. (red. nauk.), *Dyplomacja wielostronna*, AON, Warszawa 2003.
- Czarnota Z., Moszumański Z., *Czeczenia 94-95*, wyd., Altair Ltd, Warszawa 1995.
- Czupryński A. (red. nauk.), *Charakter przyszłych operacji, Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2004.
- Czupryński A., *Myślenie operacyjne w sztuce wojennej*, AON, Warszawa 2006.
- Czupryński A. (red. nauk.), *Przedmiot badań i system pojęć współczesnej sztuki wojennej. Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2006.
- Drost M. (red. nauk.) *Współpraca cywilno-wojskowa Polska – NATO*, AON, Warszawa 2000.
- Gawliczek P., Pawłowski J., *Zagrożenia asymetryczne*, AON, Warszawa 2003.
- Gagor F., Paszkowski K., *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Warszawa 1998.

- Gotowała J. (red. nauk.), *Współczesne operacje reagowania kryzysowego – wymóg regionalnego bezpieczeństwa czy operacje przyszłości. Materiały z konferencji naukowej*. AON, Warszawa 2005.
- Gotowała J. (red. nauk.), *Irak 2004 – ku normalności. Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2004.
- Gotowała J. (red. nauk.), *Trudna stabilizacja. Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2004.
- Gotowała J. (red. nauk.), *Irak 2006 – osłona młodej demokracji. Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2006.
- Groble A., *Prawda i racjonalność naukowa*, wyd. Inter Esse, Kraków 1993.
- Jagielski W., „Achilles” nie przygwoździł talibów, *Gazeta Wyborcza* z dnia 19.03.2007.
- Jastrząb M., *Narodowy oraz koalicyjny charakter współpracy cywilno-wojskowej*. Materiał przygotowany na konferencję poświęconą zasadom działania oraz realizacji zadań współpracy cywilno-wojskowej w układzie narodowym i koalicyjnym, Bydgoszcz 23.05.2002.
- Jastrzębski P., Stamenković V., *Humanitarna wojna*, Instytut Wydawniczy „Książka i prasa”, Kielce 1999.
- Józwiak A., Marcinkowski Cz., *Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych*, AON, Warszawa 2002.
- Józwiak K., *Doświadczenia polskich kontyngentów wojskowych SFOR i KFOR w przygotowaniu sił zbrojnych RP do współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC)*, Warszawa 2001.
- Koziej S., *Między piekłem a rajem: szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku*, Adam Marszałek, Toruń 2006.
- Kranz J., *Wojna, pokój czy uspokajanie*, Centrum Stosunków Międzynarodowych, Warszawa 2006.
- Krauze M. (red. nauk.), *Operacja „Iracka Wolność”. Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2003.
- Kubiak K., *Wojny, konflikty zbrojne i punkty zapalne na świecie*, wyd. TRIO, Warszawa 2007.
- Kuleba M., *Imperium na kolanach*, Oficyna Wydawnicza Volumen, Warszawa 1998.

- Kulisz M., Kesoń T., *Kosowo – punkt zapalny Bałkanów*, Wojsko i Wychowanie nr 11/1999.
- Kuźniar R., *Prawa człowieka. Prawo, instytucji, stosunki międzynarodowe*, Scholar, Warszawa 2000
- Madej M., *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego*, wyd. PISM, Warszawa 2007.
- Morawiecki W., *Funkcje organizacji międzynarodowych*, Warszawa 1971.
- Münkler H., *Wojny naszych czasów*, Wyd. WAM. Kraków 2004.
- NATO. *Vademecum*, Bellona, Warszawa 1995.
- Obrusiewicz M., *Wielonarodowe połączone siły zadaniowe CJTF*, AON, Warszawa 2002.
- Pawłowski J., Ciupiński A., *Umieędzynarodowiony konflikt wewnętrzny*, AON, Warszawa 2001.
- Pawłowski J., *Strategiczne problemy i dylematy we współczesnym świecie*, Adam Marszałek, Toruń 2004.
- Polsko-Ukraiński Batalion w siłach międzynarodowych KFOR w Kosowie. Informator, Kosovo 2002.
- Rotfeld A. D. (red.), *Kontrola zbrojeń. Rozbrojenie u progu XXI wieku*, wyd. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2002.
- Słownik terminologiczny. Integracja sił zbrojnych RP z NATO*, Warszawa 1997.
- Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002.
- Słownik terminów i definicji MON.
- Słownik wyrazów obcych, PWN, Warszawa 2002.
- Tanner S., *Wojny Bushów*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2007.
- Toffler A. i H., *Wojna i antywojna*, wyd. MUZA S.A., Warszawa 1997.
- Toffler A., *Trzecia fala*, PIW, Warszawa 1997.
- Wiatr M., *Operacje połączone*, Adam Marszałek, Toruń 2006.
- Zakrzewski L., Rozbicki A., *Wybrane zagadnienia współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC)*, DWL, Warszawa 2000.
- Zeniuk M., *Współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC) w rejonie odpowiedzialności kontyngentu wojskowego Sił Zbrojnych RP w operacji pokojowej NATO*, Warszawa 2003

Dokumenty

AJP –1(A).

AJP-01.

AJP–09.

AJP–9 (NATO Civil–Military Co-operation Doctrine - CIMIC) z dnia 25.05.2000 r.

AJP-9 NATO Operational CIMIC.

AJP-9. Doktryna Współpracy Cywilno-Wojskowej (CIMIC) NATO, DWLąd. listopad 2001.

Doktryna narodowa „Operacje Połączone” OP/1, MON, Warszawa 2002.

Doktryna prowadzenia operacji połączonych. DD/3. SG WP, Warszawa 2004.

MC 411/1. Polityka wojskowa NATO w zakresie cywilno-wojskowej współpracy.

Joint Operations – AJP-03, NATO HQ, Brussel 2000.

Koncepcja Strategiczna Sojuszu przyjęta przez Szefów Państw i Rządów uczestniczących w spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej w Waszyngtonie w dniach 23 i 24 kwietnia 1999 roku.

Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 23 maja 2000 r.

Artykuły

Balcerowicz B., *Aspekty strategiczne wojny z Irakiem*, [www. ism.edu.pl/strategia.doc/](http://www.ism.edu.pl/strategia.doc/) dnia 18.12.2007.

Chojnacki M., *Potrzeby i możliwości lotnictwa Sił Powietrznych RP w zakresie CIMIC*, „Myśl Wojskowa”, nr 3, 2002.

Cieślarczyk M., *Współpraca cywilno-wojskowa jako zjawisko psychospołeczne i organizacyjne oraz „mechanizm” w ręku dowódcy*, „Myśl Wojskowa”, nr 3, 2002.

Galicki S., *Duma narodu*, [w:] www.army.mil.pl.

Galicki S., *Wierzę w rozsądek*, [w:] www.army.mil.pl.

Galicki S., *Zapomniana misja*, [w:] www.army.mil.pl.

Gałeccki A., *Wymagania osobowe w zakresie współpracy cywilno-wojskowej*, „Myśl Wojskowa” 2002, nr 3.

Kapuściński R., *Ciszej z tymi werblami* [w:] <http://www2.gazeta.pl>.

Knapek H., Żarczyński A., *Ocena wojny minowej w byłej Jugosławii*, „Przegląd Wojsk Lądowych”, nr 11, 1998.

Marszałek M., *Potrzeby i płaszczyzny współpracy cywilno-wojskowej w układzie wielonarodowym (sojuszniczym) w operacjach sił powietrznych poza terytorium NATO*, „Myśl Wojskowa”, nr 3, 2002.

NATO na Bałkanach. „Obozy zagłady” w Bośni – rok 1992, [w:] <http://gavagai.pl/nato/obozy/obozy1.htm>.

Obrusiewicz M., *Właściwości współpracy cywilno-wojskowej. Aspekty teoretyczne*, „Myśl Wojskowa”, nr 3, 2002.

Rieff D., *Zapomnij o Sarajewie*, [w:] www.gazeta.pl.

Rozbicki A., *Zasady prowadzenia negocjacji*, „Przegląd Wojsk Lądowych”, 11/2001.

Szostkiewicz A., *Pokój na chwilę*, „Polityka”, nr 49/2001.

Warszawski D., *Dziesięć lat temu wybuchła wojna*, [w:] <http://www.gazeta.pl>.

Strony internetowe

<http://gavagai.pl/nato/obozy/obozy1.htm>

<http://republika.pl/panstwaeuropy/pe/bih.htm>

<http://www.army.mil.pl>

<http://www.bbn.gov.pl/pl/obwe>

<http://www.gazeta.pl>

<http://www.pah.ngo.pl>

<http://www.shirbrig.dk>

<http://www.wp.mil.pl>

<http://www2.gazeta.pl>

